

YEGANƏ HÜSEYNOVA

QILMAN EYVAZOV

ÇAĞIRIŞAQQƏDƏRKİ HAZIRLIQ

10

*Ümumtəhsil məktəblərinin 10-cu sinfi üçün
Çağırışaqqədərki hazırlıq fənni üzrə dərsliyin*

METODİK VƏSAİTİ

Bu nəşrlə bağlı irad və təkliflərinizi
info@eastwest.az və derslik@edu.gov.az
elektron ünvanlarına göndərməyiniz xahiş olunur.
Əməkdaşlığınız üçün əvvəlcədən təşəkkür edirik!

ŞƏRQ-QƏRB
BAKİ 2017

MÜNDƏRİCAT

1. Çağırışaqədərkı hazırlıq fənnının məqsəd və vəzifələri	5
2. 10-cu sinif Çağırışaqədərkı hazırlıq fənni üzrə məzmun standartları	10
3. Məzmun xətləri üzrə əsas və alt standartlar	11
4. Fəaliyyət xətləri	13
5. İllik planlaşdırma nümunəsi	15
6. Təlimin təşkilinin forma və üsulları barədə tövsiyələr	22
7. Fəndaxili və fənlərarası inteqrasiya cədvəli	26
8. Diagnostik qiymətləndirmə	31

Cari planlaşdırma nümunələri

9. Çağırışaqədərkı hazırlıq fənninin məqsəd və vəzifələri	33
10. Azərbaycan Respublikasının dövlət rəmzləri	35
11. Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələri	38
12. Azərbaycan Respublikasının başqa silahlı birləşmələri	42
13. Azərbaycan Respublikasının hərbi atributları	45
14. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında və digər qanunvericilik aktlarında hərbi xidmətə dair müddəalar	49
15. KSQ-1	52
16. Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin Daxili Xidmət Nizamnaməsi	56
17. Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin İntizam Nizamnaməsi	59
18. Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin Qarnizon və Qarovul Xidmətləri Nizamnaməsi (1, 2 dərəcə)	62
19. Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin Sıra Nizamnaməsi	65
20. Silahsız sıra üsulları və hərəkətlər	68
21. KSQ-2	70
22. Müasir ümumqoşun döyüşü	74

23. Motoatıcı manqanın (MAM) quruluşu və döyüş imkanı	77
24. Əsgərin döyüşdə vəzifələri.	80
25. Əsgərin döyüşdə hərəkətləri (1, 2 dərs)	83
26. Əsgərin hücumda hərəkətləri (1, 2 dərs)	87
27. Əsgərin müdafiədə hərəkətləri (1, 2 dərs)	90
28. KSQ-3	93
29. Döyüş təminatı (1 dərs)	98
30. Döyüş təminatı (2 dərs)	101
31. Zirehli texnikalar.	103
32. Motoatıcı manqanın mövqeyinin mühəndis təchizatı (1 dərs)	106
33. Motoatıcı manqanın mövqeyinin mühəndis təchizatı (2 dərs)	108
34. Mühəndis maneələri (1 dərs)	110
35. Mühəndis maneələri (2 dərs)	112
36. KSQ-4	114
37. 7,62 mm-lik və 5,45 mm-lik Kalaşnikov avtomatları və əl pulemyotları (1, 2 dərs)	119
38. 7,62 mm-lik və 5,45 mm-lik Kalaşnikov avtomatlarının və əl pulemyotlarının natamam sökülməsi və yığılması (1, 2 dərs).	122
39. Atışın əsasları	125
40. 7,62 mm-lik СВД tipli snayper tüfəngi	127
41. ПК, ПКМ və ПКТ pulemyotları	129
42. 40 mm-lik РПГ-7 tipli tank əleyhinə əl qumbaraatanı.	132
43. Əl qumbaraları	134
44. 9 mm-lik Makarov tapançası (ПМ).	136
45. KSQ-5	138
46. Hərbi topoqrafiya	143
47. Ərazidə xəritəsiz səmtlənmə (1, 2 dərs)	145

48. Azimut istiqamətində hərəkət (1, 2 dərş)	147
49. KSQ-6	151
50. Fövqəladə halların təsnifatı	156
51. Texnogen və sosial xarakterli fəlakətlər	158
52. Təbii fəlakətlər	160
53. Kütləvi qırğın silahları və onların fəsadları (1 dərş)	162
54. Kütləvi qırğın silahları və onların fəsadları (2 dərş)	164
55. Fərđi və kollektiv mühafizə vasitələri	166
56. KSQ-7	168
57. Sağlam həyat tərzi	172
58. Müxtəlif növ xəsarətlər zamanı ilk tibbi yardım qaydaları (1 dərş)	174
59. Müxtəlif növ xəsarətlər zamanı ilk tibbi yardım qaydaları (2 dərş).	176
60. KSQ-8	178
61. Ədəbiyyat siyahısı	183

Çap üçün deyil

ÇAĞIRIŞAQƏDƏRKİ HAZIRLIQ FƏNNİNİN MƏQSƏD VƏ VƏZİFƏLƏRİ

Çağırışaqədərki hazırlıq fənninin tədrisi Azərbaycan xalqının və dövlətçiliyinin qorunması, onun ərazi bütövlüyünün təmin edilməsi üçün əsas qarant olan Silahlı Qüvvələrimizə sağlam, vətənpərvər ruhlu gənclər hazırlamaq zərurətindən irəli gəlir.

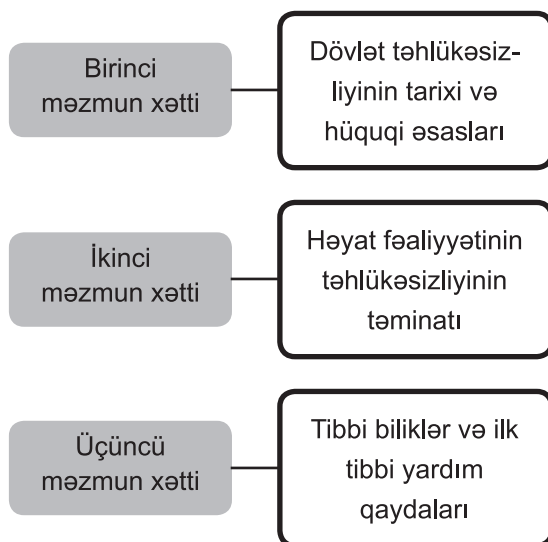
Xalqına, vətəninə, tarixinə və adət-ənənələrinə sonsuz məhəbbət bəsləmək, hər an vətənin müdafiəsinə qalxmağa hazır olmaq gənc nəslin yüksək mənəvi keyfiyyətləri hesab olunur. Çağırışaqədərki hazırlıq fənninin tədrisi bu keyfiyyətlərin formalaşması üçün geniş imkanlar yaradır.

Sülh dövründə hərbi xidmətin qüsursuz keçilməsini, müharibə zamanı isə döyüş tapşırıqlarının müvəffəqiyyətlə yerinə yetirilməsini təmin edən bir sıra sosial və intellektual keyfiyyətlərin formalaşdırılması, ilk növbədə cəsurluq, düşmənlə mübarizədə dözümlülük, qələbə naminə iradə və təmkinlilik, mürəkkəb şəraitdə düzgün qərar qəbul etmə yüksək keyfiyyətlər hesab edilir. Bu keyfiyyətlərin yaranmasında Çağırışaqədərki hazırlıq fənninin rolu böyükdür.

Çağırışaqədərki hazırlıq fənni Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərmanlarına, "Təhsil haqqında" və "Hərbi vəzifə və hərbi xidmət haqqında" Azərbaycan Respublikasının qanunlarına, Nazirlər Kabinetinin qərarlarına və digər normativ-hüquqi aktlara əsasən orta ümumtəhsil məktəblərinin tam orta təhsil səviyyəsində və digər təhsil müəssisələrinin buna bərabər mərhələlərində həyata keçirilir. Fənnin tədrisi məktəblərdə əyani tədris və texniki vasitələrlə təchiz edilmiş hərbi kabinetlərdə ixtisaslı hərbi rəhbərlər tərəfindən həyata keçirilir.

Çağırışaqədərki hazırlıq fənninin məqsədi yeni yetmələri Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının qanunları və hərbi xidmətə dair müddəalarla tanış etmək, onların hərbi və vətənpərvər ruhda tərbiyəsini təmin etmək, onlara atəş hazırlığı, mülki müdafiə və tibbi hazırlıq üzrə ilkin bilik, bacarıq və vərdişlərin verilməsini təmin etməkdən ibarətdir.

Bu fənn tabeliyindən və mülkiyyətindən asılı olmayaraq ümumtəhsil məktəblərində, gimnazialarda, liseylərdə tam orta təhsil pilləsində, texniki peşə məktəblərində, peşə liseylərində və orta ixtisas məktəblərində **dövlət əhəmiyyətli bir fənn** kimi tədris edilir. Fənn üzrə tədris proqramı üç məzmun xəttini əhatə edir:

Birinci məzmun xəttinin tədrisi zamanı şagirdlər Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin tarixini öyrənməklə vətənpərvərlik ruhunda tərbiyə alır, onlarda vətənə və xalqa sədaqət, Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələrində xidmətin müqəddəs və şərəfli bir iş olmasına inamın, əqidəlilik, cəsurluq və şəxsi məsuliyyət hissi kimi mənəvi keyfiyyətlərin formalaşmasına zəmin yaranır. Onlar Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının və digər qanunvericilik aktlarının ölkənin müdafiəsinə aid tələbləri ilə tanış olur, ölkənin müdafiəsinə dair vətəndaşlıq borcunu və məsuliyyətini başa düşür, habelə ordu həyatı ilə tanış olur, əsgərin vəzifə, hüquq və məsuliyyətini dərk edirlər.

Bu məzmun xətti üzrə əldə olunmuş bilik və bacarıqlar gənclərin əvvəlcədən ordu mühiti haqqında anlayışlarını artırır, şagirdlərin idraki fəallığının yüksəlməsini stimullaşdırır. Şagirdlər öz ölkəsinin həm dövlətçilik, həm də hərbi tarixi haqqında məlumatlar əldə edirlər. Onların tədqiqat aparma, mühakimə yürütmə, qərar qəbul etmə bacarıqlarının formalaşmasına geniş şərait yaranır.

İkinci məzmun xəttində şagirdlər Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyünün pozulduğu, terror təhdidi və işğalla üz-üzə qaldığı bir dövrdə həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyinin təminatına dair zəruri biliklər alırlar. Onlar ümumqoşun döyüşünün əsasları, taktika və müasir silahlar haqqında biliklərə, topoqrafiya, mülki müdafiə üzrə bacarıqlara yiyələnirlər. Əldə olunan bilik və bacarıqlar, ilk növbədə, hərbi xidmətə gedəcək gənclərin çağırışa qədərki hazırlıq dövrü üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Üçüncü məzmun xəttində şagirdlərə həyat üçün ən vacib amil olan sağlam həyat tərzinin öyrədilməsi ilə yanaşı, istər müharibə, istərsə də sülh şəraitində baş verə biləcək fəvqəladə hadisələr zamanı xəsarət alanlara və zərərçəkənlərə göstəriləcək ilk tibbi yardım haqqında ibtidai biliklər verilir. Şagirdlərin bu sahədə yiyələndikləri bilik və bacarıqlar onların inkişaf etməsinə geniş imkanlar yaradır, onlarda zərərçəkənlərə (yaralılara) humanist yanaşma, əsl insani keyfiyyətlər nümayiş etdirməklə təmənnəsiz tibbi yardım göstərmə xüsusiyyətlərini formalaşdırır.

Çağırışa qədərki hazırlıq fənni özünün fəndaxili və fənlərarası integrativliyi ilə başqa fənlərdən nəzərəcarpacaq dərəcədə fərqlənir. Fəndaxili integrativlik fənn üzrə mövzuların öyrənilməsində bütün təlim istiqamətlərinin bir-biri ilə sıx əlaqəli olduğunu göstərir.

Bu fənn Tarix, Coğrafiya, Fizika, Riyaziyyat, Biologiya, Həyat bilgisi, Azərbaycan dili, Fiziki tərbiyə fənləri ilə geniş integrativ imkanlara malikdir.

Tədris prosesində şagirdlərə kompleks şəkildə biliklər verilməsində, onların dünyagörüşünün artırılmasında, təfəkkürlərinin inkişafında, tədqiqatçılığa meyilliliyin yaradılmasında, qazanılan nəzəri biliklərin praktiki olaraq həyatda tətbiq edilməsində integrativ metodların istifadəsinin rolu böyükdür.

Yuxarıda göstərilənləri nəzərə alaraq müəllif Çağırışa qədərki hazırlıq dərslində fənnin əhəmiyyətini, məqsəd və vəzifələrini şagirdlərə anlatmaq üçün müxtəlif mövzulara toxunmuşdur.

I. Dövlət təhlükəsizliyinin tarixi və hüquqi əsasları fəslində Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələri bölməsi aşağıdakı mövzuları əhatə edir:

- Azərbaycan Respublikasının Dövlət atributları;
- Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələri;
- Azərbaycan Respublikasının Başqa silahlı birləşmələri;
- Azərbaycan Respublikasının hərbi atributları;
- Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasında və digər qanunvericilik aktlarında hərbi xidmətə aid müddəalar;
- Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin Daxili Xidmət Nizamnaməsi;
- Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin İntizam Nizamnaməsi;
- Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin Qarnizon və Qarovul Xidmətləri Nizamnaməsi;
- Azərbaycan Respublikasının Sıra Nizamnaməsi;
- Silahsız sıra üsulları və hərəkətlər.

II. Həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyinin təminatı

Taktiki hazırlıq

- Müasir ümumqoşun döyüşü;
- Motoatıcı manqanın (MAM) quruluşu və döyüş imkanı;
- Əsgərin döyüşdə vəzifələri;
- Əsgərin döyüşdə hərəkətləri;
- Əsgərin hücumda hərəkətləri;
- Əsgərin müdafiədə hərəkətləri.

Döyüş təminatı

- Döyüş təminatı;
- Zirehli texnikalar;
- Motoatıcı manqanın mövqeyinin mühəndis təchizatı;
- Mühəndis maneələri.

Atəş hazırlığı

- 7,62 mm-lik və 5,45 mm-lik Kalaşnikov avtomatları və əl pulemyotları;
- 7,62 mm-lik və 5,45 mm-lik Kalaşnikov avtomatlarının və əl pulemyotlarının natamam sökülməsi və yığılması;
- Atışın əsasları;
- 7,62 mm-lik SVD tipli snayper tüfəngi;
- ПК, ПКМ və ПКТ pulemyotları;
- 40 mm-lik ППГ-7 tipli tank əleyhinə əl qumbaraatanı;

- Əl qumbaraları;
- 9 mm-lik Makarov tapançası (ПМ).

Hərbi topoqrafiya

- Hərbi topoqrafiya;
- Ərazidə xəritəsiz səmtlənmə;
- Azimut istiqamətində hərəkət.

Mülki müdafiə

- Fövqəladə halların təsnifatı;
- Texnogen və sosial xarakterli fəlakətlər;
- Təbii fəlakətlər;
- Kütəvi qırğın silahları və onların fəsadları;
- Fərdi və kollektiv mühafizə vasitələri.

III. Tibbi biliklər və ilk tibbi yardım qaydaları

Hərbi tibbi hazırlıq

- Sağlam həyat tərz;
- Müxtəlif növ xəsarətlər zamanı ilk tibbi yardım qaydaları.

Çap üçün deyil

MƏZMUN STANDARTLARI

10-cu sinfin sonunda şagird:

- Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələrinin yaranması, inkişafı, dövlət və hərbi atributları, Azərbaycan Silahlı Qüvvələri və başqa silahlı birləşmələr barədə bilikləri, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və digər qanunvericilik aktlarının hərbi xidmətə aid müddəalarını şərh edir;
- daxili xidmət, qarnizon və qarovul xidməti, sıra və intizam nizamnamələrinin ümumi müddəalarını şərh edir;
- müasir ümumqoşun döyüşü, döyüşün növləri, motoatıcı maşınların təşkili, döyüş imkanları, atıcı silahlar və əl qumbaralarının təyinatını, onların taktiki-texniki xassələrini, zirehli döyüş texnikaları haqqında bilikləri və onlardan istifadə qaydalarını şərh edir;
- ərazidə xəritəsiz səmtlənmə üsullarını və azimutlarla hərəkəti tətbiq edir;
- fəvqəladə hadisələr zamanı mülki müdafiəyə dair biliklər nümayiş etdirir;
- sağlam həyat tərzinə, bütün növ fəvqəladə hadisələr zamanı ilk tibbi yardım göstərməyə dair bilik və bacarıqlar nümayiş etdirir.

Məzmun xətləri üzrə əsas və alt standartlar

1. Dövlət təhlükəsizliyinin tarixi və hüquqi əsasları

Şagird:

- 1.1. Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələrinin yaradılması və inkişafı barədə bilik və bacarıqlar nümayiş etdirir.
- 1.1.1. Dövlət və hərbi atributları tanıyır, onları şərh edir.
- 1.1.2. Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələri və başqa silahlı birləşmələr barədə təqdimat edir.

Şagird:

- 1.2. Vətənin müdafiəsində vətəndaşın vəzifələri barədə biliklər nümayiş etdirir.
- 1.2.1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və digər qanunvericilik aktlarının hərbi xidmətə aid müddəalarını şərh edir.
- 1.3. Silahlı Qüvvələrin Ümumqoşun nizamnamələri tələblərinin tətbiqi və icrası üzrə bilik və bacarıqlar nümayiş etdirir.
- 1.3.1. Sıra və intizam nizamnamələrinin ümumi müddəalarını şərh edir.
- 1.3.2. Daxili Xidmət, Qarnizon və Qarovul Xidmətləri nizamnamələrinin ümumi müddəalarını şərh edir.

2. Həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyinin təminatı

Şagird:

- 2.1. Müasir ümumqoşun döyüşü üzrə bilik və bacarıqlar nümayiş etdirir.
- 2.1.1. Müasir ümumqoşun döyüş və döyüş təminatı növlərini izah edir.
- 2.1.2. Motoatıcı manqanın təşkili və döyüş imkanları haqqında biliyini şərh edir.

Şagird:

- 2.2. Müasir döyüş vasitələri üzrə biliklərini nümayiş etdirir.
- 2.2.1. Atıcı silahların və əl qumbaralarının taktiki-texniki xassələri barədə təqdimat edir.
- 2.2.2. Manqanın mövqeyinin mühəndis təminatı üzrə biliklər nümayiş etdirir.
- 2.2.3. Zirehli döyüş texnikaları haqqında biliklərini şərh edir.

Şagird:

- 2.3. Topoqrafiya üzrə bacarıqlar nümayiş etdirir.
- 2.3.1. Ərazidə xəritəsiz səmtlənmə üsullarını və azimutla hərəkəti tətbiq edir.

Şagird:

- 2.4. Fövqəladə hadisələr zamanı mülki müdafiəyə dair biliklər nümayiş etdirir.
- 2.4.1. Fövqəladə hadisələri təsnif edir.
- 2.4.2. Təbii fəlakətlər haqqında biliklərini şərh edir.
- 2.4.3. Kütləvi qırğın silahları və onların dağıdıcı vasitələri haqqında biliklərini şərh edir.

Şagird:

- 2.5. Mühafizə vasitələrindən istifadə edir.
- 2.5.1. Fərdi mühafizə vasitələri haqqında biliklərini şərh edir.
- 2.5.2. Kollektiv mühafizə vasitələri haqqında biliklərini nümayiş etdirir.

3. Tibbi biliklər və ilk tibbi yardım qaydaları

Şagird:

- 3.1. Sağlam həyat tərzı üzrə biliklər nümayiş etdirir.
- 3.1.1. Sağlam həyat tərzını təşkil edən amillər haqqında biliklərini nümayiş etdirir.

Şagird:

- 3.2. İlk tibbi yardımın göstərilməsinə dair bilik və bacarıqlar nümayiş etdirir.
- 3.2.1. Yaralanma və bədbəxt hadisə zamanı zərərçəkənlərə ilk tibbi yardım göstərir.
- 3.2.2. Radioaktiv və kimyəvi maddələrdən zədələnmələr zamanı ilk tibbi yardım göstərir.
- 3.2.3. Bioloji vasitələrdən, yoluxucu xəstəliklərdən mühafizə qaydalarına əməl edir.

Çağırışaqədərki hazırlıq fənni üzrə aşağıdakı fəaliyyət xətləri müəyyənləşdirilir:

- problemin müəyyənləşdirilməsi və həlli;
- ünsiyyətqurma;
- əlaqələndirmə;
- mühakiməyürütmə və əsaslandırma;
- təqdimetmə.

Fəaliyyət xətləri məzmun xətlərinin hər biri ilə əlaqəlidir.

Bu xətlər məzmun üzrə biliklərin əldə edilməsi və istifadəsi yollarını müəyyənləşdirmək, onları realizə etmək məqsədi daşıyır və şagirdlərə istiqamətləndirilir. Şagird Çağırışaqədərki hazırlıq fənnindən yiyələnəcəyi məzmunu müxtəlif fəaliyyətlər vasitəsilə nail ola bilər. O, fəaliyyət zamanı problemləri həll etmək üçün çağırışaqədərki hazırlıq məsələlərinin müzakirəsində iştirak edir, əldə etdiyi məlumatları əlaqələndirir, mühakimə yürüdür, fikirlərini əsaslandırır, biliklərini müxtəlif yollarla təqdim edir.

Problemin müəyyənləşdirilməsi və həlli

Şagird:

- çağırışaqədərki hazırlıqda problemləri görür və yeni biliklər əldə edir;
- problemlərin həlli üçün müvafiq yanaşmalardan və strategiyalardan istifadə edir;
- problemlərin həlli prosesinə nəzarət edir və bu barədə mülahizə yürüdür.

Ünsiyyətqurma

Şagird:

- ünsiyyət vasitəsilə mülahizələrini bölüşür və ümumiləşdirir;
- mülahizələri barədə yoldaşlarına, müəllimə və başqalarına məlumat verir;
- başqalarının mülahizələrini və strategiyalarını təhlil edir və dəyərləndirir;
- hərbiyə aid məsələləri dəqiq ifadə etmək üçün hərbi terminlərdən istifadə edir.

Əlaqələndirmə

Şagird:

- hərbi biliklər, hadisələr arasındakı əlaqələri görür və onlardan istifadə edir;
- hərbi sahədə bilikləri və təklifləri bir-biri ilə ardıcıl əlaqələndirir və onları əsaslandırır;
- hərbi bilikləri digər sahələrdə tətbiq edir.

Mühakiməyürütmə və əsaslandırma

Şagird:

- mühakiməyürütmə və əsaslandırmanı əsas üsul kimi qəbul edir;
- fərziyyələr irəli sürür;
- müxtəlif tip mühakimə və əsaslandırma üsullarını seçir, onlardan istifadə edir.

Təqdimetmə

Şagird:

- təklifləri formalaşdırmaq, yazmaq və əlaqələndirmək üçün təqdimatlardan istifadə edir;
- problemlərin həlli üçün hərbi təqdimat formaları seçir və tətbiq edir;
- hərbi və həyati məsələləri modelləşdirmək və təsir etmək üçün təqdimatlardan istifadə edir.

Tədris vahidi	Mövzu	Standartlar	İnteqrasiya	Resurslar	Saat	Tarix
I. Dövlət təhlükəsizliyinin tarixi və hüquqi əsasları	1. Diaqnostik qiymətləndirmə				1	
	2. Çağırışqədərkı hazırlıq fənninin məqsəd və vəzifələri	1.1.2., 3.1.1.	Az. t. 1.1.1.	dərslik, iş vərəqləri, İnternet materialları	1	
	3. Azərbaycan Respublikasının dövlət rəmzləri	1.1.1., 1.2.1.	Az. t. 1.2.1.	dərslik, iş vərəqləri, müxtəlif şəkillər, İnternet materialları, əyani vəsaitlər	1	
	4. Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələri	1.1.2., 1.2.1.	Az. d. 1.1.2., 1.2.4.	dərslik, iş vərəqləri, müxtəlif şəkillər, İnternet materialları	1	
	5. Azərbaycan Respublikasının başqa silahlı birləşmələri	1.1.2.	Az. t. 1.2.1.	dərslik, iş vərəqləri, müxtəlif şəkillər, İnternet materialları, əyani vəsaitlər	1	
	6. Azərbaycan Respublikasının hərbi atributları	1.1.1., 1.2.1.	Az. t. 1.1.1.	dərslik, iş vərəqləri, müxtəlif şəkillər, İnternet materialları, əyani vəsaitlər	1	
	7. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında və digər qanunvericilik aktlarında hərbi xidmətə dair müddəalar	1.2.1.	Az. d. 1.2.3.	dərslik, iş vərəqləri, müxtəlif şəkillər, İnternet materialları, əyani vəsaitlər	1	

Tədris vahidi	Mövzu	Standartlar	İnteqrasiya	Resurslar	Saat	Tarix
I. Dövlət təhlükəsizliyinin tarixi və hüquqi əsasları	8. KSQ-1				1	
	9. Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin Daxili Xidmət Nizamnaməsi	1.3.1., 1.3.2.	Az. t. 1.2.1.	dərslik, iş vərəqləri, internet materialları	1	
	10. Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələrinin İntizam Nizamnaməsi	1.3.1., 1.3.2.	Az. d. 3.1.1.	dərslik, iş vərəqləri	1	
	11. Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələrinin Qarnizon və Qarovul Xidmətləri Nizamnaməsi	1.3.2.	Az. t. 1.2.2.	dərslik, iş vərəqləri	2	
	12. Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələrinin Sıra Nizamnaməsi	1.3.1.	Az. t. 1.2.2.	dərslik, iş vərəqləri	1	
	13. Silahsız sıra üsulları və hərəkətlər	1.3.1.	Az. d. 1.2.4.	dərslik	1	
	14. KSQ-2				1	

Tədris vahidi	Mövzu	Standartlar	İnteqrasiya	Resurslar	Saat	Tarix
II. Həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyinin təminatı	15. Müasir ümumqoşun döyüşü	2.1.1.	İnf. 3.3.1., 3.3.2.	dərslik, iş vərəqləri, kompüter, proyektor, İnternet materialları	1	
	16. Motoatıcı maqanın (MAM) quruluşu və döyüş imkanı	2.1.2.	Az. d. 1.2.4.	dərslik, iş vərəqləri, kompüter, proyektor	1	
	17. Əsgərin döyüşdə vəzifələri	2.1.1.	Az. t. 1.2.1.	dərslik, kompüter, proyektor	1	
	18. Əsgərin döyüşdə hərəkətləri	2.1.1.	Az. t. 1.2.1.	dərslik, kompüter, proyektor, signal bayraqları	2	
	19. Əsgərin hücumda hərəkətləri	2.1.1.	Az. d. 1.2.4.	dərslik, kompüter, plakatlar	2	
	20. Əsgərin müdafiədə hərəkətləri	2.1.1.	Az. d. 1.2.2.	dərslik, kompüter, proyektor, plakatlar	2	
	21. KSQ-3				1	
	22. Döyüş təminatı (1 dərs)	2.1.1.	Az. d. 2.2.2.	dərslik, İnternet materialları	1	
	23. Döyüş təminatı (2 dərs)	2.1.1.	B. 4.2.1.	dərslik, iş vərəqləri, İnternet materialları	1	
	24. Zirehli texnikalar	2.2.1.	Az. d. 1.2.4.	dərslik, iş vərəqləri, İnternet materialları	1	

Tədris vahidi	Mövzu	Standartlar	İnteqrasiya	Resurslar	Saat	Tarix
II. Həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyinin təminatı	25. Motoatıcı maşınanın möv-qeyinin mühəndis təchizatı (1 dər)	2.1.2.	C. 1.3.1.	dərslük, iş vərəqləri, sxemlər	1	
	26. Motoatıcı maşınanın möv-qeyinin mühəndis təchizatı (2 dər)	2.1.2.	Az. d. 1.2.2.	dərslük, sxem	1	
	27. Mühəndis maneələri (1 dər)	2.1.1.	Az. d. 1.2.2.	dərslük, iş vərəqləri	1	
	28. Mühəndis maneələri (2 dər)	2.1.1.	Az. d. 1.2.4.	dərslük, iş vərəqləri, internet materialları	1	
	29. KSQ-4				1	
	30. BSQ				1	
	31. 7,62 mm-lik və 5,45 mm-lik Kalaşnikov avtomatları və əl pulemyotları (I və II dər)	2.2.1.	Az. d. 1.2.4.	dərslük, iş vərəqləri, plakatlar və sxemlər, təlim silahları	2	

Tədris vahidi	Mövzu	Stan-dartlar	Inteqrasiya	Resurslar	Saat	Tarix
II. Həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyinin təminatı	32. 7,62 mm-lik və 5,45 mm-lik Kalaşnikov avtomatlarının və əl pulemyotlarının natamam sökülməsi və yığılması (1, 2 dərs)	2.2.1.	Az. d. 1.2.2.	dərslük, təlim silahları	2	
	33. Atışın əsasları	2.2.1.	Az. d. 1.2.4.	dərslük, iş vərəqləri, sxemlər, şəkillər və plakatlar	1	
	34. 7,62 mm-lik CVD tipli snayper tüfəngləri	2.2.1.	Az. d. 1.2.2.	dərslük, internet materialları, xüsusi sxemlər və şəkillər	1	
	35. ПКС, ПКМ və ПКТ pulemyotları	2.2.1.	Az. d. 1.2.4.	dərslük, iş vərəqləri, şəkillər, cədvəllər	1	
	36. 40 mm-lik РПГ-7 tipli tank əleyhinə əl qumbaraatları	2.2.1.	C. 1.3.2.	dərslük, iş vərəqləri, şəkillər və cədvəllər	1	
	37. Əl qumbaraları	2.2.1.	Az. d. 1.2.2.	dərslük, iş vərəqləri, xüsusi cədvəl, şəkil və plakatlar	1	
	38. 9 mm-lik Makarov tapançası (ПМ)	2.2.1.	Az. d. 1.2.4.	dərslük, iş vərəqləri, xüsusi cədvəl və şəkillər	1	
	39. Praktiki məşğələ				1	
	40. KSQ-5				1	

Tədris vahidi	Mövzu	Standartlar	İnteqrasiya	Resurslar	Saat	Tarix
II. Həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyinin təminatı	41. Hərbi topoqrafiya	2.3.1.	C. 1.3.2.	dərslik, iş vərəqləri, xəritə	1	
	42. Ərazidə xəritəsiz səmtlənmə	2.3.1.	C. 1.3.1.	dərslik, iş vərəqləri, cədvəl, xəritə	2	
	43. Azimut istiqamətində hərəkət (1, 2 dərs)	2.3.1.	C. 1.3.2.	dərslik, iş vərəqləri, kompəs, cədvəl	2	
	44. KSQ-6				1	
	45. Fövqəladə halların təsnifatı	2.4.1.	Az. d. 1.2.4.	dərslik, iş vərəqləri, İnternet materialları	1	
	46. Texnologiya və sosial xarakterli fəlakətlər	2.4.1.	Az. d. 1.2.4.	dərslik, iş vərəqləri, şəkillər, İnternet materialları	1	
	47. Təbii fəlakətlər	2.4.2.	Az. d. 1.2.4.	dərslik, iş vərəqləri, videomateriallar, şəkillər	1	
	48. Kütləvi qırğın silahları və onların fəsadları (1 dərs)	1.4.1.	Az. d. 1.2.4.	dərslik, iş vərəqləri, şəkillər, İnternet materialları	1	
	49. Kütləvi qırğın silahları və onların fəsadları (2 dərs)	2.4.1., 2.4.3.	B. 3.2.1.	dərslik, iş vərəqləri, şəkillər, İnternet materialları	1	
	50. Fərdi və kollektiv mühafizə vasitələri	2.5.1., 2.5.2.	B. 3.2.1.	dərslik, iş vərəqləri, əleyhqazlar, şəkillər	1	
	51. KSQ-7				1	

Tədris vahidi	Mövzu	Standartlar	Inteqrasiya	Resurslar	Saat	Tarix
III. Tibbi biliklər və ilk tibbi yardım qaydaları	52. Mülki müdafiə üzrə praktiki məşğələ				1	
	53. Sağlam həyat tərz	3.1.1.	B. 3.2.2.	dərslik, iş vərəqləri	1	
	54. Müxtəlif növ xəsarətlər zamanı ilk tibbi yardım qaydaları (1 dər)	3.2.1.	Az. d. 1.2.4.	dərslik, şəkillər	1	
	55. Müxtəlif növ xəsarətlər zamanı ilk tibbi yardım qaydaları (2 dər)	3.2.2., 3.2.3.	B. 3.2.1.	dərslik, iş vərəqləri, şəkillər	1	
	56. KSQ-8				1	
	57. Hərbi idman bayramının təşkili və keçirilməsi*				2	
	58. Ümumiləşdirici dər				1	
	59. BSQ				1	

* Gənclərin ibtidai hərbi hazırlıq əsasnaməsinin IV bölməsinin (Gənclərin ibtidai hərbi hazırlığının təşkili və keçirilməsi. *Təhsil müəssisələrində İHH dərslərinin tədrisinin başa çatması münasibətilə hərbi idman bayramı keçirilir və yekun haqqında məktəb direktorunun əmri elan edilir. Bayramda sıra təlimi və program həcmində praktik elementlər nümayiş etdirilir.*) axırncı abzasının tələblərinə uyğun nəzərdə tutulmuşdur.

TƏLİMİN TƏŞKİLİNİN FORMA VƏ ÜSULLARI BARƏDƏ TÖVSIYƏLƏR

Şagirdin öyrənməyə və həyati bacarıqlara yiyələnməyə marağını şərtləndirən fəal təlim prosesində aşağıdakı mərhələlər mühüm didaktik əhəmiyyət daşıyır:

- düşünməyə yönəltmə mərhələsi;
- dərkətmə mərhələsi;
- düşünmə mərhələsi.

Düşünməyə yönəltmə mərhələsində şagirdlər öyrəndikləri bilikləri təhlil etməyə və araşdıracaqları mövzu ətrafında düşünməyə sövq edilir. Şagird ilk olaraq mövzu ilə əlaqədar biliklərinin səviyyəsini müəyyənləşdirir və bəzi hallarda bunlara yeni əlavələr edir. Dərkətmə mərhələsində şagirdlər yeni informasiya və ideyalarla təmasda olurlar. Əsas məsələ ondan ibarətdir ki, əvvəlki mərhələdə yaranmış fəallıq və maraq inkişaf etdirilir, şagirdlər yeni anlayışları müəyyən edib mənimsəmək üçün keçmiş və yeni biliklər arasında əlaqə yaradırlar.

Düşünmə mərhələsində şagirdlər yeni qazandıqları bilikləri möhkəmləndirməklə yanaşı, bir neçə mühüm məqsədə nail olmaq istiqamətində də fəaliyyət göstərirlər. Birincisi, şagirdlər yeni ideya və informasiyaları öz sözləri ilə ifadə etməyə çalışırlar. İkincisi, şagirdlər arasında canlı fikir mübadiləsi yaranır, onlar öz ekspressiv (təsirli) söz ehtiyatını genişləndirməyə, həmçinin digər şagirdlərin təsəvvürləri ilə tanış olmağa imkan tapırlar.

Çağırışa qədərki hazırlıq fənninin təlimində şagirdlərin fəallığını, dərslərin maraqlı və məzmunlu olmasını qeyri-standart dərslər formalarından (dərslər-müzakirə, dərslər-ekskursiya, dərslər-oyun, dərslər-seminar, dərslər-səyahət, dərslər-iclas və s.) istifadə yolu ilə də təmin etmək mümkün olur. Bu dərslərdə müəllim və şagirdlərin fəaliyyəti qoyulmuş problemlərin həllinə yönəlir, sinifdə canlı və münbit təlim şəraiti yaranır. Belə dərslər, əsasən, motivasiya, problemin həlli, tədqiqat, qiymətləndirmə mərhələlərindən ibarət olur.

Çağırışa qədərki hazırlıq dərsləri bütün təlim formalarında keçilə bilər. Dərslərdə kollektiv, qrup, cütlərlə, fərdi iş formalarından geniş istifadə olunmuşdur.

Yəqin, məktəb təcrübəsindən də bilərsiniz ki, şagirdlər, xüsusən də yeniyetmələr yalnız kitab və müəllimin şərhinə kifayətlənmir, özü düşünməyə, axtarmağa, tədqiqatçılığa meyil göstərirlər. Elə bu baxımdan artıq ənənəvi üsullarla keçilən dərslər yeniyetmə şagirdlər üçün maraqlı doğurmur. Bu cür dərslərdə onlar müəllimi dinləməkdənsə, özləri tədqiqat aparmağa üstünlük verirlər. Yaradıcı müəllimlər bunu nəzərə alaraq müəyyən strategiya müəyyənləşdirir, şagirdləri üçün elə bir mühit yaratmağa çalışırlar ki, onlar axtarış apararaq öyrənsinlər.

Bu axtarışı onlar kollektiv, qruplarla, cütllərlə və fərdi qaydada apara bilərlər. Bu təlim formaları müəllim tərəfindən dərslərin məqsədinə uyğun olaraq müəyyənləşdirilir və şagirdlərin fəaliyyətləri bu forma üzərində qurulur.

Kollektivlə iş zamanı kollektiv fəaliyyətə alışmaq bacarığının bünövrəsi qoyulur.

Qruplarla iş müəyyən problemi həll etmək üçün daha əlverişlidir. Bu zaman şagirdlərdə müzakirə etmək, fikir mübadiləsi aparmaq, mühakimə yürütmək və əməkdaşlıq etmək bacarıqları inkişaf etdirilir.

Cütllərlə iş – bu təlim forması şagirdlərə daha yaxından əməkdaşlıq etməyə və ünsiyyət qurmağa, məsuliyyəti bölüşməyə imkan yaradır. Lakin bu əməkdaşlığın əhatə dairəsi çox azdır. Bu formadan istifadə etmək daha çox Venn diaqramı üzrə müqayisə apararkən məqsədəuyğundur.

Fərdi iş zamanı şagirdin sərbəst düşünməsi üçün real imkanlar yaranır. Müəllim şagirdin fəaliyyətini tam obyektiv qiymətləndirə bilər.

Nəzərə almaq lazımdır ki, təlim formalarından istifadə edərkən dərslərin məqsədləri nəzərə alınmalıdır.

Müəllim uyğun bildiyi və burada öz əksini tapmayan, eləcə də şəxsi təcrübə və peşəkarlığından irəli gələn üsul və metodlardan istifadə edə bilər. Yeri gəlmişkən, metod və üsullar seçilərkən müəllim sinfin, şagirdin yaş, bilik və bacarıq səviyyəsini nəzərə almalıdır. Eyni zamanda diqqət yetirilməlidir ki, seçilən metod və üsullar standartın reallaşmasına tam xidmət etsin. Bunun üçün də müəllim dərslərini düzgün planlaşdırmağı bacarmalıdır.

Təlim formaları seçilərkən üsullarla vəhdət təşkil etməsi gözlənilmiş, uzlaşmaya diqqət yetirilmişdir. Seçilmiş təlim formalarının istifadəsi zamanı aşağıdakı bacarıqların formalaşması nəzərdə tutulmuşdur:

- şagirdlərin vəzifələrini düzgün müəyyənləşdirməsini təmin etmək;
- birgə fəaliyyəti təmin etmək;
- bir-birinin fikrinə hörmətlə yanaşılmasına nail olmaq;
- müstəqil fikirlər söylənməsi üçün imkan yaratmaq;
- mübahisəyə yol vermədən sağlam rəqabət aparmaq;
- problemin həllində kompromis yollar axtarmaq.

Çağırışa qədərki hazırlıq fənninin təlimi prosesində müxtəlif üsullardan istifadə etmək mümkündür. Dərslərdə aşağıdakı interaktiv üsulların istifadə olunması faydalı bilinib:

- Klaster
- Venn diaqramı
- İnsert
- Rollu oyunlar
- Müzakirə

- BİBÖ
- Beyin həmləsi
- Söz assosiasiyası
- Sorğu
- Layihə
- İnteraktiv mühazirə
- Auksion
- Təqdimat

Klaster (şaxələnmə) şagirdləri mövzu ilə bağlı sərbəst düşünməyə, axtarış aparmağa sövq edir. Onların idraki fəallığına imkan yaradır. Şaxələnmə üsulundan istifadə ilə dərslərdə nəticə çıxarma mərhələləri yekunlaşdırılıb. Məsələn, “Döyüş təminatı dedikdə nə başa düşürsünüz?” sualı ilə klaster üsulunu tətbiq etmək olar.

Venn diaqramı. Venn diaqramı nisbətən kəsişən iki və ya daha artıq çevrə üzərində qurulur. Çevrələrin üst-üstə düşdüyü hissədə nə isə yazmaq üçün kifayət qədər yer olur. Həmin yerdə fərqli, yaxud ümumi cəhətlər qeyd edilir. Məsələn, şagirdlər “PK, PKM və PKT pulemyotları” mövzusunun müqayisəli şəkildə yekunlaşdırma bilirlər.

INSERT üsulundan dərslərin dərketmə mərhələsində istifadə olunur. Oxu zamanı şagirdlərin öz qavrayışını yoxlamasına imkan yaradır. Bu üsuldən istifadə iki mərhələdə həyata keçirilir. Birinci, üzərində əməliyyat aparılacaq mətn, istifadə olunacaq zəruri işarələr (bu işarələr şagirdlərin yaşına və hazırlıq səviyyəsinə görə müxtəlif ola bilər) müəyyən olunur. İkinci, şagirdlər tapşırığın məzmunu ilə tanış olur və onu yerinə yerirlər. Məsələn,

- ✓ Əvvəldən bildiyiniz bir məlumatı təsdiq edən əlavə məlumatlara rast gəlmisinizsə, yoxlama işarəsi (v) qoyun.
- Oxuduğunuz məlumatlar əvvəllər bildiyinizi rədd edirsə, yaxud ona ziddirsə, mənfi (–) işarəsi qoyun.
- + Müsbət (+) işarəsi o zaman qoyulur ki, rast gəldiyiniz məlumat sizin üçün təzə olsun.

Müzakirə. Təlim diskussiyası konkret problem üzrə fikirləri mübadilə etməkdir. Bu metodun köməyi ilə şagirdlər Çağırışa qədərki hazırlıq üzrə yeni biliklərə yiyələnir, öz mövqelərini müdafiə edirlər. Təlim diskussiyasının başlıca funksiyası şagirdlərin idraki marağını stimullaşdırmaqdır. O həm də təhsilverici, inkişafetdirici, tərbiyəedici və nəzarətedici-təşhihedici kimi köməkçi funksiyaları da yerinə yetirir.

BİBÖ üsulunda müəllim lövhədə 3 sütundan ibarət cədvəl qurur və aşağıdakı bölmələri qeyd edir: Bilirəm/İstəyirəm bilim/Öyrəndim. Şagirdlər problemlə bağlı bildiklərini söyləyir və cavablar birinci sütunda qeyd olunur. Həmin məsələ ilə bağlı bilmək istedikləri isə ikinci sütuna yazılır. Dərsin sonunda bir daha həmin cədvələ diqqət yetirilir və mövzu ilə bağlı öyrəndikləri üçüncü sütunda qeyd edilir.

Beyin həmləsi üsulu “əqli hücum” da adlandırılır. Şagirdlərdə yeni mövzuya maraq oyatmaq, habelə onların nəyi yaxşı (və ya zəif) bildiklərini aydınlaşdırmaq məqsədilə bu üsuldən istifadə olunur. Hazırlanmış sual lövhədə yazılır, yaxud şifahi şəkildə şagirdlərin diqqətinə çatdırılır. Şagirdlər suallara əsasən fikirlərini bildirirlər. Bütün ideyalar şərhə və müzakirəyə yazıya alınır. Yalnız bundan sonra söylənilmiş ideyaların müzakirəsi, şərh və təsnifatı başlayır. Aparıcı ideyalar yekunlaşdırılır, şagirdlər söylənmiş fikirləri təhlil edir, qiymətləndirirlər.

Söz assosiasiyasından istifadə edilərkən öyrəniləcək mövzuya aid əsas söz (və ya söz birləşməsi) lövhəyə yazılır. Şagirdlər həmin sözlə bağlı ilk xatırladıqları fikirləri söyləyirlər və həmin fikirlər müəllim tərəfindən lövhəyə yazılır. Mövzu ilə bağlı olan sözlər deyilən fikirlərin arasından seçilir və əlaqələndirilir, onlardan anlayış və yaxud ideya çıxarılır. Bu anlayış əsasında yeni materialın öyrənilməsinə başlanılır. Bu üsul həm də şifahi formada tətbiq edilə bilər.

Sorğu üsulu araşdırılan məsələ ilə bağlı fakt və hadisələr haqqında müəyyən qrupların ictimai rəyini öyrənmək məqsədilə aparılır. Sorğu vərəqi araşdırılan məsələ ilə bağlı tərtib edilir və burada suallar qoyulur. Sorğuda iştirak edənlər bu vərəqi müstəqil doldururlar.

Layihələrin hazırlanması müxtəlif mövzuların müstəqil şəkildə tədqiq edilməsidir. Şagirdlər öz layihələrini təqdim etməzdən əvvəl uzun müddət onun üzərində işləyirlər. Layihələr hazırlayarkən müəllim mövzu və ya problemi müəyyən edir və sinfə bunlardan birini seçmək imkanı verir. Problem konkret olmalıdır. Müəllim və şagirdlər birlikdə layihə üzərində işin başlama və başa çatma müddətini, istifadə olunacaq əyani vasitələri (ədəbiyyatlar, mənbələr, təsviri vasitələr və s.) bunları əldə etmək yollarını, iş formalarını (fərdi, yoxsa qrup şəklində) müəyyən edirlər. İş prosesində müəllim suallara cavab verə və ya yol göstərə bilər. İşin icrasına isə şagirdlər özləri cavabdehirlər. Tədqiqatın nəticəsi hesabat, xəritə, illüstrasiya, fotoşəkillər, cədvəllər, qrafiklər formasında ifadə oluna bilər.

İnteraktiv mühazirə məlumatın müəllimdən şagirdə ötürülmə üsuludur. Bu üsuldən mövzu ilə bağlı məzmunun zənginləşdirilməsi, tamamlanması məqsədilə istifadə etmək məqsədəuyğundur. Belə qısa mühazirələr 10-15 dəqiqə ərzində aparılır. Mühazirənin məqsəd və vəzifələri dəqiq olmalı, əyani və texniki vasitələrdən istifadə olunmalı, mühazirə prosesi verbal (suallar vermək) və vizual (şagirdlərin sifətlərinin ifadəsini və jestlərini müşahidə etmək) tənzimləməlidir.

Auksionda öyrənilən əşya və ya hadisənin xüsusiyyətləri ardıcıl şəkildə adlandırılır. Hamı növbə ilə əşya və ya hadisə haqqında fikir söyləyir: hər bir fikirdən sonra müəllim sayır. “Bir, iki”. Bu zaman başqa iştirakçı tez təklif verə bilər. Sonuncu təklif verən qalib sayılır. Fikirlər bir-birini təkrarlamamalıdır. Bunun üçün hamı bir-birini dinləyir.

Təqdimat şagird fəaliyyətinin mühüm mərhələsidir. Nəzəri və təcrübi biliklərin vəhdətini əhatə edir. Vəsaitdə müxtəlif mövzuları əhatə edən təqdimat tapşırıqlarından istifadə olunmuşdur.

FƏNDAXİLİ VƏ FƏNLƏRARASI İNTEQRASIYA CƏDVƏLİ

10-cu sinif

ÇQH	Az. d.	Az. t.	H.b.	F.	İnf.	C.	B.	F.t.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.1.1.	1.2.1.	2.1.1., 1.2.1.	2.3.1.					
1.1.2.	1.2.2., 1.2.4.							
1.2.1.	1.2.3.	1.1.1., 1.2.1.						
1.3.1.	1.2.4.	1.2.1., 1.2.2.	2.4.1.					
1.3.2.	3.1.1.	1.2.2., 4.1.2.	2.4.2.					
2.1.1.	1.2.2., 1.2.4., 2.2.2.	1.2.1.			3.3.1., 3.3.2.	1.3.2.	4.1.2.	
2.1.2.	1.2.2., 1.2.4.		2.2.2.	2.2.2.				
2.2.1.	1.2.2., 1.2.4.							
2.2.2.								
2.2.3.	1.2.4.							
2.3.1.						1.3.1., 1.3.2.		
2.4.1.	1.2.4.		4.3.1.			2.1.1.	3.2.1.	
2.4.2.	1.2.4.		4.3.1.					

1	2	3	4	5	6	7	8	9
2.4.3.	1.2.4.						3.2.1.	
2.5.1.			1.1.1., 1.1.2.	1.1.1., 1.1.2.			3.2.1.	1.1.3.
2.5.2.			3.1.1., 3.1.2.	3.1.1., 3.1.2.	3.3.2.		3.2.1.	1.2.3.
3.1.1.					3.3.1.		3.2.2.	
3.2.1.	1.2.4.						3.2.1.	
3.2.2.							3.2.1.	
3.2.3.								1.2.3.

Çap için değil

Təlim strategiyaları

Çağırışa qədərki hazırlıq fənninin təliminin təşkilinə verilən tələblər.

Müasir dövrdə təlim daha çox fəal xarakter daşması ilə izah olunur. Orada şagirdlərin marağına səbəb olmaqla onu təmin etmək, idraki fəaliyyətin inkişafını stimullaşdırmaq vacib hesab edilir.

Fəal təlimi, ilk növbədə, demokratik təhsil mühitinin yaradılmasını şərtləndirir. Demokratik təhsil mühiti, öz növbəsində, müəllim və şagirdin yaradıcı fəaliyyətinə imkan yaradır.

Demokratik mühit müəllim və şagirdlər qarşısında eyni tələblər qoyur. Onlar aşağıdakılardan ibarətdir:

Müəllim	Şagirdlər
• Fikirlerini şifahi, yazılı ifadə etmək, diskussiya aparmaq, öz rəyini müdafiə etmək; • Nəzərdə tutduğu ideya, təklif və yeniliyi həyata keçirmək, onların şagirdlərin əqli, psixoloji durumuna müsbət təsirini əsaslandırmaq; • Hər hansı qərarın qəbul edilməsində məktəb rəhbərliyindən kömək gözləmək; • Digər fənn müəllimlərinin fəaliyyətinə hörmətlə yanaşmaq.	• Fikirlerini şifahi, yazılı ifadə etmək, diskussiya aparmaq, öz rəyini müdafiə etmək; • Nəzərdə tutulduğu ideya, təklif və yeniliyi həyata keçirmək, onların şagirdlərin əqli, psixoloji durumuna müsbət təsirini əsaslandırmaq; • Hər hansı qərarın qəbul edilməsində məktəb rəhbərliyindən kömək gözləmək; • Digər fənn müəllimlərinin fəaliyyətinə hörmətlə yanaşmaq.

Fəal təlimin prinsipləri

Çağırışa qədərki hazırlıq fənni üzrə təlim aşağıdakı xüsusiyyətləri ilə fərqlənir:

Çağırışa qədərki hazırlıq fənni:

a) *şagirdyönlüdür* – belə ki, əqli qabiliyyətindən asılı olaraq şagirdin imkanları nəzərə alınır, dərş şagirdlərin maraq və tələbatlarına uyğunlaşdırılır, dərşdə şagirdi həvəsləndirən ştrixlər maraqlı hərbi məlumatlarla əsaslandırılır.

b) *tədqiqatyönlüdür* – şagirdlər özələinə lazım olan məlumatları müxtəlif mənbələrdən, sxem, diaqram, cədvəl və xəritələrdən əldə edir, onları ümumiləşdirir, müqayisə edir, eləcə də yaşadığı mühitə dair məlumatları əlavə edir;

c) *inkişafyönlüdür* – təlim şagirdin özünün müstəqil olaraq məlumat əldə etməsinə, onları ümumiləşdirməsinə, alınan materialı sərbəst şəkildə təqdim edə bilməsinə əsaslanır;

d) *proqnozyönümlüdür* – təlim şagirdlərin dərsin məzmununa dair əldə etdiyi məlumatlar əsasında gələcək üçün fəaliyyət proqramı verə bilməsinə, müharibələr, ölkənin müdafiəsi, hərbi məlumatlar əsasında torpaqların azad edilməsi haqqında proqnozlar vermək baxımından bacarıqların formalaşmasına yönəlmişdir;

e) *çeviklik (cəldlik)* – şagird əldə etdiyi hərbi bilikləri daha tez tətbiq etmək, (məsələn, xəritə üzərində torpaqların azad edilməsi haqqında obyektlərin yerini göstərmək və yaşadığı yerlə müqayisə etmək), şərti işarələrə əsasən kartoqrafik təsvirlər üzərində marşrut seçmək qabiliyyətinə yiyələnir;

t) *“müəllim-şagird”, “şagird-şagird” münasibətinin qurulması* – şagirdlər dərsin məzmununu zənginləşdirmək üçün “komanda” vermək, müşahidəçi (komandir kimi) olaraq hazırlığı yoxlamaq, sıra monitorinqi (baxışı) keçirmək bacarıqlarını (vərdişlərini) inkişaf etdirirlər.

Məktəbdaxili qiymətləndirmə

Qiymətləndirmənin məqsədi:

Məzmun və idraki bacarıqlar baxımından şagirdlərin zəif və güclü tərəflərini müəyyənləşdirmək;

Şagirdlərin nəyi öyrənmədiyini aşkar etmək;

İstifadə olunan metod, üsul və resursların səmərəliliyini nəzərdən keçirməkdir.

Ən mühüm məqsəd təhsil və təlimin keyfiyyətini yüksəltməkdir.

Məktəbdaxili qiymətləndirmənin növləri aşağıdakılardır:

Diagnostic qiymətləndirmə – ilkin səviyyə və vəziyyət haqqında məlumatın toplanması

Formativ qiymətləndirmə – şagird fəaliyyətinin izlənilməsi

Summativ qiymətləndirmə – şagird nailiyyətinin qiymətləndirilməsi

Summativ qiymətləndirmənin 2 növü var:

1. Kiçik summativ qiymətləndirmə;

2. Böyük summativ qiymətləndirmə.

Şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıqların miqdarına uyğun olaraq qiymət aşağıdakı cədvələ əsasən müəyyən olunur.

№	Şagirdin yerinə yetirdiyi tapşırıqların faizlə miqdarı	Şagirdin qiyməti
1.	(0% – 40%]	2 (qeyr-kafi)
2.	(40% – 60%]	3 (kafi)
3.	(60% – 80%]	4 (yaxşı)
4.	(80% – 100%]	5 (əla)

Summativ qiymətləndirmənin nəticələri rəsmidir və keçirildiyi tarixdə sinif jurnalında qeyd olunur.

Şagirdin yarımillik qiyməti kiçik summativ (yarımillik ərzində keçirilən) qiymətləndirmənin nəticələri 40%, böyük summativ (yarımilliyin sonunda keçirilən) qiymətləndirmənin nəticələri 60% hesab olunmaqla aşağıdakı düstur əsasında çıxarılır:

$$Y = \frac{ksq_1 + ksq_2 + \dots + ksq_n}{n} \cdot \frac{40}{100} + BSQ \cdot \frac{60}{100}$$

Burada, Y – şagirdin I və ya II yarımil üzrə qiymətini, $ksq_1, ksq_2, \dots, ksq_n$ – şagirdin müvafiq yarımil ərzində kiçik summativ qiymətləndirmələrinin nəticələrini, n – müvafiq yarımildə keçirilən kiçik summativ qiymətləndirmələrin sayını, BSQ isə I və II yarımildə keçirilən böyük summativ qiymətləndirmənin nəticəsini bildirir.

İllik qiymətləndirmə aşağıdakı cədvələ uyğun çıxarılır:

Y1	Y2	İllik	Y1	Y2	İllik	Y1	Y2	İllik	Y1	Y2	İllik
2	2	2	3	2	2	4	2	3	5	2	3
2	3	3	3	3	3	4	3	3	5	3	4
2	4	3	3	4	4	4	4	4	5	4	4
2	5	4	3	5	4	4	5	5	5	5	5

DİAQNOSTİK QIYMƏTLƏNDİRMƏ

Müəllimin 1-ci saati dərsin qiymətləndirməsinə həsr etməsi məqsədəuyğundur. Müharibə şəraitində yaşadığımız üçün şagirdlərin döyüş texnikaları, silah və sur-satlar haqqında bəzi biliklərə sahib olması zəruridir. Onlar Milli Ordumuz və hərbi rütbələr haqqında aşağı siniflərdən müəyyən bilik əldə ediblər.

Çağırışaqədərki hazırlıq fənninin tədrisinə başlamazdan əvvəl müəllim aşağıdakı sual və tapşırıqlardan istifadə edərək diaqnostik qiymətləndirmə apara bilər.

1. Azərbaycan Respublikasının dövlət rəmzlərini yazın.

2. Silahlı Qüvvələrin hansı növlərini tanıyırsınız?

3. Hansı hərbi təhsil müəssisələrini tanıyırsınız?

4. Hərbi rütbə haqqında nə bilirsiniz?

5. Hansı zirehli texnikaları tanıyırsınız?

6. Döyüş təyyarə və helikopterləri haqqında nə bilirsiniz?

7. Sıra haqqında nə bilirsiniz?

8. Kütləvi qırğın silahları hansılardır?

9. Mülki müdafiə dedikdə nə başa düşürsünüz?

10. Sağlam həyat tərzini nə deməkdir?

CARİ PLANLAŞDIRMA NÜMUNƏLƏRİ

MÖVZU:

ÇAĞIRIŞAQƏDƏRKİ HAZIRLIQ FƏNNİNİN MƏQSƏD VƏ VƏZİFƏLƏRİ

Standart:

1.1.2. Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələri və başqa silahlı birləşmələr barədə təqdimat edir.

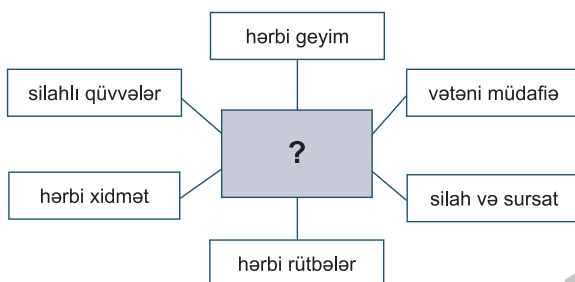
Təlim nəticələri:

- Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələrini tanıyır.
- Başqa silahlı qüvvələr haqqında məlumat verir.

İş forması:	<i>kollektiv, qruplarla, fərdi</i>
İş üsulu:	<i>müzakirə, anlayışın çıxarılması</i>
Resurslar:	<i>dərslik, iş vərəqləri, İnternet materialları</i>
İntegrasiya:	Azərbaycan tarixi 1.1.1. Mənbələr əsasında Azərbaycanın tarixi keçmişini və müasir dövrünü müqayisə edir, təqdimatlar hazırlayır.

Dərsin gedişi:

Motivasiya mərhələsində anlayışın çıxarılması üsulundan istifadə edilir.

Əgər şagirdlər cavab verməyə çətinlik çəksələr, müəllim onların bilik səviyyəsinə uyğun suallar da verə bilər.

Şagirdlər bu cavablar əsasında hərbi hazırlıq ifadəsini tapırlar.

Şagirdlərin yuxarıda sadalananlar haqqında biliklərini yoxlamaq üçün tapşırıqlar verilə bilər. Bu tapşırıqların qruplar formasında yerinə yetirilməsi məqsəduyğundur. Qrupları mənzilərkə tərkibində müəyyənləşdirmək məsləhətdir.

I qrup

1. Silahlı Qüvvələr haqqında nə bilirsiniz?
2. Vətəni müdafiə dedikdə nə başa düşürsünüz?

II qrup

1. Hərbi xidmətə hazırlıq dedikdə nə başa düşürsünüz?
2. Silah və sursatlar haqqında nə bilirsiniz?

III qrup

1. Hərbi geyim formaları nə üçün lazımdır?
2. Hansı hərbi rütbələri tanıyırsınız?

Qeyd:

- Məlumatlar kağız üzərində, yaxud İKT-dən istifadə etməklə hazırlana bilər.
- Müəllim hər qrupda fərdi olaraq şagirdlərə hərbi geyim forması və hərbi rütbə ilə bağlı tapşırıq verə bilər. (Sınıfdə hərbi ailələrindən olan şagirdlərə fərdi tapşırıqlar vermək məsləhətdir.)

Məlumatın mübadiləsi və müzakirə: Qruplar işi təqdim edir. Əgər şagirdlərin cavablarında müəyyən qüsurlar varsa, müəllim düzəliş edir, istiqamət verir, yeri gəldikdə isə şagirdlərə suallar verir. (Bütün hərbi qulluqçuların geyim forması eyni rəngdə olurmu? və s.)

Müəllim şagirdlərə izah etməlidir ki, gələn dərslərdə hər bir qoşun növü, onların geyim forması və s. haqqında daha ətraflı məlumat veriləcək.

Ümumiləşdirmə və nəticə çıxarma: Çağırışaqədərkə hazırlıq fənni, həqiqətən, dövlət əhəmiyyətli bir fəndir. Bu fənnin tədrisi gənclərin hərbi vətənpərvər ruhda tərbiyəsini təmin edir, onlara atəş hazırlığı, taktiki hazırlıq, sıra hazırlığı, hərbi topoqrafiya, mülki müdafiə, tibbi hazırlıq üzrə ilkin bilik və vərdişlərin verilməsi mühüm rol oynayır. Çağırışaqədərkə hazırlıq fənninin tədrisi prosesində xalqına, vətəninə, tarixinə və adət-ənənələrinə sonsuz məhəbbət hissi bəsləmək, hər an vətənin müdafiəsinə qalxmağa hazır olmaq gənc nəsildə yüksək mənəvi keyfiyyətin formalaşması üçün geniş imkanlar vardır.

Bu fənn şagirdləri Silahlı Qüvvələrin tarixi, dövlətin müdafiə hüquqlarının əsasları, vətəndaşın vəzifə və hüquqları, hərbi xidmətin spesifikasiyası, texnika və silahların əsas nümunələri və müasir döyüşün ibtidai anlayışları ilə tanış etməklə onlarda fiziki, sıra hazırlığı, topoqrafiya, insanın sülh və müharibə şəraitində həyat və fəaliyyətinin mühafizəsi üsullarına dair praktik bacarıqlar formalaşdırır.

Qiymətləndirmə aparılır.

Meyarlar	Qruplar		
	I qrup	II qrup	III qrup
Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələrini tanıyır.			
Başqa Silahlı Qüvvələr haqqında məlumat verir.			
Cəmi:			

MÖVZU:

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ DÖVLƏT RƏMZLƏRİ

Standartlar:

- 1.1.1. Dövlət və hərbi atributları tanıyır, onları şərh edir.
- 1.2.1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və digər qanunvericilik aktlarının hərbi xidmətə aid müddəalarını şərh edir.

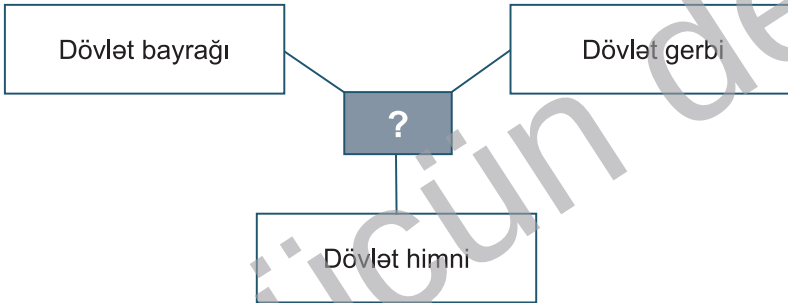
Təlim nəticələri:

- Dövlət rəmzləri kimi bayraq, gerb və himni tanıyır. Onların üzərindəki simvol və rənglərin mənasını şərh edir.
- Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının dövlət rəmzləri ilə bağlı müddəalarını bilir.

İş forması:	<i>kollektiv, qruplarla</i>
İş üsulu:	<i>müzakirə, anlayışın çıxarılması</i>
Resurslar:	<i>dərslik, Azərbaycan Konstitusiyası, Internet materialları</i>
İntegrasiya:	Azərbaycan tarixi 1.2.1. Tarixi hadisəyə aid yazılı mənbənin müəllifinin mövqeyini müəyyənləşdirir.

Dərsin gedişi:

Motivasiya mərhələsində anlayışın çıxarılması üsulundan istifadə edilir.

Müəllim yönəldici suallar verir:

“Bunları birləşdirən cəhət nədir?” Nə zaman bayraq, gerb və himnə ehtiyac yaranır? Yəqin ki, şagirdlər bu suala cavab verməkdə çətinlik çəkməyəcəklər. Sual işarəsinin yerinə “Dövlət rəmzləri” ifadəsi yazılmalıdır.

Tədqiqat sualı:

Dövlət atributlarının üzərindəki rəng və işarələr hansı mənaları kəsb edir?

Tədqiqatın aparılması. Qruplara tapşırığı icra etmək üçün 10-12 dəqiqə vaxt verilir.

Tədqiqatda Azərbaycan Konstitusiyasının dövlət rəmzlərinə aid müvafiq maddələri oxunur və müzakirə aparılır. Dərslikdə səh. 9-12-də verilmiş mövzu müəllim tərəfindən şərh edilir.

Tədqiqatın davamı qruplarla iş formasında aparılır.

İş vərəqi 1

I qrup

1. Bayrağın üzərində ay-ulduz nəyin simvoludur?
2. Konstitusiyada rəmzlərə münasibət öz əksini necə tapır?

İş vərəqi 2

II qrup

1. Gerbin quruluşunu izah edin.
2. Gerbə münasibət Konstitusiyada öz əksini necə tapmışdır?

İş vərəqi 3

III qrup

1. Himnin yazılma səbəbi, musiqisinin bəstələnmə tarixi haqqında kiçik təqdimat hazırlayın.
2. Himnə münasibət Konstitusiyada öz əksini necə tapıb?

Qeyd: Təqdimatlar kağız üzərində, yaxud İKT-dən istifadə etməklə hazırlana bilər.

Məlumatın mübadiləsi və müzakirə: Qruplar işi təqdim edir. Əgər şagirdlərin cavablarında müəyyən qüsurlar varsa, müəllim düzəliş edir, istiqamətləndirir, yeri gəldikdə isə şagirdlərə suallar verir.

Lazım olduqda müəllim şagirdlərə izah etməlidir ki, hər bir müstəqil dövlətin bayrağı, gerbi, himni var.

Bu mərhələdə Tarix fənninə integrasiya edilir və qədimdən günümüze qədər bayrağın mühüm əhəmiyyət daşıdığı, onun hər bir vətəndaş üçün qürur mənbəyi

olduğu vurğulanır. Bu zaman şeir səsləndirmək, filmdən kiçik epizod nümayiş etdirmək olar.

Ümumiləşdirmə və nəticənin çıxarılması: Dövlət rəmzləri müqəddəsdır, bu, ölkənin qanunvericiliyinin əsasını təşkil edən Konstitusiyanın müvafiq müddəalarında da öz əksini tapmışdır. Dövlət rəmzlərinə hörmət hər bir Azərbaycan vətəndaşının borcudur. Hər bir Azərbaycan vətəndaşı dövlət rəmzlərini tanımalı və onların işarələrinin, rənglərinin xüsusiyyətlərini bilməlidir.

Ev tapşırığı:

Bu mərhələdə səh. 12-dəki 3-cü tapşırıq yerinə yetirilir.

Dərslikdəki 5-ci tapşırıq və <http://www.e-qanun.az/> saytında yer almış materialardan istifadə etmək şagirdlərə tövsiyə olunur.

Qiymətləndirmə aparılır.

Gruplar Meyarlar	I qrup	II qrup	III qrup
Dövlət və hərbi atributları tanıyır və onları şərh edir.			
Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası və digər qanunvericilik aktlarının hərbi xidmətə aid müddəalarını şərh edir.			
Cəmi:			

Qeyd: Müəllim bu tip qiymətləndirmə apararkən əməkdaşlıq, vaxt, tərtibat və təqdimatetmə meyarlarından da istifadə edə bilər.

MÖVZU:

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI SİLAHLI QÜVVƏLƏRİ

Standartlar:

- 1.1.2. Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələri və başqa silahlı birləşmələr barədə təqdimatlar edir.
- 1.2.1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və digər qanunvericilik aktlarının hərbi xidmətə aid müddəalarını şərh edir.

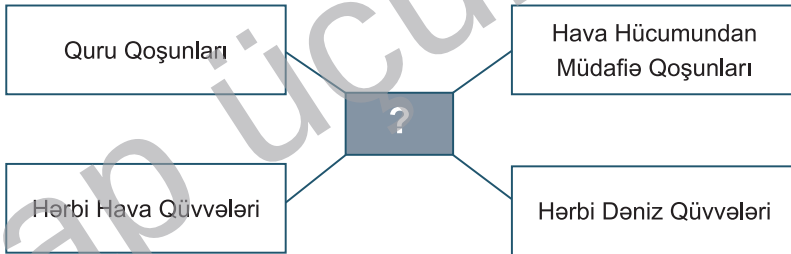
Təlim nəticələri:

- Dövlətin güc strukturu kimi Silahlı Qüvvələrin struktur və təyinatı haqqında təqdimat edir.
- Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının Silahlı Qüvvələrlə bağlı müddəalarını şərh edir.

İş forması:	<i>fərdi, qruplarla, kollektiv</i>
İş üsulu:	<i>müzakirə, anlayışın çıxarılması, karusel</i>
Resurslar:	<i>dərslik, iş vərəqləri, müxtəlif şəkillər, İnternet materialları</i>
İnteqrasiya:	Azərbaycan dili 1.2.2. Müfəssəl faktlardan, əyani vəsaitlərdən, müvafiq KİV-dən istifadə etməklə fikrini əsaslandırır. 1.2.4. Müzakirələrdə söylənilmiş mülahizələri dəyərləndirməklə təqdimatlar hazırlayır.

Dərsin gedişi:

Motivasiya mərhələsində anlayışın çıxarılması üsulundan istifadə edilir. Orduya aid məlumatlar və ifadələr şagirdlərə təqdim olunur və onları birləşdirən xüsusiyyət şagirdlərdən soruşulur.

Burada müəllim yönəldici suallarla şagirdlərə müraciət edə bilər və “?” işarəsinin yerinə “Ordu” sözü alınır.

Tədqiqat sualı:

Silahlı Qüvvələrin strukturu necə qurulur?

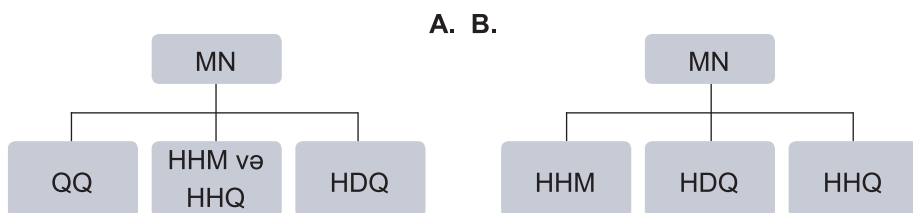
Tədqiqatın aparılması: Şagirdlər qruplarda tədqiqata başlayırlar. Hər qrupa iş vərəqi təqdim edilir.

İş vərəqi 1

I qrup

Sizcə, Silahlı Qüvvələr və başqa silahlı birləşmələrdə xidmət etmək üçün Çağırışa qədərki hazırlıq fənninin istiqamətverici əhəmiyyəti nədən ibarətdir?

Hansı cavab düzgündür?

İş vərəqi 2

II qrup

Sizcə, Çağırışa qədərki hazırlıq fənni gənclərdə mənəvi keyfiyyətlərin formalaşmasına necə nail ola bilər?

Hansı cavab düzgündür?

A. Hərbi Hava Qüvvələri Quru Qoşunlarını və Hərbi Dəniz Qüvvələrini havadan dəstəkləyir.

B. Hərbi Hava Qüvvələri II əşalon bölmələrinin daşınmasını həyata keçirir.

İş vərəqi 3

III qrup

Həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyinin təmin olunmasında Çağırışa qədərki hazırlıq fənninin rolu nədən ibarətdir?

Hansı cavab düzgündür?

- A. Hərbi Dəniz Qüvvələri Quru Qoşunları ilə birgə fəaliyyət göstərərək dənizkənarı və sahil zonalarında düşməne qarşı birgə mübarizə aparır.
- B. Hərbi Dəniz Qüvvələri Quru Qoşunları ilə birgə fəaliyyət göstərərək bütün istiqamətlərdə və istənilən dərinlikdə düşməne qarşı birlikdə mübarizə aparır.

Qeyd: Təqdimatlar kağız üzərində, yaxud İKT-dən istifadə etməklə hazırlana bilər.

Məlumat mübadiləsi və müzakirə: Qruplar işi təqdim edir. Ehtiyac yaranarsa, müəllim şagirdlərin cavablarına düzəliş edir, istiqamət verir.

Bu zaman tarix fənninə inteqrasiya edilir.

– Ta qədimdən günümüze qədər müstəqilliyin əsas təminatçısı Silahlı Qüvvələr olmuşdur. Azərbaycan tarixçisi, etnoqrafı, tarix elmləri doktoru, professor Qiyasəddin Qeybullayev «Топонимия Азербайджана» əsərində “İlk böyük türk” adlandırdığı Midiya hökmdarı Kiaksar böyük yürüşlərə hazırlığa ordusunda islahatlar aparmaqla başlamışdır. Babil hökmdarı Nabopalarla birləşərək (e.ə. 612-ci ildə) yüzillərlə bütün Şərq xalqlarına əziyyət vermiş Assur dövlətini məğlub etmişlər. Bu qələbədən sonra Midiya ordusu Şimali Mesopotamiyanı, Şərqi Anadolunu, həmçinin Midiya və Lidiya arasında e.ə. 585-ci ildə baş vermiş Halis döyüşündən sonra Midiyanın Qərb sərhədi kimi müəyyənləşdirilmiş Kiçik Asiyanın Halis çayına qədər olan ərazisini fəth etmişdir.

Müzakirə mərhələsində səh. 7-dəki 1-ci və 3-cü suallar da icra edilir.

Ümumiləşdirmə və nəticənin çıxarılması: Hər bir Azərbaycan vətəndaşı ordumuzun yaranma tarixini, qoşun növlərini və onların fərqlənmə nişanlarını bilməlidir.

Təربiyəvi cəhət. Şagirdlər Silahlı Qüvvələrin strukturunu müəyyənləşdirməyi öyrənirlər. Silahlı Qüvvələr əsas Quru Qoşunlarından, Hava Hücumundan Müdafiə, Hərbi Hava Qüvvələrindən və Hərbi Dəniz Qüvvələrindən ibarətdir.

Ev tapşırığı:

“Müdafiə haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununun tələblərini öyrənin. Müəllim İnternet materiallarından istifadə etməyi şagirdlərə tövsiyə edir.

Qiymətləndirmə meyarı: müəyyənətmə

Qiymətləndirmə aparılır.

I	II	III	IV
Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin struktur və təyinatını müəyyənləşdirməkdə çətinlik çəkir.	Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin təyinatını müəyyənləşdirərkən müəllimin köməyindən istifadə edir.	Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin struktur və təyinatını müəyyənləşdirərkən müəyyən səhvlərə yol verir.	Dövlətin güc strukturu kimi Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin struktur və təyinatını düzgün müəyyənləşdirir.
Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının dövlət rəmzləri ilə bağlı müddəalarını müəyyənləşdirməkdə müəllimin köməyindən istifadə edir.	Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının dövlət rəmzləri ilə bağlı müddəalarını çətinliklə müəyyən edir.	Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının dövlət rəmzləri ilə bağlı müddəalarını müəyyənləşdirərkən müəyyən səhvlərə yol verir.	Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının dövlət rəmzləri ilə bağlı müddəalarını müəyyənləşdirir.

MÖVZU:

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ BAŞQA SİLAHLI BİRLƏŞMƏLƏRİ

Standart:

1.1.2. Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələri və başqa silahlı birləşmələr barədə təqdimat edir.

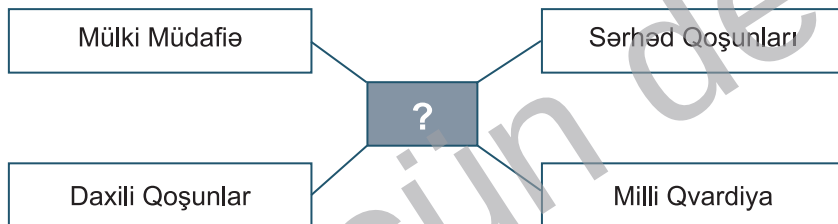
Təlim nəticələri:

- Başqa silahlı birləşmələrin təyinatını və Silahlı Qüvvələrlə müştərək fəaliyyətini şərh edir.
- Başqa silahlı birləşmələrin əhəmiyyətini izah edir.

İş forması:	<i>fərdi, qruplarla, kollektiv</i>
İş üsulu:	<i>anlayışın çıxarılması, sorğu</i>
Resurslar:	<i>dərslik, iş vərəqləri, İnternet materialları, proyektor, kompüter</i>
İntegrasiya:	Azərbaycan tarixi 1.2.1. Tarixi hadisəyə aid yazılı mənbənin müəllifinin mövqeyini müəyyənləşdirir.

Dərsin gedişi

Motivasiya mərhələsində müəllim “Silahlı Qüvvələrdən başqa hansı silahlı birləşmə tanıyırsınız?” sualına şagirdlərin münasibətini öyrənmə bilər. Şagirdlər müzakirəyə cəlb edirlər. Onların cavabları dinlənir, qeyd olunur. Bu zaman “Anlayışın çıxarılması” üsulundan istifadə edilir.

Tədqiqat sualı: Başqa Silahlı Birləşmələrin əhəmiyyəti nədir?

Tədqiqata dərslikdə verilmiş mətn oxunmaqla başlanılır. Oxu zamanı müəllim yeri gəldikcə oxunu dayandıraraq şagirdlərə izah verə bilər. Sonra tədqiqat qruplarda davam etdirilir. Qruplara iş vərəqləri təqdim olunur.

Müəllim sual yazılan iş vərəqlərini qruplara təqdim edir.

I qrupa – *Daxili Qoşunlar*, **II qrupa** – *Dövlət Sərhəd Xidməti*, **III qrupa** – *Milli Qvardiya*, **IV qrupa** isə *Mülki Müdafiə Qoşunları* haqqında suallar yazılmış iş və-rəqləri təqdim olunur.

Məlumat mübadiləsi zamanı qruplar təqdimat edirlər. Cavablar dinlənilir, müzakirə edilir. Yeri gəldikcə müəllim yönəldici suallar da verə bilər və ehtiyac olarsa, düzəlişlər də edilir. Müzakirə zamanı dərslikdə səh. 20-dəki 2, 3, 4-cü suallar verilir, kollektiv şəkildə yerinə yetirilir.

Ümumiləşdirmə və nəticənin çıxarılması mərhələsində qeyd olunur ki, başqa Silahlı Birləşmələr vətəndaşların hüquq və azadlıqlarını cinayətkar qesddən qoruyur, Vətənimizin sərhədlərinin toxunulmazlığını təmin edir, əhalinin və ərazilərin fəvqəladə hallardan qorunmasına xidmət edir.

Ev tapşırığı:

Dərslikdə səh. 20-də verilmiş 1-ci tapşırıq.

Qeyd: Əgər şərait elektron təqdimat hazırlamağa imkan verməsə, təqdimat kağız üzərində də hazırlana bilər.

Azərbaycan Respublikasının başqa silahlı birləşmələrinin emblemləri:

Qiymətləndirmə aparılır.

I	II	III	IV
Başqa silahlı birləşmələrin təyinatını bilsə də, Silahlı Qüvvələrlə müştərək fəaliyyətini çətinliklə şərh edir.	Başqa silahlı birləşmələrin təyinatını bilsə də, Silahlı Qüvvələrlə müştərək fəaliyyətini qismən şərh edir.	Başqa silahlı birləşmələrin təyinatını bilsə də, Silahlı Qüvvələrlə müştərək fəaliyyətini şərh edərkən bəzi səhvə yol verir.	Başqa silahlı birləşmələrin təyinatını bilir, Silahlı Qüvvələrlə müştərək fəaliyyətini şərh edir.
Başqa silahlı birləşmələrin əhəmiyyətini çətinliklə izah edir.	Başqa silahlı birləşmələrin əhəmiyyətini müəllimin köməyi ilə izah edir.	Başqa silahlı birləşmələrin əhəmiyyətini izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir.	Başqa silahlı birləşmələrin əhəmiyyətini müstəqil şərh edir.

Qeyd: Azərbaycan Respublikasının başqa silahlı birləşmələrinin emblemləri müəllimə kömək məqsədilə MV-yə daxil edilmişdir.

MÖVZU:

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ HƏRBİ ATRİBUTLARI

Standartlar:

- 1.1.1. Dövlət və hərbi atributları tanıyır, onları şərh edir.
- 1.2.1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və digər qanunvericilik aktlarının hərbi xidmətə aid müddəalarını şərh edir.

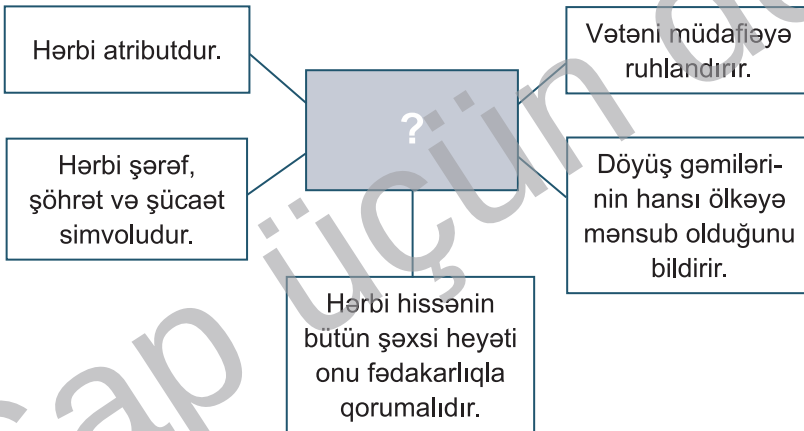
Təlim nəticələri:

- Hərbi rəmlər kimi Döyüş Bayraqlarını, Silahlı Qüvvələrin emblemini, geyim formalarını, hərbi rütbələri tanıyır. Onların üzərindəki simvolları, paqonları və qol nişanlarını şərh edir.
- Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələri hərbi qulluqçularının hərbi geyim forması və fərqləndirmə nişanları haqqında Əsasnamənin müddəalarını bilir.

İş forması:	<i>kollektiv, qruplarla, fərdi</i>
İş üsulu:	<i>müzakirə, anlayışın çıxarılması</i>
Resurslar:	<i>dərslik, iş vərəqləri, müxtəlif şəkillər, İnternet materialları, əyani vəsaitlər, proyektor</i>
İntegrasiya:	Azərbaycan tarixi 1.1.1. Mənbələr əsasında Azərbaycanın tarixi keçmişini və müasir dövrünü müqayisə edir, təqdimatlar hazırlayır.

Dərsin gedişi:

Motivasiya mərhələsində anlayışın çıxarılması üsulundan istifadə edilir.

Müəllim istiqamətləndirici sual verir:

“Kimlərin və ya hansı qurumların Döyüş Bayrağı ola bilər?”

Silahlı Qüvvələrin təşkilati quruluşunu öyrəndikləri üçün şagirdlər bu suala cavab verməkdə çətinlik çəkməyəcəklər. Suala cavab olaraq “Ali Baş Komandanın”, “Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələri” və “qoşun növlərinin” cavabları verilə bilər.

Tədqiqat sualı:

Hərbi atributların hansı əhəmiyyəti var?

Tədqiqatın aparılması: Tədqiqata qruplarla iş formasından istifadə etməklə başlanılır, onlara iş vərəqləri təqdim olunur. Qruplara tapşırığı icra etmək üçün 10-12 dəqiqə vaxt verilir.

İş vərəqi 1

I qrup

1. Döyüş bayraqları hansı zərurətdən yaranıb? Fikrinizi əsaslandırın.
2. Silahlı Qüvvələrin embleminin yaranma səbəbini izah edin.
3. Hərbi hissənin Döyüş Bayrağı “Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələri Hərbi Hissəsinin Döyüş Bayrağı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda öz əksini necə tapıb?

İş vərəqi 2

II qrup

1. Geyim formasının komplekti və onun əhəmiyyətini izah edin.
2. Geyim formaları müxtəlifliyinin səbəbini əsaslandırın.
3. Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələri hərbi qulluqçularının hərbi geyim forması və fərqləndirmə nişanları haqqında Əsasnamənin müvafiq müddəalarını şərh edin.

İş vərəqi 3

III qrup

1. Kiçik zabıt heyətinin hərbi rütbələri hansılardır? Onları ardıcılıqla yazın.
2. Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələri hərbi qulluqçularının hərbi geyim forması və fərqləndirmə nişanları haqqında Əsasnamənin müvafiq müddəalarını şərh edin.

Qeyd:

- Təqdimatlar kağız üzərində, yaxud İKT-dən istifadə etməklə hazırlana bilər.
- Müəllim hər qrupda fərdi olaraq şagirdlərə hər hansı qurumun Döyüş Bayrağı, hərbi geyim forması və hərbi rütbə ilə bağlı tapşırıq verə bilər.

Məlumatın mübadiləsi və müzakirə

Qruplar işi təqdim edir. Əgər şagirdlərin cavablarında yönəldici qüsurlar varsa, müəllim düzəliş edir, istiqamət verir, yeri gəldikdə isə şagirdlərə suallar verir. Dərslərdə səh. 25-də verilmiş 1, 2, 3 və 5-ci sual və tapşırıqlar da yerinə yetirilir. (Məsələn, nə üçün hərbi hissənin Döyüş Bayrağı önündə çəkilmiş şəkil ən yüksək mükafat hesab olunur? və s.)

Lazım gəldikdə müəllim şagirdlərə izah etməlidir ki, hər bir qoşun növünün, hərbi hissənin Döyüş Bayrağı var.

Tarix fənninə inteqrasiya edilir.

- Qədimdən günümüzdə qədər Döyüş Bayrağının mühüm əhəmiyyət kəsb etdiyi;
- Onun həmişə döyüş meydanlarında olduğu;
- Döyüş Bayrağının hər bir hərbi qulluqçu üçün əsgəri şərəf, şücaət və şöhrət simvolu olduğunu deyir. Filmdən kiçik epizod nümayiş etdirilir (İstanbulun fəthi).
- Geyim formasının hansı ehtiyacdən yarandığı;
- Hərbi paradlarda müxtəlif geyim formasının olması;
- Hərbi rütbələrin kiçikdən böyüyə qədər fərqi;

Ümumiləşdirmə və nəticənin çıxarılması: Döyüş Bayrağını qanı, canı bahasına qorumaq hər bir hərbi qulluqçunun müqəddəs borcudur. Döyüş Bayrağı hər bir hərbi qulluqçu üçün əsgəri şərəf, şöhrət və şücaət mənbəyidir (http://www.mod.gov.az/qanun/bayraqlar/Doyus_bayraqi_haqqinda.pdf). Hər bir hərbi qulluqçu hərbi rütbələri və fərqlənmə nişanlarını tanımalıdır.

Ev tapşırığı:

Hərbi rütbələri, fərqlənmə nişanlarını öyrənmək və 4-cü tapşırığın icrası tapşırılır.

Qiymətləndirmə aparılır.

Meyarlar	Qruplar		
	I qrup	II qrup	III qrup
Hərbi atributları tanıma			
Hərbi geyimləri və fərqlənmə nişanlarını bilmə			

Əməkdaşlıqetmə			
Vaxtdan düzgün istifadəetmə			
Tərtibat			
Cəmi:			

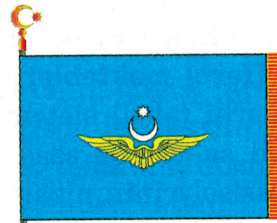
Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələri Ali Baş Komandanının Döyüş Bayrağı

Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin Döyüş Bayrağı

Azərbaycan Respublikası Quru Qoşunlarının Döyüş Bayrağı

Azərbaycan Respublikası Hava Hücümündən Müdafiə Qoşunları və Hərbi Hava Qüvvələrinin Döyüş Bayrağı

Azərbaycan Respublikası Hərbi Dəniz Qüvvələrinin Döyüş Bayrağı

MÖVZU:

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ KONSTITUSİYASINDA VƏ DİGƏR QANUNVERİCİLİK AKTLARINDA HƏRBİ XİDMƏTƏ DAİR MÜDDƏALAR

Standart:

1.2.1. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası və digər qanunvericilik aktlarının hərbi xidmətə aid müddəalarını şərh edir.

Təlim nəticəsi:

– Konstitusiyada və digər aktlarda hərbi xidmətə aid müddəaları şərh edir.

İş forması:	<i>kollektiv, qruplarla</i>
İş üsulu:	<i>sorğu, müzakirə, şərh</i>
Resurslar:	<i>dərslik, iş vərəqləri, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası</i>
İntegrasiya:	Azərbaycan dili 1.2.3. Fakt və sitatlardan istifadə etməklə nitqini zənginləşdirir.

Dərsin gedişi:

Motivasiya mərhələsində müəllim sinifdə sorğu apara bilər:

Azərbaycan öz müstəqilliyini nə vaxt bərpa edib?

Müstəqillik əldə ediləndən sonra hansı özünümüdafiə tədbirləri həyata keçirilib?

Qanunla bu tədbirlər necə tənzimlənir?

Ordunun bu istiqamətdə üzərinə hansı vəzifələr düşür? və s. Cavablar dinlənilir və ümumiləşdirilir.

Tədqiqat sualı: Hərbi xidmətə aid qəbul edilmiş müddəaların nə kimi əhəmiyyəti var?

Tədqiqatın aparılması:

Tədqiqat müəllimin şərhinə əsaslanaraq başlaya bilər. Müəllim müstəqillik elan edildikdən sonra qəbul edilmiş Konstitusiyada müvafiq maddələr, hərbi doktrina, "Hərbi vəzifə və hərbi xidmət haqqında" Azərbaycan Respublikasının qanunu barədə məlumat verir, fikrini əsaslandırır.

Tədqiqat qruplarda davam etdirilir. Müəllim hərbi vəzifə, çağırışçılar, hərbi qulluqçular və vəzifələr haqqında sual və tapşırıqlar yazılan iş vərəqlərini qruplara təqdim edir.

İş vərəqi 1

I qrup

1. Konstitusiyada vətəni müdafiə necə müəyyənləşdirilmişdir?
2. Sizcə, 16 yaşı tamam olan il hərbi qeydiyyatda durma nə məqsəd daşıyır və onu necə qiymətləndirirsiniz?

İş vərəqi 2

II qrup

1. Vətənə sədaqət Konstitusiyada öz əksini necə tapıb?
2. Hərbi andın təntənəli surətdə qəbul edilməsinin əhəmiyyəti nədir? Fikirlərinizi əsaslandırın.

İş vərəqi 3

III qrup

1. 16 yaşı tamam olan Azərbaycan Respublikasının kişi cinsli vətəndaşlarının hərbi qeydiyyatda durması "Hərbi vəzifə və hərbi xidmət haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununda necə müəyyənləşdirilib?
2. Hərbi xidmətin üstünlükləri haqqında fikirlərinizi nümunələrlə əsaslandırın.

İş vərəqi 4

IV qrup

1. Konstitusiyada hərbi xidmət necə müəyyənləşdirilib?
2. Sizcə, ilkin hərbi qeydiyyatda alınmış vətəndaşlara ilkin hərbi qeydiyyatda alınma haqqında vəsiqə verilərək nələr izah olunmalıdır?

Məlumat mübadiləsi: Qruplar təqdimat edirlər, cavablar dinlənilir, yeri gəldikcə düzəlişlər edirlər.

Ümumiləşdirmə və nəticənin çıxarılması: Konstitusiyada və digər qanunvericilik aktlarında hərbi xidmətə aid müddəaların olması dövlətimizin qüdrətlənməsinə, müdafiə strategiyasının möhkəmlənməsinə xidmət edən vacib amildir.

Ev tapşırığı kimi hərbi andın əzbərlənməsi verilə bilər.

Qiymətləndirmə aparılır.

I	II	III	IV
Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və digər qanunverici aktlarında hərbi xidmətə aid müddəaları çətinliklə şərh edir.	Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və digər qanunverici aktlarında hərbi xidmətə aid müddəaları müəllimin köməyi ilə şərh edir.	Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və digər qanunverici aktlarında hərbi xidmətə aid müddəaları bəzi səhvlərə yol verərək şərh edir.	Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və digər qanunverici aktlarında hərbi xidmətə aid müddəaları şərh edir.

HƏRBİ AND

Mən Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı Azərbaycan Silahlı Qüvvələri sıralarına daxil olarkən Vətənim Azərbaycana və onun xalqına sadıq olacağıma and içirəm.

Təntənəli surətdə and içirəm!

Azərbaycan Respublikasının mənafeyini, onun suverenliyini, ərazi bütövlüyünü və müstəqilliyini şərəflə qoruyacaq, bundan ötrü qanıma və canıma əsirgəməyəcəyəm. Səmimi, cəsur, intizamlı olacaq, hərbi sirri verməyəcək, hərbi nizamnamələrin tələblərini yerinə yetirəcək, komandirlərin və rəislərin əmrələrinə sözsüz təbə olacağam.

Hərb işini vicdanla öyrənəcək, əcdadların hərbi ənənələrini şərəflə davam və inkişaf etdirəcək, hər an əldə silah Vətənin müdafiəsinə qalxmağa hazır olacağam.

Andımı pozsam, Azərbaycan Respublikası qanunlarının tam ciddiyyəti ilə məsuliyyət daşımağa hazıram.

1. Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin növləri hansılardır?

- A. Quru Qoşunları, Hava Hücumundan Müdafiə Qüvvələri, Hərbi Hava Qüvvələri.
- B. Quru Qoşunları, Hava Hücumundan Müdafiə Qüvvələri, Raket Qoşunları.
- C. Quru Qoşunları, Hərbi Hava Qüvvələri, Hərbi Dəniz Qüvvələri və Raket Qoşunları.
- D. Quru Qoşunları, Hava Hücumundan Müdafiə Qoşunları, Hərbi Hava Qüvvələri, Hərbi Dəniz Qüvvələri.

2. Silahlı qüvvələrin ən çoxsaylı qoşun növü hansıdır?

- A. Quru Qoşunları
- B. Hərbi Dəniz Qüvvələri
- C. Hava Hücumundan Müdafiə Qoşunları və Hərbi Hava Qüvvələri
- D. Bütün variantlar yanlıştır.

3. Cümləni tamamlayın.

Quru Qoşunlarının əsas zərbə gücü

4. Raket-artilleriya qoşunları Quru Qoşunlarının əsas atəş gücünü təşkil edir.

HƏ YOX

5. Hansı Ümumqoşun nizamnamələrinə aid deyil.

- A. Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin Daxili Xidmət Nizamnaməsi
- B. Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin İntizam Nizamnaməsi

C. Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin Döyüş Nizamnaməsi

D. Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin Sıra Nizamnaməsi

6. Üçrəngli dövlət bayrağımız ilk dəfə 1918-ci il noyabr ayının 9-da Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti hökumətinin qərarı ilə qəbul edilmişdir.

HƏ

YOX

7. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Bayrağı bərabər enli üç üfüqi zolaqdan ibarətdir. Məntiqinizə əsaslanıb tamamlayın.

yuxarı zolaq _____

orta zolaq _____

aşağı zolaq _____

8. Mülki Müdafiə Qoşunları təmin etmir.

A. Əhalinin və ərazilərin fəvqəladə hallardan qorunmasını

B. Su hövzələrində insanların təhlükəsizliyini

C. Yeni tikilən yaşayış binalarında yuxarı mərtəbələrə sakinlərin çatdırılmasını

D. Əhalinin sənayedə, dağ-mədən işlərində və tikintidə təhlükəsizliyini

9. Azərbaycan Respublikasının dövlət sərhədinin mühafizəsi sahəsində Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş səlahiyyətləri həyata keçirən mərkəzi icra hakimiyyəti orqanı hansıdır?

A. Milli Qvardiya

B. Dövlət Sərhəd Xidməti

C. Mülki Müdafiə

D. Daxili Qoşunlar

10. Daxili Qoşunlar nəyi təmin etmir?

- A. Əhalinin sənayedə və dağ-mədən işlərində və tikintidə təhlükəsizliyini
- B. Vətəndaşların konstitusiya hüquqlarının və azadlıqlarının cinayətkar qəsdlərdən qorunmasını
- C. Mühüm dövlət obyektlərinin, kommunikasiya qurğularının mühafizəsinin həyata keçirilməsini
- E. İctimai asayişin mühafizəsi, kütləvi tədbirlər keçirilərkən ictimai təhlükəsizliyin təmin olunmasını

11. Azərbaycanın Şərq dövləti olması gerbin üzərində öz əksini necə tapıb?

- A. Gerbin üzərində sünbülün olması ilə
- B. Gerbin dairəvi formada olması ilə
- C. Gerbin üzərində palıd yarpaqlarının olması ilə
- D. Gerbin üzərində bayrağın əks olunması ilə

12. Bütün təhsil müəssisələrində yeni dərs ilinin birinci dərsi nəyə həsr edilir?

- A. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himninin öyrənilməsinə və ifasına
- B. Təhsil müəssisəsinin adını daşıdığı qəhrəmanın xatirəsini yad etməyə
- C. Bilik gününə həsr olunmuş kinofilmə tamaşa etməyə
- D. Şagirdlərə kitabların paylanmasına

13. Döyüş Bayrağı sülh dövründə harada saxlanılır?

- A. Hərbi hissənin qərargahında
- B. Hərbi hissə komandirinin iş otağında
- C. Hərbi hissə növbətçisinin otağında
- D. Hərbi hissənin girişində xüsusi otaqda

14. Kiçik zabit heyətinin rütbələrini sadalayın.

**15. Kişi cinsindən olan vətəndaşlar nə vaxt və harada təhkim edilməlidirlər?
(Hərbi qeydiyyatda durmalıdırlar)**

- A. 16 yaşı tamam olduğu il hər il, yanvar-mart ayları ərzində daimi və ya müvəqqəti yaşayış yeri üzrə yaradılan çağırış məntəqələrində təhkim edilməlidirlər.
- B. 18 yaşı tamam olduqdan sonra rayonlarda, şəhərlərdə və şəhər rayonlarında yaradılan çağırış məntəqələrində təhkim edilməlidirlər.
- C. 16 yaşı tamam olduqdan sonra rayonlarda, şəhərlərdə və şəhər rayonlarında yaradılan çağırış məntəqələrində təhkim edilməlidirlər.
- D. 18 yaşı tamam olduqda rayonlarda, şəhərlərdə və şəhər rayonlarında yaradılan çağırış məntəqələrində təhkim edilməlidirlər və hərbi xidmətə çağırılmalıdırlar.

Çap üçün deyil

MÖVZU:

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI SİLAHLI QÜVVƏLƏRİNİN DAXİLİ XİDMƏT NİZAMNAMƏSİ

Standartlar:

- 1.3.1. Sıra və intizam nizamnamələrinin ümumi müddəalarını şərh edir.
- 1.3.2. Daxili Xidmət, Qarnizon və Qarovul Xidmətləri nizamnamələrinin ümumi müddəalarını şərh edir.

Təlim nəticələri:

- Hərbi intizama riayət edən hərbi qulluqçuların vəzifələrini şərh edir.
- Hərbi qulluqçuların vəzifə borcunu, onlar arasında qarşılıqlı münasibətləri, daxili qayda-qanunları şərh edir.

İş forması:	<i>fərdi, qruplarla, kollektiv</i>
İş üsulu:	<i>şərh, sorğu, müzakirə</i>
Resurslar:	<i>dərslik, iş vərəqləri, İnternet materialları, elektron lövhə</i>
İntegrasiya:	Azərbaycan tarixi 1.2.1. Tarixi hadisəyə aid yazılı mənbənin müəllifinin mövqeyini müəyyənləşdirir.

Dərsin gedişi:

Müəllim dərsə Hərbi Andın əzbərlənməsini fərdi qaydada soruşmaqla başlaya bilər.

Motivasiya mərhələsində müəllim “**əmr müzakirə olunmur, icra edilir**” ifadəsinə şagirdlərin münasibətini öyrəne bilər. Şagirdlər müzakirəyə cəlb edirlər. Onların cavabları dinlənir, qeyd olunur.

Tədqiqat sualı: Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin Daxili Xidmət Nizamnaməsinin əhəmiyyəti nədir?

Tədqiqatın aparılması dərslikdə verilmiş mətn oxunmaqla başlanılır. Oxu zamanı müəllim yeri gəldikcə oxunu dayandıraraq şagirdlərə izah verə bilər. Sonra tədqiqat qruplarda davam etdirilir. Qruplara dərslikdə səh. 33-də verilmiş suallar yazılmış iş vərəqləri təqdim olunur. I qrupa 1-ci, II qrupa 4-cü, III qrupa 5-ci sualın icrası tapşırı-

la bilər. Müəllim özü də sinfin səviyyəsinə uyğun mövzu ilə bağlı əlavə sual və tapşırıqlar hazırlayıb qrup tapşırığı verə bilər.

Məlumat mübadiləsi zamanı qruplar təqdimat edir. Cavablar dinlənilir, müzakirə edilir. Yeri gəldikcə müəllim yönəldici suallar da verə bilər. Lazım olduqda düzəlişlər də edilir. Müzakirə zamanı dərslikdəki 2 və 3-cü suallar sinfə verilir, kollektiv şəkildə yerinə yetirilir.

Ümumiləşdirmə və nəticənin çıxarılması mərhələsində qeyd olunur ki, Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin Daxili Xidmət Nizamnaməsi hərbi qulluqçuların ümumi və xüsusi vəzifələrini, onların necə yerləşdirilməsini, onlar arasında münasibətləri və s. müəyyənləşdirməyə xidmət edir.

Ev tapşırığı kimi dərslikdə səh. 31-də verilmiş əsgərin (matrosun) vəzifələrini özündə əks etdirən elektron təqdimat hazırlamaq tapşırıla bilər.

Qeyd: Əgər şərait elektron təqdimat hazırlamağa imkan verməsə, təqdimat yazılı formada da hazırlana bilər.

Qiymətləndirmə aparılır.

I	II	III	IV
Hərbi intizama riayət edən hərbi qulluqçuların vəzifələrini şərh etməkdə çətinlik çəkir.	Hərbi intizama riayət edən hərbi qulluqçuların vəzifələrini müəllimin köməyi ilə şərh edir.	Hərbi intizama riayət edən hərbi qulluqçuların vəzifələrini qismən şərh edir.	Hərbi intizama riayət edən hərbi qulluqçuların vəzifələrini şərh edir.
Hərbi qulluqçuların vəzifə borcunu, onlar arasında qarşılıqlı münasibətləri, daxili qayda-qanunları çətinliklə şərh edir.	Hərbi qulluqçuların vəzifə borcunu, onlar arasında qarşılıqlı münasibətləri, daxili qayda-qanunları qismən şərh edir.	Hərbi qulluqçuların vəzifə borcunu, onlar arasında qarşılıqlı münasibətləri, daxili qayda-qanunları bəzi səhvlərə yol verərək şərh edir.	Hərbi qulluqçuların vəzifə borcunu, onlar arasında qarşılıqlı münasibətləri, daxili qayda-qanunları şərh edir.

MÖVZU:

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI SİLAHLI QÜVVƏLƏRİNİN İNTİZAM NİZAMNAMƏSİ

Standartlar:

- 1.3.1. Sıra və intizam nizamnamələrinin ümumi müddəalarını şərh edir.
- 1.3.2. Daxili Xidmət, Qarnizon və Qarovul Xidmətləri nizamnamələrinin ümumi müddəalarını şərh edir.

Təlim nəticələri:

- İntizam Nizamnaməsinin əhəmiyyətini izah edir.
- Daxili Xidmət Nizamnaməsinin ümumi müddəalarını şərh edir.

İş forması:	<i>fərdi, qruplarla, kollektiv</i>
İş üsulu:	<i>müzakirə, müsahibə</i>
Resurslar:	<i>dərslik, iş vərəqləri, elektron lövhə</i>
İntegrasiya:	Azərbaycan dili 3.1.1. Mövzuya uyğun üslub seçir.

Dərsin gedişi:

Dərsə ev tapşırıqlarının yoxlanılmasına fərdi iş formasından istifadə etməklə başlamaq olar. Şagirdlərin hazırladıqları təqdimatlara baxılır, müzakirə aparılır.

Motivasiya mərhələsində müəllim “Şah qanun deyil, qanun şahdır” ifadəsi ətrafında müzakirə təşkil edə bilər. Şagirdlərin cavabları dinlənir, ümumi bir rəy formalaşdırılır. Orduda nizamnamələrin ciddiliyinin və vacibliyinin dövlət qanunları qədər əhəmiyyətli olduğu diqqətə çatdırılır.

Tədqiqat sualı: Orduda intizam dedikdə nə başa düşülür?

Tədqiqatın aparılması: Dərslikdə verilmiş mətn oxunulur. Oxudan sonra müzakirə təşkil edilir. Şagirdlərin fikirləri dinlənir, münasibət bildirilir. Tədqiqat qruplarda davam etdirilir. Mövzuya uyğun müəllimin hazırladığı iş vərəqləri şagirdlərə təqdim edilir.

İş vərəqi 1

I qrup

1. Hərbi qulluqçular hərbi intizamın tələblərini şüurlu surətdə dərk etməzlərsə, nə baş verər? Hərbi intizamın və onun tələblərinin əhəmiyyəti nədir?
2. Oxuduğunuz məktəbdə daxili nizam-intizam qaydaları sizi nəyə təşfiq edir? Bu qaydalarla hərbi qaydalar arasında hansı oxşar və fərqli cəhətlər var?

İş vərəqi 2

II qrup

1. Oxuduğunuz məktəbdə yüksək nizam-intizama necə nail olursunuz?
2. Siz daxili nizam-intizamın keyfiyyətinin daha da artırılması istiqamətində hansı təklifləri verərdiniz?

İş vərəqi 3

III qrup

1. Hərbi intizam dedikdə nə başa düşürsünüz? Fikrinizi əsaslandırın.
2. Sizcə, hərbi intizamı möhkəm edən amillər hansılardır? Nümunələr göstər-məklə fikrinizi əsaslandırın.

Məlumat mübadiləsi və müzakirə mərhələsində qrupların cavabları dinlənilir, müzakirə edilir və ümumiləşdirilir. Bu mərhələdə dərslikdə səh. 37-də verilmiş 4-cü tapşırıq da kollektiv formada yerinə yetirilir.

Ümumiləşdirmə və nəticənin çıxarılması mərhələsində belə bir rəy formalaşır ki, hərbi intizam – Azərbaycan Respublikasının qanunlarının və ümumqoşun nizamnamələrinin tələblərinə bütün hərbi qulluqçular ciddi riayət etməlidir. Bu qaydalara əməl etmək çox vacibdir və Silahlı Qüvvələrin qarşısına qoyulmuş tapşırıqların yerinə yetirilməsində vacib rol oynayır. Dərslikdə səh. 37-dəki 5-ci tapşırıq da bu mərhələdə icra edilə bilər.

Ev tapşırığı kimi şagirdlərə orduya intizamın vacibliyi haqqında esse yazmaq tapşırıla bilər.

Qiymətləndirmə aparılır.

I	II	III	IV
İntizam Nizamnaməsinin əhəmiyyətini izah edərkən çətinlik çəkir.	İntizam Nizamnaməsinin əhəmiyyətini müəllimin köməyi ilə izah edir.	İntizam Nizamnaməsinin əhəmiyyətini bəzi səhvlərə yol verərək izah edir.	İntizam Nizamnaməsinin əhəmiyyətini izah edir.
Daxili Xidmət Nizamnaməsinin əhəmiyyətini izah edərkən çətinlik çəkir.	Daxili Xidmət Nizamnaməsinin əhəmiyyətini qismən izah edir.	Daxili Xidmət Nizamnaməsinin əhəmiyyətini bəzi səhvlərə yol verərək izah edir.	Daxili Xidmət Nizamnaməsinin əhəmiyyətini ətraflı şəkildə izah edir.

Silahlı Qüvvələrdə nizam-intizam və döyüş hazırlığının səviyyəsi daim Ali Baş Komandanın nəzarətindədir.

MÖVZU:

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI SİLAHLI QÜVVƏLƏRİNİN QARNİZON VƏ QAROVUL XİDMƏTLƏRİ NİZAMNAMƏSİ (1, 2 dərs)

Standart:

1.3.2. Daxili Xidmət, Qarnizon və Qarovul Xidmətləri nizamnamələrinin ümumi müddəalarını şərh edir.

Təlim nəticəsi:

– Qarnizon və Qarovul Xidmətləri nizamnamələrinin ümumi müddəalarını şərh edir.

İş forması:	<i>qruplarla, kollektiv</i>
İş üsulu:	<i>müzakirə, sorğu, şərh</i>
Resurslar:	<i>dərslik, iş vərəqləri</i>
İntegrasiya:	Azərbaycan tarixi 1.2.2. Yazılı mənbələrin, yaxud tarixi sənədin aid olduğu dövrü müəyyənləşdirir.

Dərsin gedişi:

Müəllim dərsə ev tapşırığının yoxlanılması ilə başlaya bilər. Yazılan esselərdən bir neçəsi yoxlanılır və müzakirə edilir.

Motivasiya mərhələsində Azərbaycan Respublikasının 1994-cü il 23 sentyabr tarixli 886 sayılı Qanunu ilə təsdiq edilmiş Nizamnamə haqqında məlumat oxunur (dərslik, səh. 38) və müzakirə edilir.

Tədqiqat sualı: Qarnizon və Qarovul Xidmətlərinin hansı əhəmiyyəti var?

Tədqiqatın aparılması: Tədqiqata müəllimin şərhilə başlamaq olar. Müəllim şagirdlərə müvafiq nizamnaməyə əsasən Qarnizon və Qarovul Xidmətləri haqqında məlumat verir. İzah zamanı müəllim özünün hazırladığı elektron təqdimatdan istifadə edə bilər. Sonra tədqiqat qruplarda davam etdirilir. Müəllim özünün hazırladığı iş vərəqlərini şagirdlərə təqdim edir. İş vərəqləri aşağıdakı kimi hazırlana bilər:

İş vərəqi 1

I qrup

1. "Qarovul xidməti sülh vaxtı döyüş tapşırığını yerinə yetirməkdir" fikrini əsaslandırın.
2. Siz bu vəzifələri yerinə yetirməyə hazırsınız mı? Fikrinizi nümunələr gətirməklə əsaslandırın.

İş vərəqi 2

II qrup

1. Sizcə, saatdar üçün olan qadağaların pozulması onun vəzifəsinin yerinə yetirilməsinə necə təsir göstərir? Fikrinizi nümunələr əsasında izah edin.
2. Sizcə, saatdarın toxunulmaz olmasına ehtiyac varmı? Onun vəzifəsinin əhəmiyyətini izah edin.

İş vərəqi 3

III qrup

1. Qarovul dedikdə nə təsəvvür edirsiniz? Qarovul xidmətlərinin əhəmiyyəti nədir?
2. Siz özünüzü bu xidməti keçməyə hazır hesab edirsiniz mi? Qarovula təyin olunan şəxslər hansı keyfiyyətlərə malik olmalıdır?

Məlumat mübadiləsi və müzakirə mərhələsində qruplar təqdimatlar edir, müzakirə təşkil edilir. Lazım olarsa, qrupların fikirlərinə müvafiq düzəlişlər edilir. Dərslərdə səh. 41-də verilmiş müvafiq tapşırıq və suallar da icra edilir.

Ümumiləşdirmə və nəticənin çıxarılması mərhələsində əldə edilən məlumatlara əsasən məlum olur ki, qarovul xidmətinə yerinə yetirmək sülh dövründə döyüş tapşırığını yerinə yetirmək deməkdir. Qarovulun tərkibi, tapşırığı və ən vacib postlarda xidmət keçəcək hərbi qulluqçuların siyahısı ilin əvvəlində müəyyən edilir. Qarovula getmələri haqqında məlumat bir sutka əvvəl hərbi qulluqçulara çatdırılır və onlar qarovuldan əvvəl gecə dərslərinə cəlb edilmirlər.

Ev tapşırığı kimi qarnizon və qarovul xidmətinə aid təqdimat hazırlamaq tapşırıla bilər.

2-ci dərs hərbi hissənin Döyüş Bayrağının yanında saatdarın vəzifəsinin praktiki olaraq yerinə yetirilməsinə həsr edilir.

Dərs prosesində şagirdlər Döyüş Bayrağının hərbi şərəf, şöhrət və şücaət simvolu olduğunu əyani şəkildə dərk etməlidirlər.

Qiymətləndirmə aparılır.

I	II	III	IV
Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin Qarnizon və Qarovul Xidmətləri Nizamnaməsinin əhəmiyyətini çətinliklə izah edir.	Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin Qarnizon və Qarovul Xidmətləri Nizamnaməsinin əhəmiyyətini müəllimin köməyi ilə izah edir.	Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin Qarnizon və Qarovul Xidmətləri Nizamnaməsinin əhəmiyyətini bəzi səhvlərə yol verərək izah edir.	Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin Qarnizon və Qarovul Xidmətləri Nizamnaməsinin əhəmiyyətini izah edir.

MÖVZU:

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI SİLAHLI QÜVVƏLƏRİNİN SIRA NİZAMNAMƏSİ

Standart:

1.3.1. Sıra və intizam nizamnamələrinin ümumi müddəalarını şərh edir.

Təlim nəticəsi:

– Sıra Nizamnaməsinin müddəalarını şərh edir.

İş forması:	<i>fərdi, qruplarla, kollektiv</i>
İş üsulu:	<i>müzakirə, beyin həmləsi</i>
Resurs:	<i>iş vərəqləri</i>
İntegrasiya:	Azərbaycan tarixi 1.2.2. Yazılı mənbələrin, yaxud tarixi sənədin aid olduğu dövrü müəyyənləşdirir.

Dərsin gedişi:

Müəllim ev tapşırığını yoxlamaqla dərsə başlayır. Fərdi qaydada hazırlanmış təqdimatların bəzilərinə baxılır, müzakirə edilir.

Motivasiya mərhələsində müəllim sıra və cərgənin mənalərini aydınlaşdırmaq məqsədilə sorğu keçirə bilər. Fikirlər dinlənilib ümumiləşdirilir.

Tədqiqat sualı: Hərbi xidmətdə sıranın və onun idarə edilməsinin nə kimi əhəmiyyəti var?

Tədqiqatın aparılması: Dərslərdə verilmiş mətn oxunur. Yeri gəldikcə müəllim izah verir.

Tədqiqatın davamı kimi müəllim sinfi 2 qrupa bölür. Qrupların birinə kolon, digərinə cərgə kimi düzülməyi tapşırır. Bu dərs müddətində müəllim özü komandir rolunda çıxış edərək lazımı komandalar verə bilər.

Tədqiqatın davamı olaraq müəllim hər iki qrupa əsgərin düzülüşqabağı və sırada vəzifələrini yerinə yetirməyi tapşıraraq onları tədqiqata cəlb edir.

İş vərəqi 1

I qrup

1. Silahlı Qüvvələrin bütün hərbi hissələrinin, gəmilərinin, bütün qərargahlarının və idarələrinin, təhsil müəssisələrinin Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin Sıra Nizamnaməsini rəhbər tutmaqda məqsədi nədir?
2. Açıq sıranın elementlərini praktiki nümayiş etdirin.

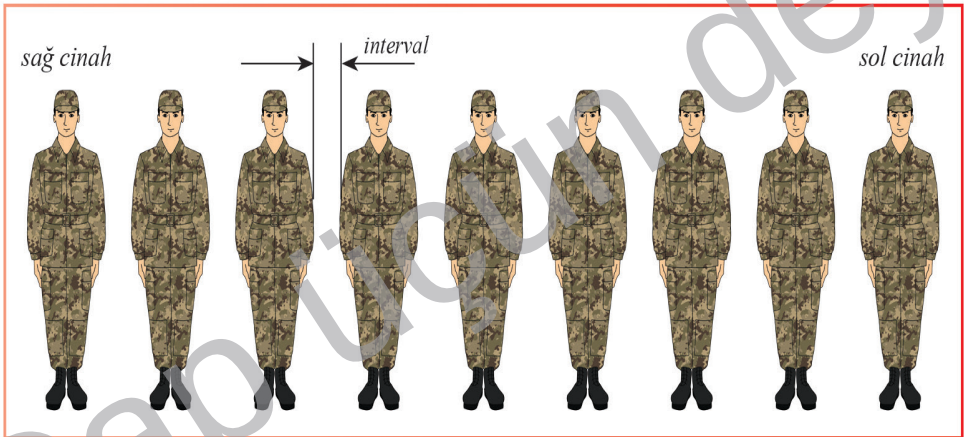
İş vərəqi 2

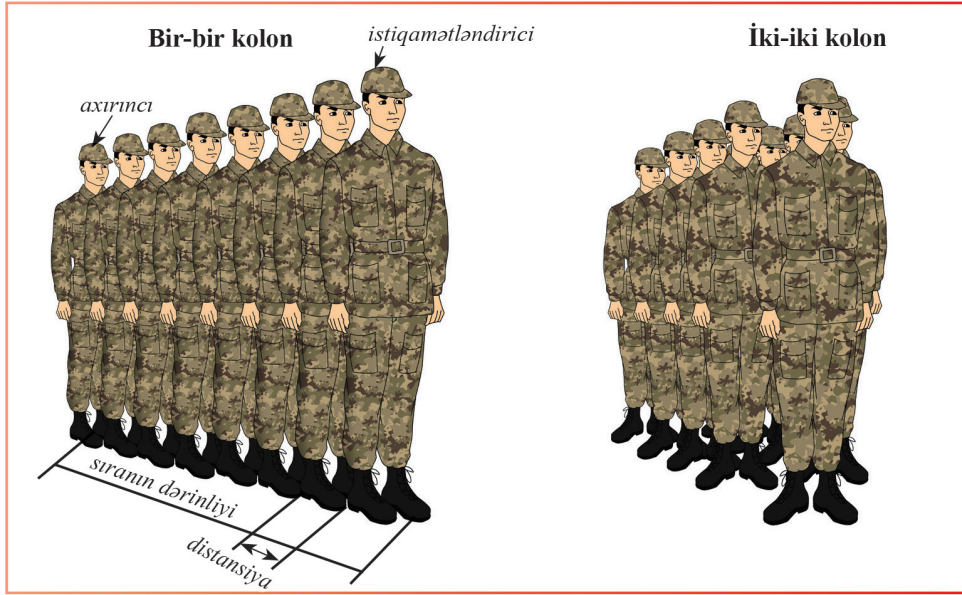
II qrup

1. Açıq və səfər sıraları hansı tədbirləri həyata keçirmək üçün nəzərdə tutulub?
2. Səfər sırasının elementlərini praktiki olaraq nümayiş etdirin.

Məlumat mübadiləsi və müzakirə mərhələsində qrupların cavabları dinlənir, nümayiş etdirdikləri sıra elementləri diqqətlə izlənilir, səhvlər yerində aradan qaldırılır, müzakirə təşkil edilir. Dərslərdə səh. 45-də 1, 4 və 5-ci tapşırıqlar da icra edilir.

Ümumiləşdirmə və nəticənin çıxarılması mərhələsində aydın olur ki, sıra hazırlığı hərbi qulluqçuların nizam-intizamının möhkəmlənməsində, səliqəli, dəqiq və diqqətli olmalarında mühüm rol oynayır.

Ev tapşırığı kimi dərslikdə verilən ümumi müddəaları öyrənmək tapşırıla bilər.

Qiymətləndirmə aparılır.

I	II	III	IV
Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin Sıra Nizamnaməsinin tələblərini şərh edərkən çətinlik çəkir.	Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin Sıra Nizamnaməsinin tələblərini müəllimin köməyi ilə şərh edir.	Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin Sıra Nizamnaməsinin tələblərini şərh edərkən bəzi səhvlər edir.	Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin Sıra Nizamnaməsinin tələblərini şərh edir.

MÖVZU:

SİLAHSIZ SIRA ÜSULLARI VƏ HƏRƏKƏTLƏR

Standart:

1.3.1. Sıra və intizam nizamnamələrinin ümumi müddəalarını şərh edir.

Təlim nəticəsi:

– Silahsız sıra hərəkətlərini şərh edir.

İş forması:	<i>fərdi, kollektiv</i>
İş üsulu:	<i>müzakirə, sorğu</i>
Resurs:	<i>dərslik</i>
İnteqrasiya:	Azərbaycan dili 1.2.4. Müzakirələrdə söylənilmiş mülahizələri dəyərləndirməklə təqdimatlar hazırlayır.

Dərsin gedişi:

Motivasiya mərhələsində müəllim “**Düzül**” komandasının nə üçün verildiyini soruşa bilər. Bu sual ətrafında müzakirə aparılır. Ümumi bir rəy formalaşdırılır.

Tədqiqat sualı: Silahsız sıra üsulları və hərəkətləri hansılardır?

Tədqiqatın aparılması: Tədqiqat müəllimin şərhilə başlaya bilər. Sonra mətn oxunur. Qeyd edək ki, bu dərse xas olan bəzi komandalar şagirdlərə tanışdır, fiziki tərbiyə dərslərində bu komanda zamanı nə etmək lazım olduğunu bilirlər və lazımı bacarıqlara sahibdirlər. Odur ki müəllim şagirdlər üçün yeni olan komandalar əsasında bacarıq formalaşdırmağa daha çox diqqət yetirməlidir. Yaxşı olar ki, bu dərslər açıq havada keçirilsin. Ərazi genişliyi və şagirdlərin sərbəst hərəkət etməsi bu baxımdan əhəmiyyətlidir.

Bu tapşırıqlar həm fərdi, həm də kollektiv şəkildə yerinə yetirilə bilər. Fərdi formada müvafiq komandaların icrası həm yüksək, həm də zəif səviyyəli şagirdlər üçün əhəmiyyətlidir.

Dərsliyin 49-cu səhifəsində verilmiş sual və tapşırıqlar da kollektiv şəkildə yerinə yetirilir, yeni öyrənilmiş hərəkətlər bu tapşırıqlar yerinə yetirilərkən bacarığa çevrilə bilər. 1, 2 və 4-cü tapşırıqlar bacarıq formalaşdırmağa xidmət etsə də, 3 və 5-ci tapşırıqlar həm də məntiqə əsaslanan tapşırıqlardır. Bu tip tapşırıqlar şagirdlərdə bacarıqla yanaşı, tənqidi və məntiqi təfəkkürün inkişafına səbəb olur.

Qiymətləndirmə aparılır.

I	II	III	IV
Silahsız sıra hərəkətlərinin icrasını şərh edərkən çətinlik çəkir.	Silahsız sıra hərəkətlərinin icrasını müəllimin köməyi ilə şərh edir.	Silahsız sıra hərəkətlərinin icrasını natamam şərh edir.	Silahsız sıra hərəkətlərinin icrasını fikrini əsaslandıraraq şərh edir.

Çap üçün deyil

1. Vətəndaşlar çağırış məntəqələrinə hansı qaydada təhkim edilməlidirlər?

- A. Vətəndaşlar təhkim edilmək üçün Səfərbərlik və Hərbi Xidmətə Çağırış Üzrə Dövlət Xidmətinin fərdi çağırış vərəqəsində göstərilmiş müddətdə çağırış məntəqəsinə gəlməli və lazımi sənədləri təqdim etməlidirlər.
- B. Vətəndaşlar təhkim edilmək üçün çağırış məntəqələrinə oxuduqları məktəblərin hərbi rəhbərləri tərəfindən gətirilməlidirlər.
- C. Vətəndaşlar təhkim edilmək üçün çağırış məntəqələrinə valideynləri tərəfindən göstərilmiş müddətdə gətirilməlidirlər.
- D. Vətəndaşlar təhkim edilmək üçün çağırış məntəqələrinə oxuduqları məktəblərin hərbi rəhbərləri və valideynləri tərəfindən göstərilmiş müddətdə gətirilməlidirlər.

2. Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçusu öz Vətəni – Azərbaycan Respublikasının müdafiəçisidir.

HƏ

YOX

3. Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələri hərbi qulluqçularının ümumi vəzifələrini, onların arasındakı qarşılıqlı münasibətləri müəyyənləşdirən nizamnamə hansıdır?

- A. Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin Daxili Xidmət Nizamnaməsi
- B. Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin İntizam Nizamnaməsi
- C. Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin Qarnizon və Qarovul Xidmətləri Nizamnaməsi
- D. Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin Sıra Nizamnaməsi

4. Hərbi intizam nə deməkdir?

- A. Hərbi intizam bütün hərbi qulluqçuların Azərbaycan Respublikasının qanunlarında və hərbi Nizamnamələrində müəyyən olunmuş qaydalara ciddi riayət etməsi deməkdir.
- B. Hərbi intizam əsgərlərin Azərbaycan Respublikasının qanunlarında və hərbi Nizamnamələrində müəyyən olunmuş qaydalara ciddi riayət etməsi deməkdir.
- C. Hərbi intizam çavuşların Azərbaycan Respublikasının qanunlarında və hərbi Nizamnamələrində müəyyən olunmuş qaydalara ciddi riayət etməsi deməkdir.
- D. Bütün variantlar düzgündür.

5. Əmr necə yerinə yetirilir?

- A. Sözsüz, dəqiq, vaxtında
- B. Bəzi düzəlişlərlə, həmin gün
- C. Bəzi düzəlişlərlə, səhəri gün
- D. Müzakirədən sonra, bəzi düzəlişlərlə

6. Həvəsləndirmələr nəyə xidmət edir?

- A. Hərbi qulluqçuların sağlamlığının möhkəmlənməsinə
- B. Hərbi qulluqçuların maddi durumunun yaxşılaşmasına
- C. Hərbi qulluqçuların bəzi vəzifələrinin icrasından azad edilmələrinə
- D. Hərbi qulluqçuların tərbiyə edilməsinə və hərbi intizamın möhkəmlənməsinə

7. İntizam cəzalarının tətbiq edilməsində başlıca məqsəd nədir?

- A. Digər hərbi qulluqçuların oxşar hallara yol verməsini təmin etməkdir.
- B. Digər hərbi qulluqçuların oxşar hallara yol verməsinin qarşısını almaqdır.
- C. Digər hərbi qulluqçuların yol verdikləri nöqsanları gizlətməkdir.
- D. Bütün variantlar doğrudur.

8. Sıra dedikdə nə nəzərdə tutulur?

- A. Hərbi qulluqçuların, bölmələrin və hissələrin piyada və maşınlarda birgə hərəkəti üçün Nizamnamə ilə müəyyən edilmiş düzülüşüdür.
- B. Hərbi qulluqçuların biri o birinin yanında düzülməsidir.
- C. Hərbi qulluqçuların birgə fəaliyyəti üçün sıra meydanındakı düzülüşüdür.
- D. Bütün variantlar doğrudur.

9. Sıranın neçə növü var və hansılardır?

- A. İki növü var: açıq sıra və səfər sırası
- B. Üç növü var: açıq sıra, səfər sırası və mərasim sırası
- C. Dörd növü var: açıq sıra, səfər sırası, mərasim sırası və qarışıq sıra
- D. Beş növü var: açıq sıra, qapalı sıra, səfər sırası, mərasim sırası və qarışıq sıra

10. Addımla yerişin normal tempi və addımın ölçüsü hansıdır?

- A. Dəqiqədə 110-120 addım, addımın ölçüsü 70-80 sm olmalıdır.
- B. Dəqiqədə 100-110 addım, addımın ölçüsü 65-70 sm olmalıdır.
- C. Dəqiqədə 120-130 addım, addımın ölçüsü 75-85 sm olmalıdır.
- D. Dəqiqədə 130-140 addım, addımın ölçüsü 80-85 sm olmalıdır.

11. Cinah nədir?

- A. Sıranın düzüldüyü yerdir. Sıra döndükdə cinahların adı dəyişir.
- B. Sıranın ön (arxa) tərəfidir. Sıra döndükdə cinahların adı dəyişir.
- C. Sıranın sağ (sol) kənarıdır. Sıra döndükdə cinahların adı dəyişir.
- D. Sıradakı hərbi qulluqçular arasındakı məsafədir. Sıra döndükdə məsafə dəyişir.

12. Sıranın eni nədir?

- A. Sıranın eni – cinahlar arasındakı məsafədir.
- B. Sıranın eni – birinci cərgədən axıncı cərgəyə qədər olan məsafədir.
- C. Sıranın eni – sıranın dərinliyi deməkdir.
- D. Bütün variantlar doğrudur.

13. Döyüş Bayraqlarının, hərbi və dövlət obyektlərinin mühafizəsi və müdafiəsi, həmçinin hauptvaxtda və intizam taborunda saxlanan şəxslərin mühafizəsi üzrə döyüş tapşırığını yerinə yetirməkdən ötrü təyin edilmiş silahlı bölmə necə adlanır?

- A. Saatdar
- B. Post
- C. Qarovul
- D. Bölük

14. Tapşırılmış postu mühafizə və müdafiə etmək üçün döyüş tapşırığını yerinə yetirən silahlı qarovul nəfəri necə adlanır?

- A. Saatdar
- B. Qarovul nəfəri
- C. Dəyişdirici
- D. Gözətçi

15. Saatdar kimə tabedir?

- A. Heç kimə
- B. Bölük və tabor komandirinə
- C. Qarovul rəisinə və onun köməkçisinə, öz dəyişdiricisinə
- D. Bütün yuxarıda sadalananlara

MÖVZU:

MÜASİR ÜMUMQOŞUN DÖYÜŞÜ

Standart:

2.1.1. Müasir ümumqoşun döyüş və döyüş təminatı növlərini izah edir.

Təlim nəticəsi:

– Müasir ümumqoşun döyüş növlərini izah edir.

İş forması:	<i>kollektiv, qruplarla, fərdi</i>
İş üsulu:	<i>anlayışın çıxarılması</i>
Resurslar:	<i>dərslik, iş vərəqləri, kompüter, proyektor, İnternet materialları</i>
İntegrasiya:	İnf. 3.3.1., 3.3.2.

Dərsin gedişi:

Motivasiya mərhələsində müəllim anlayışın çıxarılması üsulundan istifadə edir:

“?” işarəsinin yerinə “Ümumqoşun döyüşü” ifadəsi yazılmalıdır.

Tədqiqat sualı: “Ümumqoşun döyüşü” nədir?

Tədqiqatın aparılması: Tədqiqat müəllimin şərhilə başlaya bilər. Müəllim Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələri Azərbaycan Respublikasının suverenliyinin, ərazi bütövlüyünün, onun toxunulmazlığının və mənafeyinin silahlı müdafiəsinə, dövlətə silahlı hücumun qarşısının alınmasına, təcavüz olarsa, onun dəf edilməsinə xidmət etdiyini bir daha şagirdlərin nəzərinə çatdırır.

Tədqiqat qruplarda davam etdirilir. Qruplara Müasir ümumqoşun döyüşü, onun növləri və döyüşün gedişində bölmələrdən nə tələb edildiyi barədə sual və tapşırıqlar yazılan iş vərəqlərini qruplara təqdim edir.

İş vərəqi 1

I qrup

1. Müasir ümumqoşun döyüşünün dinamikliyini, sürətliliyini, döyüş fəaliyyətinin bir növündən digərinə tez keçməsinə necə əsaslandırma bilərsiniz?
2. T-34 markalı, 17 nömrəli tank haqqında bildiklərinizi qeyd edin.

İş vərəqi 2

II qrup

1. Döyüşdə düşmənin darmadağın edilməsi prosesini mexaniki saatın hissə və mexanizmlərinin işi ilə müqayisə edin.
2. 2016-cı il aprel döyüşlərinin tarixi əhəmiyyətini izah edin.

İş vərəqi 3

III qrup

1. Döyüş fəaliyyətinin əsas növləri haqqında təqdimat hazırlayın.
2. Müasir ümumqoşun döyüşünün aparılmasına cəlb olunan güc və vasitələr hansıdır və onların nə kimi əhəmiyyəti var?

Məlumat mübadiləsi:

Qruplar təqdimat edir, cavablar dinlənir, yeri gəldikcə düzəlişlər edilir. Dərsləkdə səh. 53-də verilmiş müvafiq tapşırıqlar da icra edilir. Bu mərhələdə H.Aslanov haqqında çəkilmiş bədii filmdən ("Sizi dünyalar qədər sevirdim") müəyyən bir hissəyə də baxmaq olar. T-34 markalı 17 nömrəli tankın məhz 2 dəfə Sovet İttifaqı qəhrəmanı H.Aslanova aid olması, bu tank ilə qəhrəmanın göstərdiyi qəhrəmanlıqlar müzakirə edilir.

Ümumiləşdirmə və nəticənin çıxarılması: Müasir ümumqoşun döyüşü yüksək gərginliyi, döyüş fəaliyyətinin dinamikliyi, sürətliliyi, yerüstü və hava xarakterli olması, tərəflərin eyni vaxtda güclü atəşə məruz qalması, mürəkkəb taktiki vəziyyət və döyüş fəaliyyətinin bir növündən digərinə sürətli keçilməsi ilə səciyyələnir. Qələbəyə nail olmağın yeganə vasitəsi döyüşdür. Düşmənin darmadağın edilməsi və döyüşdə qələbə bütün silah növlərinin güclü zərbələri, onların nəticələrindən vaxtında istifadə, birləşmə, hissə və bölmələrin fəal və qətiyyətli hərəkətləri ilə qazanılır.

Ev tapşırığı

Dərslikdə səh. 53-də verilmiş 4 və 5-ci tapşırıqların icrası verilə bilər. Yaxşı olar ki, sinif 2 qrupa bölünsün və hər qrup 1 tapşırığı icra etsin.

Qiymətləndirmə aparılır.

I	II	III	IV
Müasir ümumqoşun döyüşü üzrə bilik və bacarıqlar nümayiş etdirərkən müəllimin köməyindən istifadə edir.	Müasir ümumqoşun döyüşü üzrə bilik və bacarıqları çətinliklə müəyyən edir.	Müasir ümumqoşun döyüşü üzrə bilik və bacarıqlar nümayiş etdirərkən müəyyən səhvlərə yol verir.	Müasir ümumqoşun döyüşü üzrə bilik və bacarıqlar nümayiş etdirir.

MÖVZU:

MOTOATICI MANQANIN (MAM) QURULUŞU VƏ DÖYÜŞ İMKANI

Standart:

2.1.2. Motoatıcı manqanın təşkili və döyüş imkanları haqqında biliyini şərh edir.

Təlim nəticəsi:

– Motoatıcı manqanın təşkili və döyüş imkanı haqqında məlumat verir.

İş forması:	<i>fərdi, qruplarla, kollektiv</i>
İş üsulu:	<i>müzakirə, Venn diaqramı</i>
Resurslar:	<i>iş vərəqləri, kompüter, proyektor</i>
İntegrasiya:	Azərbaycan dili 1.2.4. Müzakirələrdə söylənilmiş mülahizələri dəyərləndirməklə təqdimatlar hazırlayır.

Dərsin gedişi:

Müəllim ev tapşırığını yoxlamaqla dərsə başlayır. Fərdi qaydada hazırlanmış təqdimatların bəzilərinə baxılır, müzakirə edilir.

Motivasiya mərhələsində müəllim motoatıcı manqanın təşkilati quruluşunu və döyüş imkanını aydınlaşdırmaq məqsədilə sorğu keçirə bilər. Cavablar dinlənilib ümumiləşdirilir.

Tədqiqat sualı: Motoatıcı manqanın tərkibi, silahları və döyüş imkanı nədir?

Tədqiqatın aparılması:

Dərslikdə verilmiş mətn oxunur. Yeri gəldikcə müəllim izah verir.

Tədqiqatın davamı kimi müəllim tədris ilinin əvvəlində direktorun əmri ilə təyin olunmuş manqa komandirlərinə öz manqalarını düzməyi tapşırır. Bu dərs müddətində müəllim şagirdlərdən təyin olunmuş təqim komandiri vasitəsilə lazımı komandalar verə bilər.

Dərsin 2-ci saatında məktəbin heyətində müəllim hər üç manqaya döyüş düzülüşlərini praktiki yerinə yetirməyi tapşırıraq onları tədqiqata cəlb edir.

İş vərəqi 1

I qrup

1. Piyadanın döyüş maşınının üzərində manqanın tərkibini məruzə edin.
2. Manqalarda silahların eyni olmamasını necə izah edə bilərsiniz?

İş vərəqi 2

II qrup

1. BTP üzərində manqanın tərkibini məruzə edin.
2. Döyüş imkanı ilə şagirdlərin bilik imkanı arasında fərq nədədir? Həmin biliklərin bacarıqlara çevrilməsinin hansı əhəmiyyəti var?

İş vərəqi 3

III qrup

1. Avtomobil üzərində manqanın tərkibini məruzə edin.
2. Dağlıq, meşəlik və çətin keçilən ərazilərdə manqanın mövqeyinin müxtəlif ölçülərdə olmasının səbəbi nədir? Fikrinizi faktlarla əsaslandırın.

Məlumat mübadiləsi və müzakirə mərhələsində qrupların cavabları dinlənir. Nümayiş etdirdikləri döyüş düzlülüşləri izlənilir, səhvlər yerində aradan qaldırılır. Bu mərhələdə dərslikdə səh. 58-də verilmiş 4 və 5-ci tapşırıqlar yerinə yetirilə bilər. Bu tapşırıqların yerinə yetirilməsi şagirdlərdə müvafiq bacarıqların formalaşmasına xidmət edir.

Ümumiləşdirmə və nəticənin çıxarılması mərhələsində müəyyən olundu ki, döyüş maşınlarının zirehli olması, atəş gücü, yüksək manevr imkanı motoatıcı manqanın döyüş imkanının yüksək olmasına xidmət edir. Əldə edilən nəticə əsasında Venn diaqramı vasitəsilə döyüş maşınlarının oxşar və fərqli xüsusiyyətləri müəyyənləşdirilir. Bu müqayisənin aparılması döyüş maşınları haqqında şagirdlərin biliyinin dərinləşməsinə səbəb olacaq və lazım olarsa, bu biliklərin gələcəkdə bacarıqlara çevrilməsində əsas rol oynayacaq. Öz növbəsində, motoatıcı manqanın qarşısında duran döyüş tapşırığının yerinə yetirilməsində mühüm rol oynayır.

Ev tapşırığı kimi hər manqa özünün müdafiədə mövqeyinin, hücumda döyüş düzülüşünün sxemini (hər şagirdin vəzifəsini qeyd etməklə) hazırlamaq tapşırılı bilər.

Qiymətləndirmə aparılır.

I	II	III	IV
Motoatıcı manqanın təşkilini bilsə də, döyüş imkanı haqqında biliyini çətinliklə nümayiş etdirir.	Motoatıcı manqanın təşkilini bilsə də, döyüş imkanı haqqında biliyini müəllimin köməyi ilə nümayiş etdirir.	Motoatıcı manqanın təşkilini bilsə də, döyüş imkanı haqqında biliyini bəzi səhvlərə yol verərək nümayiş etdirir.	Motoatıcı manqanın təşkili və döyüş imkanı haqqında biliyini nümayiş etdirir.

MÖVZU:

ƏSGƏRİN DÖYÜŞDƏ VƏZİFƏLƏRİ

Standart:

2.1.1. Müasir ümumqoşun döyüş və döyüş təminatı növlərini izah edir.

Təlim nəticələri:

- Döyüşün xarakterini və hər iki döyüş növündə manqanı bacarıqla idarə etməyi izah edir.
- Düşməni sərrast atəşlə məhv etməyi izah edir.

İş forması:	<i>fərdi, cütlər və qruplar</i>
İş üsulu:	<i>müzakirə, təqdimat</i>
Resurslar:	<i>dərslik, kompüter, proyektor</i>
İnteqrasiya:	Azərbaycan tarixi 1.2.1. Tarixi hadisəyə aid yazılı mənbənin müəllifinin mövqeyini müəyyənləşdirir.

Dərsin gedişi:

Motivasiya: M.K.Atatürkün “Başında aslan olan qoyun sürüsü başında qoyun olan aslan sürüsünü parçalayar” fikri ətrafında müzakirə təşkil edilir. Şagirdlərin fikrə münasibətləri dinlənir və ümumiləşdirilir.

Tədqiqat sualı: Döyüşdə manqa komandirinin, qumbaraatanın, pulemyotçunun və snayperin hansı vəzifələri var?

Tədqiqatın aparılmasına dərslikdəki müvafiq mövzunun oxusu ilə başlamaq olar. Sonra isə tədqiqat qruplarda davam etdirilir. Qruplarla iş vərəqləri təqdim edilir.

İş vərəqi 1

I qrup

1. Hər bir hərbi qulluqçunun vəzifə borclarını şərh edin.
2. Manqa komandirinin vəzifəsinin əhəmiyyəti nədir? Manqa komandirinin hansı vəzifə borcları var?

İş vərəqi 2

II qrup

1. Hər bir hərbi qulluqçunun vəzifə borclarını şərh edin.
2. Qumbaraatanın, pulemyotçunun, baş atıcının və atıcının vəzifə borclarını şərh edin.

İş vərəqi 3

III qrup

1. Hər bir hərbi qulluqçunun vəzifə borclarını şərh edin.
2. Tuşlayıcı-operatorun (pulemyotçunun) vəzifə borclarını şərh edin.

İş vərəqi 4

IV qrup

1. Hər bir hərbi qulluqçunun vəzifə borclarını şərh edin.
2. Snayperin vəzifə borclarını şərh edin.

Tədqiqatın aparılması. Qruplara tapşırığı icra etmək üçün 10-12 dəqiqə vaxt verilir.

Qeyd: Təqdimatlar kağız üzərində, yaxud İKT-dən istifadə etməklə hazırlana bilər.

Məlumatın mübadiləsi və müzakirə

Qruplar işi təqdim edir. Əgər şagirdlərin cavablarında müəyyən qüsurlar varsa, müəllim düzəliş edir, istiqamət verir, yeri gəldikdə isə şagirdləri yönəldir. (Məsələn: Snayperin, pulemyotçunun, qumbaraatanın vəzifələrində oxşar və fərqli cəhətlər hansılardır? və s.)

Ümumiləşdirmə və nəticənin çıxarılması: Döyüşdə sağ qalaraq düşməni məhv etmək üçün professional hazırlığın yüksək olması hələ hər şey demək deyilmiş. Əsgəri idarə edən manqa komandirinin də ən azı onlar qədər hazırlıqlı və bacarıqlı olması əsas şərtidir. Manqa komandiri sıradan çıxdığı təqdirdə onu əvəz edən əsgərin hazırlıqlı olması üçün onlar öz professional hazırlıqlarını daim artırmaqlıdır.

Ev tapşırığı:

Manqa komandirinin döyüşdə hərəkətlərini əks etdirən təqdimat hazırlayın.

Qiymətləndirmə aparılır.

I	II	III	IV
Döyüşün xarakterini və hər iki döyüş növündə manqanı bacarıqla idarə etməyi çətinliklə izah edir.	Döyüşün xarakterini və hər iki döyüş növündə manqanı bacarıqla idarə etməyi müəllimin köməyi ilə izah edir.	Döyüşün xarakterini və hər iki döyüş növündə manqanı bacarıqla idarə etməyi izah edərkən bəzi səhvə yol verir.	Döyüşün xarakterini və hər iki döyüş növündə manqanı bacarıqla idarə etməyi düzgün izah edir.
Düşməni sərrast atəş ilə məhv etməyi izah edərkən çətinlik çəkir.	Düşməni sərrast atəş ilə məhv etməyi müəllimin köməyindən istifadə etməklə izah edir.	Düşməni sərrast atəş ilə məhv etməyi müəyyən səhvlərə yol verərək izah edir.	Düşməni sərrast atəş ilə məhv etməyi düzgün izah edir.

MÖVZU:

ƏSGƏRİN DÖYÜŞDƏ HƏRƏKƏTLƏRİ (1, 2 dərəcə)

Standart:

2.1.1. Müasir ümumqoşun döyüş və döyüş təminatı növlərini izah edir.

Təlim nəticələri:

- Döyüşün xarakterini və təminatını izah edir.
- Düşmən atəşi altında irəliləməyi və müşahidə aparmağı izah edir.

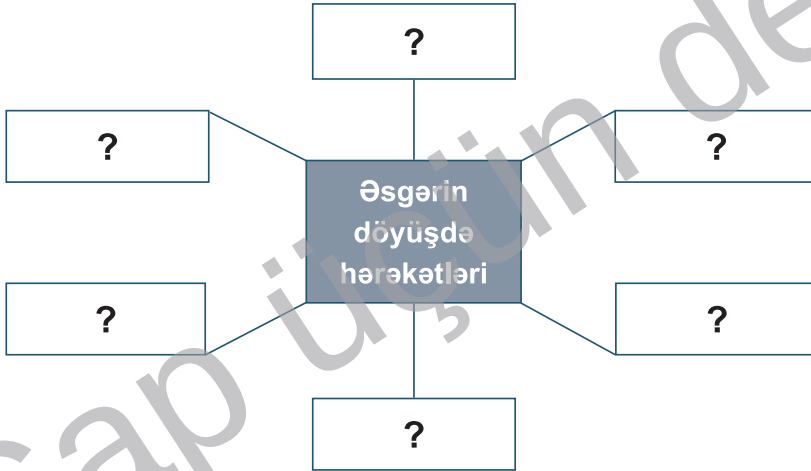
İş forması:	<i>fərdi, cütlər və qruplar</i>
İş üsulu:	<i>şəxələndirmə, müzakirə</i>
Resurslar:	<i>dərslik, kompüter, proyektor, signal bayraqları</i>
İntegrasiya:	Azərbaycan tarixi 1.2.1. Tarixi hadisəyə aid yazılı mənbənin müəllifinin mövqeyini müəyyənləşdirir.

Dərsin gedişi:

Ev tapşırığının yerinə yetirilmə səviyyəsi fərdi olaraq yoxlanılır, müzakirə edilir.

“Əsgərin döyüşdə hərəkətləri” ifadəsinə şagirdlərin mövqeləri və cavabları dinlənir.

Motivasiya: Bu mərhələdə şəxələndirmə üsulundan istifadə edilir.

“?” işrələrənin yerlərinə aşağıdakılar yazılmalıdır:

- Zəhərli sahənin (ərazinin) dəf edilməsi;
- Atəş mövqeyinin yerinin seçilməsi;
- Maneələrin dəf edilməsi;
- Atəş mövqeyinin hazırlanması;
- Düşmənin atəşi altında irəliləməsi;
- Düşməni məhv etmə.

Əgər şagirdlər cavab verməyə çətinlik çəksələr, müəllim yönəldici sual da verə bilər:

“Bunları birləşdirən cəhət nədir?” Şagirdlərin cavablarını ümumiləşdirir.

Tədqiqat sualı: Döyüşdə əsgərin hərəkətlərinin hansı əhəmiyyəti var?

Tədqiqatın aparılması: Müəllim mövzu ilə müvafiq qaydada şagirdlərə dərsi izah edir. Şagirdlər qruplara bölünür. Qruplara tapşırığı icra etmək üçün 10-12 dəqiqə vaxt verilir.

İş vərəqi 1

I qrup

1. Piyada hərəkət zamanı ərazidən və düşmənin atəşindən asılı olaraq əsgərin irəliləmə üsulları hansıdır?
2. Sıçrayışlarla irəliləmələr zamanı əsgərin hərəkətlərini şərh edin.
3. Əsgərin hazırlıqlı olması döyüşdə nə əhəmiyyət kəsb edir?

İş vərəqi 2

II qrup

1. Döyüşdə təbii maneələrin dəf edilməsinin mahiyyətini şərh edin.
2. Döyüşdə mina maneələrinin dəf edilməsinin əhəmiyyəti nədir?
3. Döyüşdə zəhərlənmiş ərazilərin dəf edilməsinin mahiyyətini şərh edin.

İş vərəqi 3

III qrup

1. Atəş mövqeyinin yerinin seçilməsinin xüsusiyyətlərini şərh edin.

2. Atış mövqeyinin yerinin hazırlanmasının hansı əhəmiyyəti var?
3. Şəhərdə, dağlıq və meşəlik ərazidə atış mövqeyinin yerinin seçilməsinin xüsusiyyətlərini şərh edin.

Qeyd: Təqdimatlar kağız üzərində, yaxud İKT-dən istifadə etməklə hazırlana bilər.

Müəllim hər qrupdan bir şagird seçir və onlara düşmənin atışı altında irəliləmə üsullarını nümayiş etdirməyi tapşırı bilər. Hər qrupun təqdimatı zamanı qrupu təmsil edən şagird bu üsulları lazımı qaydada nümayiş etdirib qrupuna xal qazandıra bilər.

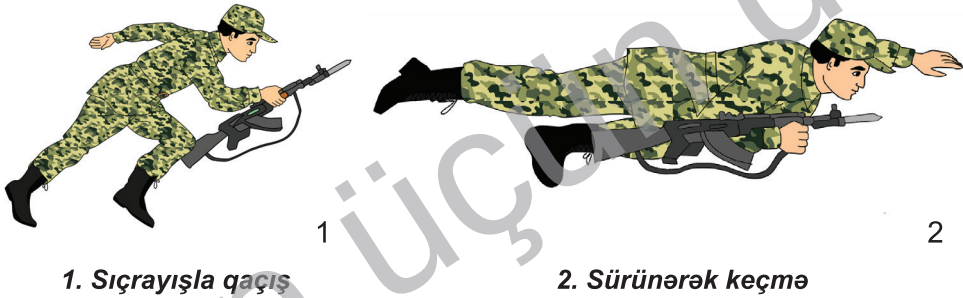
Hava şəraiti imkan verərsə, müəllim dərslərin ikinci saatında məktəbin həyətinə, əks halda idman zalında və ya dəhlizdə bu hərəkətləri bütün şagirdlərə fərdi qaydada öyrətməlidir.

Məlumatın mübadiləsi və müzakirə: Qruplar işi təqdim edir. Əgər şagirdlərin cavablarında müəyyən qüsurlar varsa, müəllim düzəliş edir, istiqamət verir, yeri gəldikdə isə şagirdlərə suallar verir. (Məsələn: Nə üçün dağın zirvəsində, topoqrafik yallarda atış mövqeyi üçün yer seçmək olmaz? və s.)

Lazım gəldikdə müəllim şagirdlərə izah etməlidir ki, döyüşdə müvəffəqiyyət hər bir döyüşçünün hərəkətindən, professional hazırlıq səviyyəsindən asılıdır.

Ümumiləşdirmə və nəticənin çıxarılması: Döyüşdə sağ qalaraq düşməni məhv etmək üçün hər bir əsgər öz professional hazırlığını daima artırmalıdır.

Hər bir Azərbaycan əsgəri vətənimizin ərazi bütövlüyünü bərpa etməyə və onu göz bəbəyi kimi qoruyub saxlamağa hazır olmalıdır. Bu mərhələdə dərslikdə səh. 66-da verilən sual və tapşırıqlar da kollektiv şəkildə yerinə yetirilir.

Ev tapşırığı:

Əsgərin döyüşdə hərəkətlərini əks etdirən təqdimat hazırlayın.

II dərisdə dərslikdə verilmiş nəzəri məlumatlara əsasən əsgərin döyüşdə hərəkətləri məktəb həyətində və ya idman zalında praktik olaraq yerinə yetirilir.

Qiymətləndirmə aparılır.

I	II	III	IV
Döyüşün xarakterini və təminatını müəyyənləşdirməkdə çətinlik çəkir.	Döyüşün xarakterini və təminatını müəyyənləşdirərək müəllimin köməyindən istifadə edir.	Döyüşün xarakterini və təminatını müəyyən səhvlərə yol verərək müəyyənləşdirir.	Döyüşün xarakterini və təminatını müəyyənləşdirə bilir.
Düşmən atəşi altında irəliləməyi və müşahidə aparmağı müəyyənləşdirməkdə müəllimin köməyindən istifadə edir.	Düşmən atəşi altında irəliləməyi və müşahidə aparmaqla bağlı müddəaları çətinliklə müəyyən edir.	Düşmən atəşi altında irəliləməyi və müşahidə aparmağı müəyyən səhvlərə yol verərək müəyyənləşdirir.	Düşmən atəşi altında irəliləməyi və müşahidə aparmağı bilir.

MÖVZU:

ƏSGƏRİN HÜCUMDA HƏRƏKƏTLƏRİ (1, 2 dərslər)

Standart:

2.1.1. Müasir ümumqoşun döyüş və döyüş təminatı növlərini izah edir.

Təlim nəticəsi:

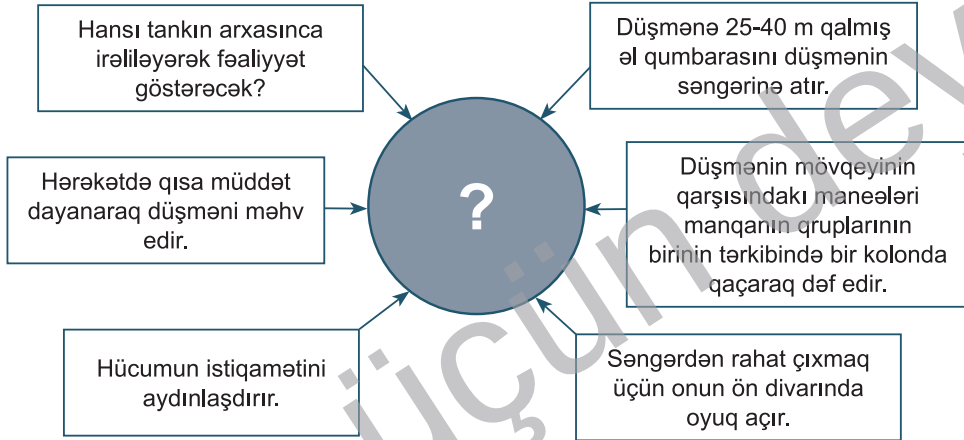
– Ümumqoşun döyüşünün məqsədi, tapşırıqları və xarakterini izah edir.

İş forması:	<i>fərdi, cütlər və qruplarla</i>
İş üsulu:	<i>müzakirə, anlayışın çıxarılması</i>
Resurslar:	<i>kompyuter, dərslik, plakatlar</i>
İntegrasiya:	Azərbaycan dili 1.2.4. Müzakirələrdə söylənilmiş mülahizələri dəyərləndirməklə təqdimatlar hazırlayır.

Dərsin gedişi:

Motivasiya mərhələsində dərsə şagirdlərin hazırladıqları təqdimatların bəzilərinə baxmaqla başlamaq olar.

Anlayışın çıxarılması üsulundan istifadə edir.

Müəllim yönəldici suallar verir. “Bunları birləşdirən cəhət nədir?”

Sözsüz ki, şagirdlər bu suala cavab verdikdə çətinlik çəkməyəcəklər.

“?” işarəsinin yerinə “Əsgərin hücumda hərəkətləri” ifadəsi yazılmalıdır.

Tədqiqat sualı: Hücumda əsgər hansı hərəkətləri yerinə yetirməlidir?

Tədqiqatın aparılması: Müəllim dərsi izah etdikdən sonra tədqiqatın aparılması qruplarda yerinə yetirilir. I qrupa 1-ci, II qrupa 2-ci, III qrupa 3-cü iş vərəqi təqdim edilir.

İş vərəqi 1

I qrup

1. Piyada hərəkət zamanı ərazidən və düşmənin atəşindən asılı olaraq əsgərin irəliləmə üsulları hansılardır?
2. Sıçrayışlarla irəliləmələr zamanı əsgərin hərəkətlərini şərh edin.

İş vərəqi 2

II qrup

1. Döyüşdə mina maneələrinin dəf edilməsinin mahiyyətini şərh edin.
2. Əsgər döyüş tapşırığı alarkən nələri aydınlaşdırmalıdır?

İş vərəqi 3

III qrup

1. Əsgər hücumda hazırlaşarkən nə etməlidir?
2. Həmlə vaxtı düşməni məhv etmə üsullarını sadalayın.

Qeyd: Təqdimatlar kağız üzərində, yaxud İKT-dən istifadə etməklə hazırlana bilər.

Məlumatın mübadiləsi və müzakirə: Qruplar işi təqdim edir. Əgər şagirdlərin cavablarında müəyyən qüsurlar varsa, müəllim düzəliş edir, istiqamət verir, yeri gələndə isə şagirdlərə suallar verir. Dərslikdə səh. 70-də verilmiş sual və tapşırıqlar da bu mərhələdə icra edilir, cavablar müzakirə edilərək ümumiləşdirilir.

Dərsin ikinci saatında məktəbin həyətidə (hava şəraiti imkan vermirsə, idman zalında) şagirdlər manqa tərkibində hücumda irəliləmə üsullarını praktiki olaraq icra edirlər. Bu tip tapşırıqların praktik olaraq yerinə yetirilməsi onlarda müvafiq bacarıqlar formalaşdırır. Bu vaxt kimə hansı silahın təhkim olunması şagirdlərə bildirilməlidir.

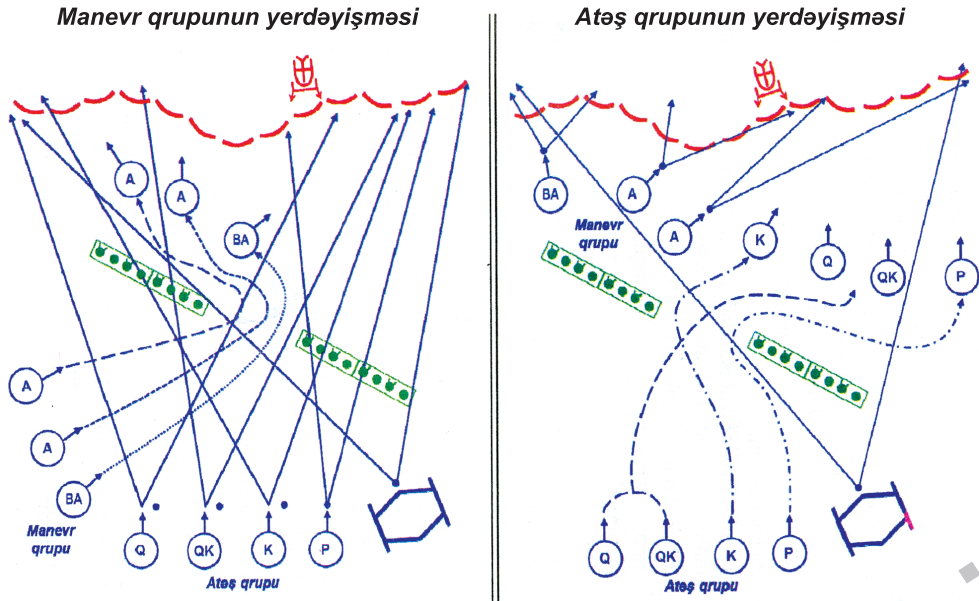
Ümumiləşdirmə və nəticənin çıxarılması: Hücumda əsgər ərazinin relyefindən və düşmən atəşinin təsirindən asılı olaraq sürətli addımlarla, yaxud qaçaraq, sıçrayışlarla və sürünərək hərəkət edir.

Düşmənin atəşi altında irəliləmə üsullarını mükəmməl bilmək əsgərin döyüş tapşırığını müvəffəqiyyətlə yerinə yetirməsinə xidmət edir.

Ev tapşırığı:

Zəhərlənmiş ərazinin dəf edilməsi qaydaları haqqında təqdimat hazırlayın.

Dərsin 2-ci saatında hücumda maneələrin dəf edilməsi praktik olaraq yerinə yetirilməlidir. Bu vaxt MAM-ın tərkibindəki vəzifələrə şagirdlər təyin edilir və maneələrin keçidlər vasitəsilə dəf edilməsini əyani şəkildə icra edirlər. Dərs məktəb həyə-tində və ya idman zalında keçirilə bilər.

Qiymətləndirmə aparılır.

I	II	III	IV
Hücum döyüşü-nün məqsədi, tapşırığı və xarakterini izah etməkdə çətinlik çəkir.	Hücum döyüşünün məqsədi, tapşırığı və xarakterini izah etməkdə müəllimin köməyindən istifadə edir.	Hücum döyüşünün məqsədi, tapşırığı və xarakterini izah etməkdə müəyyən səhvlərə yol verir.	Hücum döyüşünün məqsədi, tapşırığı və xarakterini izah edir.

MÖVZU:

ƏSGƏRİN MÜDAFİƏDƏ HƏRƏKƏTLƏRİ (1, 2 dərslər)

Standart:

2.1.1. Müasir ümumqoşun döyüş və döyüş təminatı növlərini izah edir.

Təlim nəticəsi:

– Müdafiədə mövqeyin seçilməsini, hazırlanmasını bacarır və müşahidə aparır.

İş forması:	<i>fərdi, cütlər və kiçik qruplar formasında</i>
İş üsulu:	<i>BİBÖ, müzakirə</i>
Resurslar:	<i>plakatlar, kompüter, proyektor, dərslik</i>
İntegrasiya:	Azərbaycan dili 1.2.2. Müfəssəl faktlardan, əyani vəsaitlərdən, müvafiq KİV-dən istifadə etməklə fikrini əsaslandırır.

Dərsin gedişi:

Bilirəm	İstəyirəm bilim	Öyrəndim
1. Müşahidə aparır.	1. Düşməni məhv etmək üçün ardıcılığı	1. Düşmənin artilleriya atəşindən qorunmağı
2. Silahından düzgün istifadə edir.	2. Zirehli texnikasını məhv etmə yollarını	2. Düşmənin TƏİR və zirehli texnikalarını məhv etməyi
3. Düşməni məhv edir.	3. Özünü qorumağın yollarını	3. Əl qumbaraları ilə düşmənin məhv edilməsini
		4. Mövqeyə soxulmuş düşməni əlbəyaxa döyüşlə məhv etməyi (Bu məlumatlar dərsin sonunda əldə edilmişdir)

Motivasiya mərhələsində müəllim müdafiə ilə bağlı suallar verə bilər. Cavablar dinlənildəndən sonra sonuncu sual verilir. BİBÖ cədvəlindən istifadə edilir. (Məsələn: Əsgərin müdafiədə fəaliyyəti dedikdə nə başa düşülür?) Şagirdlərin cavabları əsasında cədvəlin "istəyirəm bilim" xanası doldurulur.

Tədqiqat sualı: Müdafiədə əsgərin hərəkətləri hansılardır?

Tədqiqatın aparılması. Dərslərdəki müvafiq mövzu izah edilir. Tədqiqat qruplarda aparılır. Qruplara tapşırığı icra etmək üçün 10-12 dəqiqə vaxt verilir.

İş vərəqi 1

I qrup

1. Düşmən hücumunun artilleriya hazırlığı zamanı əsgərin hərəkətlərini şərh edin.
2. Əsgərin hazırlıqlı olması döyüşdə nə əhəmiyyət kəsb edir?

İş vərəqi 2

II qrup

1. Müdafiənin məqsədlərini məruzə edin.
2. Müdafiəyə olan tələbləri sadalayın.

İş vərəqi 3

III qrup

1. Atəş mövqeyinin yerinin seçilməsinin xüsusiyyətlərini şərh edin.
2. Atəş mövqeyinin yerinin hazırlanmasının əhəmiyyətini izah edin.

Qeyd: Təqdimatlar kağız üzərində, yaxud İKT-dən istifadə etməklə hazırlana bilər.

Məlumatın mübadiləsi və müzakirə: Qruplar öz işlərini təqdim edir. Əgər şagirdlərin cavablarında müəyyən qüsurlar varsa, müəllim düzəliş edir, istiqamət verir, yeri gəldikdə isə şagirdlərə suallar verir. (Məsələn: Düşmənin qəfil basqınını dəf etmək, onun kəşfiyyat apararı, ya da bizim maneələrdə keçid açmaq istəyən kiçik qruplarını vaxtında aşkar etmək üçün nə etmək lazımdır?)

Lazım gəldikdə müəllim şagirdlərə izah etməlidir ki, döyüşdə müvəffəqiyyət hər bir döyüşçünün hərəkətindən, professional hazırlıq səviyyəsindən asılıdır.

Müzakirədən sonra BİBÖ cədvəlinin “öyrəndim” xanası doldurulur. Dərslərdə səh. 73-dəki sual və tapşırıqlar icra edilir.

Ümumiləşdirmə və nəticənin çıxarılması: Müdafiənin dayanıqlı olması və döyüşdə sağ qalaraq düşməni məhv etmək üçün hər bir əsgər öz professional hazırlığını daima artırmalıdır.

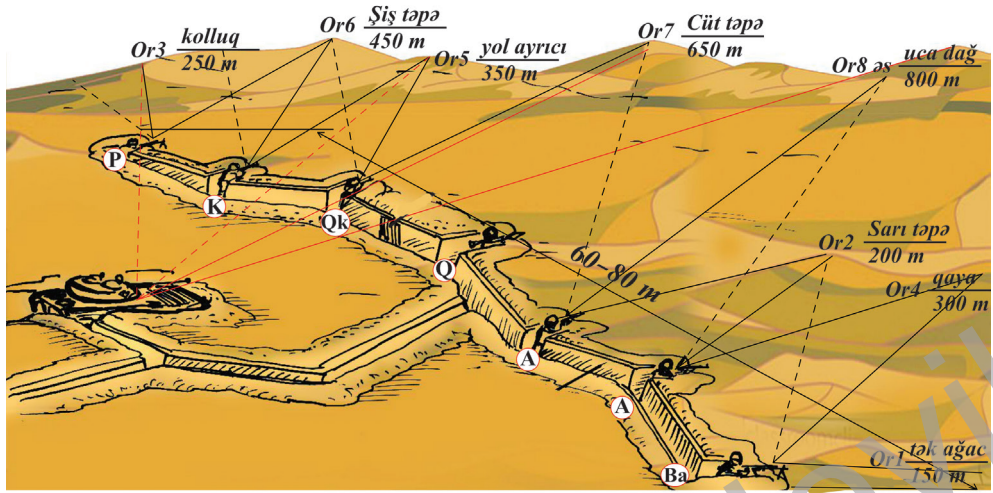
Hər bir Azərbaycan əsgəri vətənimizin ərazi bütövlüyünü bərpa etməyə və onu göz bəbəyi kimi qoruyub saxlamağa hazır olmalıdır.

Ev tapşırığı:

Əsgərin müdafiədə hərəkətləri haqqında təqdimat hazırlayın.

Mövzunun 2-ci saatının əsgərin müdafiədə hərəkətlərinin əyani şəkildə yerinə yetirilməsinə həsr olunması nəzərdə tutulub.

Motoatıcı manqanın mövqeyi

Qiymətləndirmə aparılır.

I	II	III	IV
Müşahidə aparmağı bacarsa da, müdafiədə mövqeyin seçilməsində, hazırlanmasında çətinlik çəkir.	Müşahidə aparmağı bacarsa da, müdafiədə mövqeyin seçilməsində, hazırlanmasında müəllimin köməyindən istifadə edir.	Müşahidə aparmağı bacarsa da, müdafiədə mövqeyin seçilməsində, hazırlanmasında müəyyən səhvlərə yol verir.	Müşahidə aparmağı bacarır, müdafiədə mövqeyin seçilməsini, hazırlanmasını bilir.

1. Taktiki fəaliyyətin əsas növlərinə aid deyil:

- A. Hücüm
- B. Müdafiə
- C. Ərazidə yerləşmə
- D. Su təminatı

2. Qələbəyə nail olmağın əsas növü hansıdır?

- A. Ərazidə yerləşmək
- B. Marş həyata keçirmək
- C. Döyüş
- D. Su təminatı ilə məşğul olmaq

3. Cəlb olunan güc və vasitələrə görə döyüşün növünə aid olmayanı qeyd edin.

- A. Ümumqoşun döyüşü
- B. Hava döyüşü
- C. Dəniz döyüşü
- D. Kosmik döyüş

4. Piyadanın döyüş maşınında olan motoatıcı maşının tərkibi hansıdır?

- A. Maşa komandiri – AK-74, tuşlayıcı-operator – AK-74, sürücü-mexanik – ПМ, pulemyotçu – РПК-74, qumbaraatan – РПГ-7, atıcı-qumbaraatanın köməkçisi – AK-74, baş atıcı – AK-74, atıcı – AK-74, atıcı – AK-74.
- B. Maşa komandiri – AK-74, maşa komandirinin köməkçisi – AK atıcı – AK-74, tuşlayıcı-operator – AK-74, sürücü-mexanik – ПМ,

pulemyotçu – РПК-74, qumbaraatan – РПГ-7, atıcı-qumbaraatan köməkçisi – АК-74, baş atıcı – АК-74, atıcı – АК-74.

C. Manqa komandiri – АК-74, tuşlayıcı-operator – АК-74, sürücü-mexanik – ПМ, pulemyotçu – РПК-74, pulemyotçunun köməkçisi – АК-74, qumbaraatan – РПГ-7, atıcı-qumbaraatanın köməkçisi – АК-74, baş atıcı – АК-74, atıcı – АК-74.

D. Manqa komandiri – АК-74, tuşlayıcı-operator – АК-74, sürücü-mexanik – ПМ, atıcı-snayper – СВД, pulemyotçu – РПК-74, qumbaraatan – РПГ-7, atıcı-qumbaraatanın köməkçisi – АК-74, baş atıcı – АК-74.

5. Döyüş nədir?

- A. Taktiki fəaliyyətin əsas formasıdır.
- B. Müharibə aparan tərəflərin atəş vasitələrinin mütəşəkkil atəş açmasıdır.
- C. Müharibə aparan tərəflərin bölmə və hissələrinin manevrlər etməsidir.
- D. Bölmə və hissələrin mütəşəkkil şəkildə bir yerdən başqa yərə yer dəyişməsidir.

6. Ümumqoşun döyüşünün neçə əsas növü var və hansılardır?

- A. Təqib və qarşılaşma döyüşü
- B. Hücüm, müdafiə və təqib
- C. Hücüm, müdafiə, təqib və qarşılaşma döyüşü
- D. Hücüm və müdafiə

7. Manqanın döyüş imkanı asılı deyil:

- A. Şəxsi heyətin sayından
- B. Manqa komandirinin silahından
- C. Şəxsi heyətin döyüş hazırlığının səviyyəsindən
- D. Manqa komandirinin hazırlığından

8. Manqanın döyüş düzlüşünə daxil deyil:

- A. Manevr qrupu
- B. Manqa komandirinin müşahidə məntəqəsi
- C. Atəş qrupu
- D. Piyadanın döyüş maşını

9. Piyada hərəkət zamanı ərazidən və düşmənin atəşindən asılı olaraq əsgərin irəliləmə üsullarına aid deyil.

- A. Sürətli addımlarla, qaçaraq (ayaq üstə, yaxud əyilərək)
- B. Qaçaraq keçmə
- C. Sürünərək keçmə
- D. Diyirlənərək keçmə

10. Qaçaraq keçmədə məsafə niyə orta hesabla 20-40 addım təşkil edir?

- A. Bu vaxt ərzində əsgər yetərinə yorulur.
- B. Bu vaxt ərzində düşməni fiziki olaraq müşahidə aparmağa macal tapmır.
- C. Bu vaxt ərzində düşməni fiziki olaraq atəş açmağa macal tapmır.
- D. Bu məsafədən sonra düşməni müşahidə etmək mümkün olmur.

11. Düşmənin qurduğu minaları aşkarlamağa kömək edən əlamətlərə aid olmayanı qeyd edin.

- A. Saralmış otlu kiçik təpəciklər
- B. Torpağın çökməsi
- C. Yerdən hündür məftilin çəkilməsi
- D. Hər yerin yaşıl otla örtülməsi

12. Əsgər zəhərli ərazini necə keçməlidir?

- A. Zəhərli əraziyə yaxınlaşmamalıdır.
- B. Sürünərək keçməlidir.
- C. Uzunməsafəli qaçışla çox cəld keçməlidir.
- D. Sıçrayışlarla qaçaraq keçməlidir.

13. Bunlardan hansı gecə hücumu hazırlaşarkən görülmə tədbirlərə aid deyil?

- A. Gecə vaxtı istiqaməti bəlli edən yerli əşyaları yadında saxlamaq.
- B. Gecəgörmə cihazlarının saz vəziyyətdə olmasını yoxlamaq.
- C. İzburaxan güllələri 1/2 qaydasında doldurmaq.
- D. Əleyhqazın çantasını yoxlamaq.

14. Atış üçün yeri daha tez hazırlamaqdan ötrü nədən yararlanmaq olar?

- A. Yaşıl otluqdan
- B. Artilleriya mərmisinin əmələ gətirdiyi çuxurdan
- C. Kolluqdan
- D. Təpənin arxa tərəfindən

15. Əsgər hücumu tapşırığı kimdən alır?

- A. Məqə komandirindən
- B. Təqım komandirindən
- C. Böyük komandirindən
- D. Təbor komandirindən

16. Əsgər döyüş tapşırığını alarkən nəyi aydınlaşdırmamalıdır?

- A. Hücumun istiqamətini
- B. Düşmənin heyətini, yerini, fəaliyyətini
- C. Hücumu hazır olmaq vaxtını
- D. Böliyün ehtiyatlarının yerini

17. Həmlə vaxtı düşməni məhv etmək fəndlərinə aid olmayanı qeyd edin.

- A. hərəkətdə
- B. qısa müddət dayanaraq
- C. yaxın atəşlə
- D. səngərdən atəşlə

18. Manqa hansı qruplardan ibarətdir?

- A. Rabitə və artilleriya qrupundan
- B. Rabitə və zirehli qrupdan
- C. Atəş və manevr qrupundan
- D. Artilleriya və zirehli qrupdan

19. Düşmən piyadaları mövqeyə 30-40 m yaxınlaşdıqda manqanın şəxsi heyəti onları necə məhv edir?

- A. Əlbəyaxa döyüşlə məhv edir.
- B. Əl qumbaraları ilə atəşə tutaraq məhv edir.
- C. Cinah atəşi ilə məhv edir.
- D. БМП-lərin atəşi ilə məhv edir.

20. Əsgərin həmləni dəf etdikdən sonrakı hərəkətlərinə aid olmayanı qeyd edin.

- A. Silahını sahmana salır.
- B. Sərf olunan döyüş sursatını bərpa edir.
- C. Səngərin uçub-dağılmış yerlərini bərpa edir.
- D. Düşmənin məğlubiyyətini qeyd edir.

Çap üçün deyil

MÖVZU:

DÖYÜŞ TƏMİNATI (1 dərslər)

Standart:

2.1.1. Müasir ümumqoşun döyüş və döyüş təminatı növlərini izah edir.

Təlim nəticəsi:

– Müasir ümumqoşun döyüş və döyüş təminatı növlərini izah edir.

İş forması:	<i>fərdi, qruplarla, kollektiv</i>
İş üsulu:	<i>müzakirə, sorğu, oxu</i>
Resurslar:	<i>dərslilik, İnternet materialları</i>
İntegrasiya:	Azərbaycan dili 2.2.2. Mətnin hissələrini tezislər şəklində ifadə edir.

Dərsin gedişi:

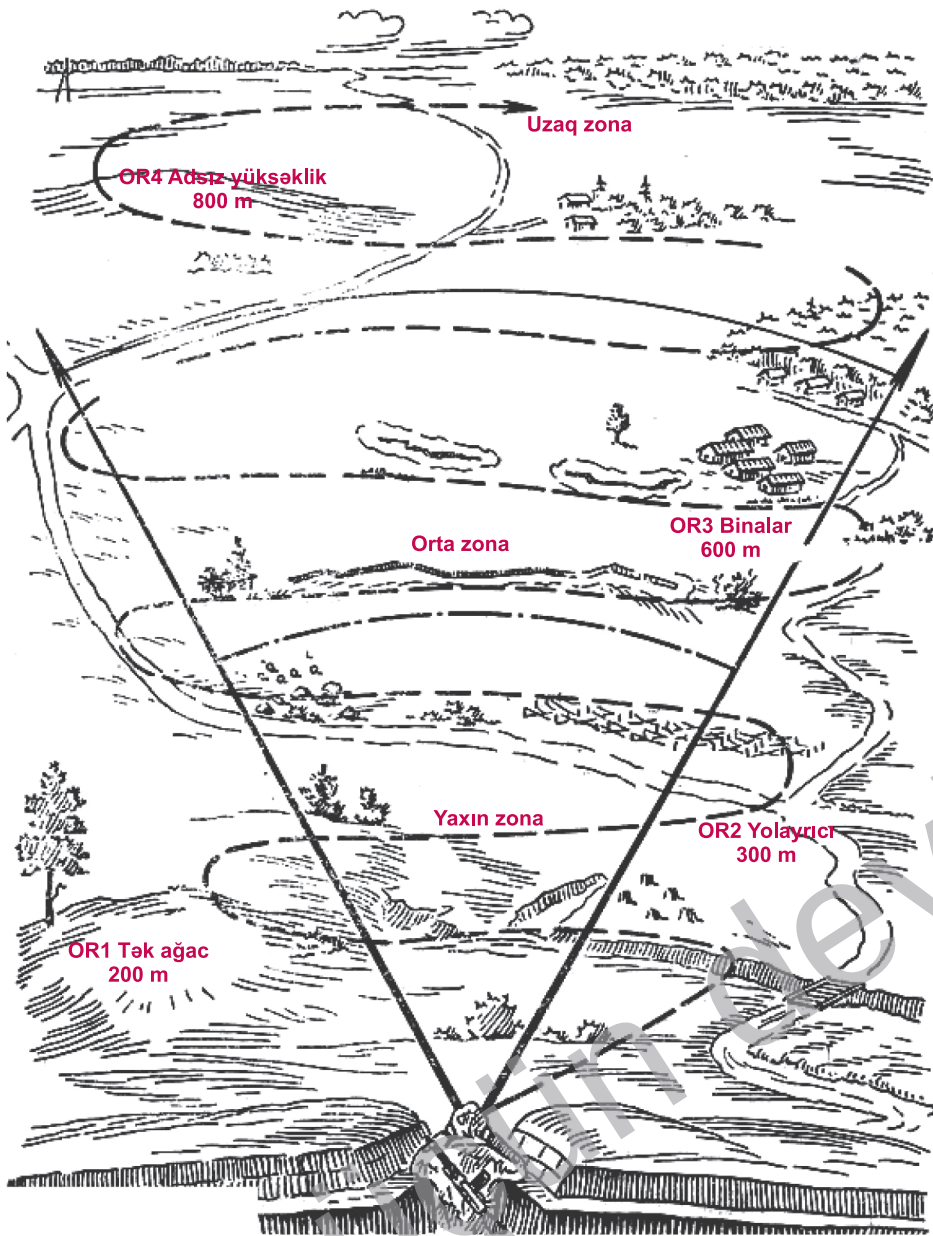
Motivasiya mərhələsində düşməni sarsıtmaq və məğlub etmək üçün qarşı tərəf nə etməlidir? sualının müzakirəsi təşkil edilir. Şagirdlərin cavabları dinlənilir və müzakirə edilir.

Tədqiqat sualı: Döyüş təminatı nədir və onun hansı özünəməxsus tərəfləri var?

Tədqiqatın aparılması: Dərslildəki mətn oxunur. Müəllim yeri gəldikcə izah verir, döyüş təminatının əhəmiyyəti, necə yerinə yetirilməsi, müşahidə postunun vacibliyi izah edilir. Mətnin oxusu başa çatdıqdan sonra tədqiqat qruplarda davam etdirilir. Bütün qruplara eyni tapşırıq verilə bilər: Döyüş təminatına aid vacib məsələlərin hər birini hökm şəklində qısa yazın.

Məlumat mübadiləsi və müzakirə mərhələsində qruplar təqdimat edir. Hər bir qrupun qısa və hökm şəklində yazdığı fikirlər oxunur, müzakirə edilir. Dərslildə səh. 78-də verilən suallar kollektiv formada istifadə etməklə cavablandırılır.

Ümumiləşdirmə və nəticənin çıxarılması: Dərs prosesində alınan məlumatlar müzakirə edilərək belə bir nəticə əldə edilir. Kəşfiyyat, mühafizə, mühəndis, kimya və s. təminatlar döyüş təminatının əsasını təşkil etməklə yanaşı, ümumi məqsədə xidmət edir. Yeni döyüş təminatı qələbənin əldə edilməsində mühüm rol oynayır.

Müşahidə postu

Ev tapşırığı

Mövzuya uyğun təqdimat hazırlamaq verilə bilər.

Döyüş texnikasının təqlid edilməsi

Döyüş texnikasının gizlədilməsi

Qiymətləndirmə aparılır.

I	II	III	IV
Müasir ümumqoşun döyüşü və döyüş təminatı növlərini çətinliklə izah edir.	Müasir ümumqoşun döyüşü və döyüş təminatı növlərini qismən izah edir.	Müasir ümumqoşun döyüşü və döyüş təminatı növlərini izah edir.	Müasir ümumqoşun döyüşü və döyüş təminatı növlərini nümunələr göstərməklə izah edir.

MÖVZU:

DÖYÜŞ TƏMİNATI (2 dərs)

Standart:

2.1.1. Müasir ümumqoşun döyüş və döyüş təminatı növlərini izah edir.

Təlim nəticəsi:

– Döyüş təminatı növlərini izah edir.

İş forması:	<i>qruplarla, kollektiv</i>
İş üsulu:	<i>müzakirə, təqdimat</i>
Resurslar:	<i>dərslik, İnternet materialları, iş vərəqləri</i>
İntegrasiya:	Biologiya 4.2.1. Qlobal ekoloji problemlər və onların həlli yolları haqqında təqdimat edir.

Dərsin gedişi:

Motivasiya mərhələsində “Ehtiyat igrinin yaraşığıdır” fikri ətrafında müzakirə təşkil edilir. Şagirdlərin fikirləri öyrənilir və qeyd edilir.

Tədqiqat sualı: Döyüş təminatı növlərinin hansı əhəmiyyəti var?

Tədqiqatın aparılması: Şagirdlər qruplara bölünür. I qrupa mühafizə, II qrupa mühəndis təminatı, III qrupa kimya təminatı, IV qrupa isə faktiki maskalanma haqqında sual və tapşırıqlar yazılmış iş vərəqləri təqdim edilir.

Məlumat mübadiləsi və müzakirə mərhələsində qruplar hazırladıqları cavabları təqdim edir. Müvafiq müzakirə təşkil edilir, ümumiləşdirmə aparılır. Dərslikdə səh. 78-də verilmiş suallar üzərində iş aparılır. Cavablar dinlənilib müzakirə edilir.

Ümumiləşdirmə və nəticənin çıxarılması: Dərsin bu mərhələsində belə bir fikir formalaşdırılır ki, mühafizə, mühəndis təminatı, kimya təminatı, taktiki maskalanma düşməni məhv etmək üçün lazım olan vasitələrdir. Bu vasitələrin hər birinin özünəməxsus xüsusiyyətləri və əhəmiyyəti var. Ümumilikdə isə döyüş təminatının yüksək səviyyədə təşkili həm hücumda, həm də müdafiədə istənilən nəticənin əldə edilməsinə zəmin yaradır.

Döyüşün kimya təminatı

Döyüşün mühəndis təminatı

Qiymətləndirmə aparılır.

I	II	III	IV
Döyüş təminatı növlərini izah etməyə çətinlik çəkir.	Döyüş təminatı növlərini müəllimin köməyi ilə izah edir.	Döyüş təminatı növlərini izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir.	Döyüş təminatı növlərini izah edir.

MÖVZU:

ZİREHLİ TEXNİKALAR

Standartlar:

- 2.2.1. Atıcı silahların və əl qumbaralarının taktiki-texniki xassələri barədə təqdimat edir.
- 2.2.3. Zirehli döyüş texnikaları haqqında biliklərini şərh edir.

Təlim nəticələri:

- Pulemyotun, qumbaraatanın zirehli texnikada istifadə qaydalarını şərh edir.
- Zirehli döyüş texnikalarını tanıyır.
- Zirehli texnikanın taktiki-texniki göstəricilərini şərh edir.

İş forması:	<i>qruplarla, kollektiv</i>
İş üsulu:	<i>şərh, müzakirə, təqdimat, Venn diaqramı</i>
Resurslar:	<i>dərslik, iş vərəqləri, İnternet materialları</i>
İntegrasiya:	Azərbaycan dili 1.2.4. Müzakirələrdə söylənilmiş mülahizələri dəyərləndirməklə təqdimatlar hazırlayır.

Dərsin gedişi:

Motivasiya mərhələsində müəllim İnternetdən istifadə edərək zirehli texnikalara aid kadrlar nümayiş etdirə bilər. Nümayişdən sonra zirehli texnika haqqında müəllim şagirdlərə məlumat da verir.

Tədqiqat sualı: Zirehli texnikaların hansı növləri var və onların əhəmiyyəti nədir?

Tədqiqatın aparılması: Sınıf uşaqların sayından asılı olaraq qruplara bölünür, müəllim onlara tapşırıq və suallar yazılmış iş vərəqləri təqdim edir.

İş vərəqi 1

I qrup

1. T-90, T-72 və T-55 tanklarının fərqli və oxşar xüsusiyyətlərini tapın.
2. Bu zirehli texnikanın hansı əhəmiyyəti var?

İş vərəqi 2

II qrup

1. Müasir tank, piyadaların döyüş maşınlarının hansı fərqli və oxşar cəhətləri var?
2. Döyüş zamanı bu zirehli texnikanın xidmətini izah edin.

İş vərəqi 3

III qrup

1. Müasir tank, piyadaların döyüş maşınları, zirehli transpartyorun fərqli və oxşar xüsusiyyətlərini müəyyənləşdirin.
2. Bu zirehli texnikaların orduda və döyüşdəki xidmətləri hansılardır?

Məlumat mübadiləsi və müzakirə mərhələsində qruplar təqdimat edir. Onların cavabları dinlənilir, müzakirə olunur. Dərslərdə səh. 82-də verilmiş sual və tapşırıqlar yerinə yetirilir.

Ümumiləşdirmə və nəticənin çıxarılması mərhələsində qeyd olunur ki, müasir zirehli texnikaya sahib olmaq ordunun qüdrətli olmasının əsas şərtlərindən biridir. Bu texnikalar müdafiə sistemi yaratmaqla yanaşı, düşməne öldürücü zərbələr endirməklə də hücum anında xüsusi rol oynayır. Bu mərhələdə Venn diaqramından istifadə etməklə zirehli texnikaların fərqli və oxşar xüsusiyyətləri bir daha aydınlaşdırılır.

Qiymətləndirmə aparılır.

Qruplar	Meyarlar	I qrup	II qrup	III qrup
Silah və texnika tanıma				
Şərhetmə				
Cəmi:				

MÖVZU:

MOTOATICI MANQANIN MÖVQEYİNİN MÜHƏNDİS TƏCHİZATI (1 dərş)

Standart:

2.2.2. Manqanın mövqeyinin mühəndis təminatı üzrə biliklər nümayiş etdirir.

Təlim nəticəsi:

– Səngər haqqında məlumat verir.

İş forması:	<i>qruplarla, kollektiv</i>
İş üsulu:	<i>beyin həmləsi, şərh</i>
Resurslar:	<i>dərslik, iş vərəqləri, sxemlər</i>
İnteqrasiya:	Coğrafiya 1.3.1. Kartoqrafik proyeksiyalar zamanı yaranan təhrifləri əsaslandırır.

Dərsin gedışı:

Motivasiya mərhələsində müəllim beyin həmləsi üsulundan istifadə edərək “Müdafiə nədir və onun uğurlu olması üçün nə etmək lazımdır?” sualı ilə sinfə müraciət edir. Şagirdlərin verdikləri cavablar lövhədə yazılır, müzakirə edilir və ümumi fikir formalaşdırılır.

Tədqiqat sualı: Motoatıcı manqanın mövqeyinin mühəndis təchizatının əhəmiyyəti nədir?

Tədqiqatın aparılması mərhələsində müəllim müdafiə, düşmən qarşısında keçilməz sədd yaradan səngər, blindaj, pulemyot üçün meydançalar haqqında məlumat verir.

Tədqiqatın davamı qruplarla iş formasında yerinə yetirilir.

I qrupa müdafiə döyüşünün əsasını təşkil edən səngər və daldalanacaqların əhəmiyyəti haqqında;

II qrupa tək səngərlərin qazılması və onun müdafiədə rolu haqqında;

III qrupa uzanlıqlı və diz üstə atəş açmaq üçün qazılan səngər və onun əhəmiyyəti haqqında təqdimat hazırlamaq tapşırılır. Eyni zamanda dərslikdə səh. 86-da verilmiş 1-ci sualın icrası I qrupa, 2-ci sualın icrası II qrupa, 3-cü sualın icrası isə III qrupa tapşırılır.

Məlumat mübadiləsi və müzakirə mərhələsində qrupların cavabları dinlənir, müzakirə edilir, yeri gəldikcə düzəlişlər edilir. Bu mərhələdə dərslikdəki 4 və 6-cı tapşırıqlar da icra edilir, müzakirə aparılır.

Ümumiləşdirmə və nəticənin çıxarılması mərhələsində belə bir fikir formalaşdırılır ki, motoatıcı maşının mövqeyinin mühəndis təchizatının əhəmiyyəti böyükdür. Mövqe düzgün təchiz edildikdə maşının şəxsi heyəti düşmənin üstün qüvvələrinin hücumunun dəf edilməsində mühüm rol oynayır.

Ev tapşırığı:

Səh. 86-dakı 5-ci tapşırığın verilməsi məqsəduyğundur.

Qiymətləndirmə aparılır.

Qruplar Meyarlar			
	I qrup	II qrup	III qrup
İzahetmə			
Şərhetmə			
Məlumatvermə			
Əməkdaşlıq			
Təqdimetmə			
Vaxta əməletmə			
Cəmi:			

MÖVZU:

MOTOATICI MANQANIN MÖVQEYİNİN MÜHƏNDİS TƏCHİZATI (2 dərş)

Standart:

2.2.2. Manqanın mövqeyinin mühəndis təminatı üzrə biliklər nümayiş etdirir.

Təlim nəticəsi:

– Manqanın təşkilini izah edir.

İş forması:	<i>fərdi, kollektiv</i>
İş üsulu:	<i>sorğu, müzakirə</i>
Resurs:	<i>dərslik, sxem</i>
İntegrasiya:	Azərbaycan dili 1.2.2. Müfəssəl faktlardan, əyani vəsaitlərdən, müvafiq KİV-dən istifadə etməklə fikrini əsaslandırır.

Dərsin gedişi:

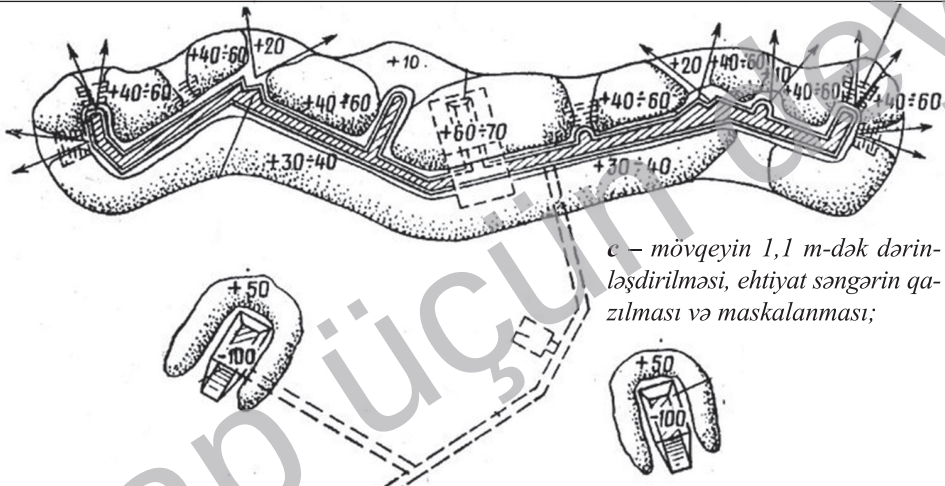
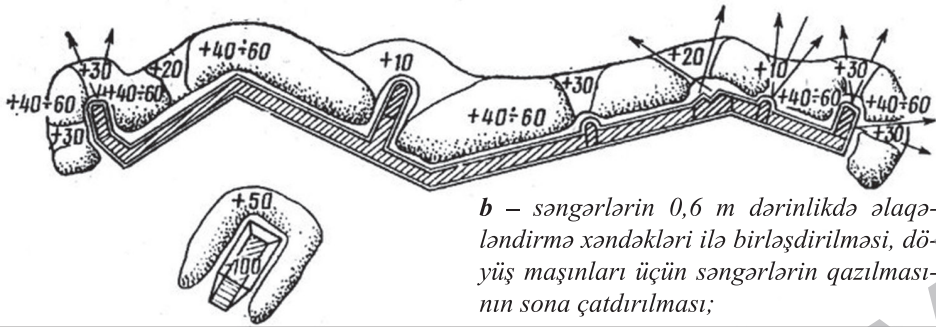
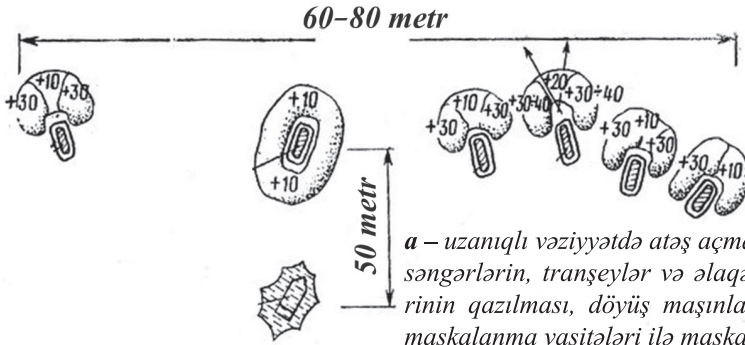
Bu dərş əvvəlki dərşlərdən tamamilə fərqli formada keçilməlidir. Bu dərşdə ötən dərşdə əldə edilmiş bilik və bacarıqların sxem üzrə tətbiqi istiqamətində iş aparılmalıdır. Müəllim dərşini dərşliyin müvafiq səhifəsində verilmiş sxem əsasında keçməlidir. Sxemdə öz əksini tapmış manqa mövqeyinin təkmilləşdirmə ardıcılığının şərhı fərqli qaydada soruşula bilər. Sxemdə əksini tapmış I mərhələ – əsgərin yeri, tək və uzanaraq səngər qazmaq, II mərhələ – qazılmış səngərlərin birləşdirilməsi, blindajların hazırlanması və III sonuncu mərhələ – maskalanma və mühəndis işlərinin tamamlanması fərdi qaydada izah edilir, zirehli texnikanın yeri müəyyənləşdirilir. Bu ardıcılığın məntiqə əsaslanaraq şagirdlər tərəfindən izah edilməsi onlarda bu istiqamətdə müvafiq bacarıqların formalaşdırılmasına səbəb olacaqdır. Sxemlərdə öz əksini tapmış ölçülər, istiqamətlər şagirdlər tərəfindən izah edilir. Müəllimin rəhbərliyi ilə həyata keçirilən və müvafiq bacarıqların formalaşdırılmasına səbəb olan cari dərş ərzində hər bir şagird öz qavrama səviyyəsinə uyğun bacarığa yiyələnməlidir.

Motoatıcı manqanın mövqeyinin mühəndis təchizatının mahiyyəti bu dərş ərzində daha da aydınlaşdırılır.

Qiymətləndirmə aparılır. Bu dərşdə özünüqiymətləndirmədən istifadə məqsədəuyğundur. Şagirdlər meyar əsasında özlərini qiymətləndirə bilərlər.

Ballar	5	4	3	2
Meyarlar				
Manqanın mövqeyinin mühəndis təminatlarını izah edə bildim.				

Manqa mövqeyinin təkmilləşdirilmə ardıcılığı

Qeyd: “+” torpaq qalağının hündürlüyü; “-” səngərin dərinliyidir.

MÖVZU:

MÜHƏNDİS MANEƏLƏRİ (1 dərslər)

Standart:

2.2.2. Məqəminin mövqeyinin mühəndis təminatı üzrə biliklər nümayiş etdirir.

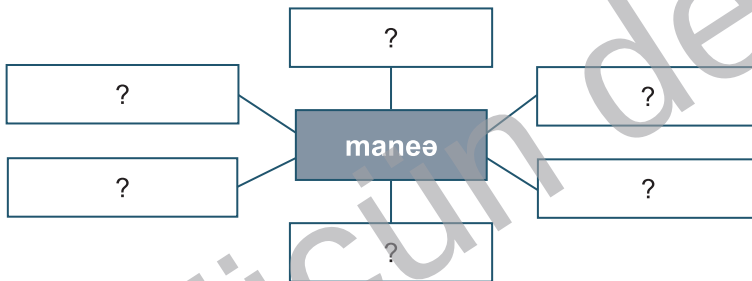
Təlim nəticəsi:

– Məna parçaları manələri haqqında təqdimat edir.

İş forması:	<i>qruplarla, kollektiv</i>
İş üsulu:	<i>müzakirə, sorğu, şaxələndirmə</i>
Resurslar:	<i>dərslər, iş vərəqləri</i>
İntegrasiya:	Azərbaycan dili 1.2.2. Müfəssəl faktlardan, əyani vəsaitlərdən, müvafiq KİV-dən istifadə etməklə fikrini əsaslandırır. 1.2.4. Müzakirələrdə söylənilmiş mülahizələri dəyərləndirməklə təqdimatlar hazırlayır.

Dərsin gedişi:

Motivasiya mərhələsində müəllim “Maneə nə deməkdir və onu necə yaratmaq olar?” sualı ilə sinfə müraciət edir. Şaxələndirmə üsulu vasitəsilə “maneə” sözü haqqında şagirdlərin fikirləri öyrənilir.

“?” işarələrinin yerinə su, partlayan, partlamayan, qarışıq, piyada əleyhinə, tank əleyhinə söz və ifadələr şagirdlər tərəfindən deyilməlidir. Əgər qoyulan sual şagirdlər üçün çətinlik yaradarsa, müəllim sinfin səviyyəsinə uyğun əlavə yönəldici suallardan istifadə edə bilər.

Tədqiqat sualı: Mühəndis maneələri nədir? Onun hansı növləri və əhəmiyyəti var?

Tədqiqatın aparılması mərhələsi müəllimin izahı ilə başlayır. Müəllim mühəndis maneələri haqqında lazımi məlumat verir.

Şagirdlər qruplara bölünür. Müəllim I qrupa istifadəsinə görə mühəndis maneələri növləri haqqında, II qrupa təyinatına görə mühəndis maneələri, III qrupa minalı-partlayan maneələr haqqında sual və tapşırıqlar yazılmış iş vərəqləri təqdim edir.

Məlumat mübadiləsi və müzakirə mərhələsində qruplar təqdimat edir. Cavablar dinlənir, müzakirə edilir və müvafiq düzəlişlər edilir. Dərsin bu mərhələsində müəllim dərslikdə səh. 93-dəki müvafiq (1-5-ci) suallardan da istifadə edə bilər. Suallar cavablandırılır və müzakirə təşkil edilərək ümumi fikir formalaşdırılır.

Ümumiləşdirmə və nəticənin çıxarılması mərhələsində şagirdlər belə qənaətlərə gəlirlər ki, mühəndis maneələri sistemi bütün müharibələrdə tətbiq olunub. Onun əsasını minalı-partlayan maneələr təşkil edir. Bu maneələr düşmənin canlı qüvvəsini və texnikasını məhv etmək baxımından əhəmiyyətlidir.

Ev tapşırığı:

Dərslikdəki 6-cı tapşırıq verilə bilər.

Qiymətləndirmə aparılır.

I	II	III	IV
Minalı-partlayış maneələri haqqında təqdimat etməkdə çətinlik çəkir.	Minalı-partlayış maneələri haqqında müəllimin köməyi ilə təqdimat edir.	Minalı-partlayış maneələri haqqında təqdimat edir.	Minalı-partlayış maneələri haqqında əsaslı şəkildə təqdimat edir.

MÖVZU:

MÜHƏNDİS MANEƏLƏRİ (2 dərs)

Standart:

2.1.1. Müasir ümumqoşun döyüş və döyüş təminatı növlərini izah edir.

Təlim nəticəsi:

– Partlamayan mühəndis maneələrinin təyinatı və növləri haqqında təqdimat edir.

İş forması:	<i>qruplarla, kollektiv</i>
İş üsulu:	<i>sorğu, müzakirə</i>
Resurslar:	<i>dərslik, iş vərəqləri, İnternet materialları</i>
İntegrasiya:	Azərbaycan dili 1.2.4. Müzakirələrdə söylənilmiş mülahizələri dəyərləndirməklə təqdimatlar hazırlayır.

Dərsin gedişi:

Dərsə şagirdlərin hazırladıqları təqdimatları yoxlamaqla başlamaq olar. Seçmə yolu ilə bəzi təqdimatlar dinlənilir. Müzakirə edilir.

Motivasiya mərhələsində müəllim İnternet materiallarından istifadə edərək Bakının qədim qala divarları haqqında şagirdlərə məlumat verir. Bu məlumatın əsas hissəsini vaxtilə qala divarlarının iki sıra olması, divarların arasında xəndəklərin qazılması, onların su və mazutla doldurulması və s. təşkil etməlidir. Düşmənin hücumu zamanı onlardan nə məqsədlə istifadə edilməsi barədə müzakirə təşkil edilir.

Tədqiqat sualı: Müdafiədə partlamayan maneələr hansılardır və onlardan nə zaman istifadə edilir?

Tədqiqata müəllimin izahı ilə başlanılır. Tədqiqat işi qruplarda davam etdirilir.

I qrupa partlayan və partlamayan maneələrin oxşar və fərqli xüsusiyyətləri haqqında, II qrupa partlamayan maneələrin xüsusiyyətləri haqqında, III qrupa tank və nəqliyyat əleyhinə partlamayan maneələr haqqında, IV qrupa piyada əleyhinə partlamayan maneələr haqqında sual və tapşırıqlar yazılmış iş vərəqləri təqdim edilir.

Məlumat mübadiləsi və müzakirə mərhələsində qrupların təqdimatı dinlənir. Cavablar müzakirə edilir, müvafiq düzəlişlər aparılır. Dərslərdəki 7-ci və 8-ci tapşırıqlar yerinə yetirilir, müzakirə təşkil olunur. Deyilən fikirlər ümumiləşdirilir.

Ümumiləşdirmə və nəticənin çıxarılması mərhələsində qeyd olunur ki, partlamayan maneələr dedikdə xəndək, eskarp, kontreskarp, qalaq, tank əleyhinə dirəklər, barrikadalar və s. nəzərdə tutulur. Bu maneələr yerli materiallar əsasında hazırlanır və onlar müdafiə zamanı xüsusi əhəmiyyət daşıyır.

Qiymətləndirmə aparılır.

Qruplar Meyarlar	I qrup	II qrup	III qrup	IV qrup
Partlamayan maneələri tanıma				
Təqdimat etmə				
Əməkdaşlıq				
Təqdim etmə				
Vaxta əmələtmə				
Cəmi:				

1. Motoatıcı manqada hansı təşkil olunmur?

- A. Kəşfiyyat
- B. Mühafizə
- C. Taktiki maskalama və mühəndis təchizatı
- D. Rabitə

2. Kəşfiyyat məlumatı mənbələrinə aid olmayanı qeyd edin.

- A. Düşmənin tək hərbi qulluqçuları
- B. Yerli əhali
- C. Müxtəlif radio verilişləri
- D. Yuxarı komandanlıq

3. Hansı kəşfiyyata olan əsas tələblərdən deyil?

- A. Operativlik
- B. Xüsusiyyət
- C. Dürüstlük
- D. Dəqiqlik

4. Müşahidə postu (müşahidəçi) nə ilə təmin olunmur?

- A. Radioqəbuledici ilə
- B. Oriyentirlər sxemi ilə
- C. Müşahidə jurnalı ilə
- D. Kompas, saat, rabitə vasitəsilə

5. Mühafizə hansı yolla həyata keçirilmir?

- A. Müşahidə
- B. Növbətçi atəş vasitələri

C. Döyüşlə kəşfiyyat

D. Manqa taqımdan aralıda yerləşdiyi vaxt isə cüt patrullarla həyata keçirilir.

6. Buraxılış sözü “Qumbara”dır. Cavab sözü təyin edin.

7. Mühafizə hansı məqsədlə həyata keçirilmir?

- A. Düşmən kəşfiyyatının qoşunlarımızın yerləşdiyi rayona soxulmasına yol verməmək
- B. Bölmələrimizin açıq döyüşə hazır vəziyyətə gətirilməsinə vaxt qazanmaq
- C. Bölmələrimizin açıq döyüşə hazır vəziyyətə gətirilməsinə əlverişli şərait yaratmaq
- D. Düşmənin əsas qüvvələrinin hücumunu dəf etmək

8. Mühəndis təminatı hansı məqsədlə həyata keçirilmir?

- A. Bölmələrə döyüş tapşırığının müvəffəqiyyətlə yerinə yetirilməsi üçün şərait yaratmaq məqsədilə təşkil olunur və həyata keçirilir.
- B. Düşməne mühəndis sursatları ilə itki vermək məqsədilə təşkil olunur və həyata keçirilir.
- C. Düşmənin fəaliyyətini çətinləşdirmək üçün lazımi şəraitin yaradılması məqsədilə təşkil olunur və həyata keçirilir.
- D. Düşmənin yandan ötüb-keçməsi üçün lazımi şəraitin yaradılması məqsədilə təşkil olunur və həyata keçirilir.

9. Kimya təminatı hansı məqsədlə təşkil edilib yerinə yetirilmir?

- A. Bölmələrə kütləvi qırğın silahlarından zərərvermə amillərinin azaldılması məqsədilə təşkil edilir və yerinə yetirilir.
- B. Obyektlərdə dağıntıların təsirinin azaldılması məqsədilə təşkil edilir və yerinə yetirilir.
- C. Odsaçan-yandırıcı vasitələrlə düşməne itkilərin verilməsi məqsədilə təşkil edilir və yerinə yetirilir.
- D. Düşmənin kütləvi qırğın silahlarının müvəqqəti susdurulması məqsədilə təşkil edilir və yerinə yetirilir.

10. Taktiki maskalanma hansı məqsədlə təşkil edilib həyata keçirilmir?

- A. Düşməni bölmələrimizin nə qədər güclü olduğundan xəbərdar etmək məqsədilə təşkil edilir və həyata keçirilir.
- B. Bölmələrin fəaliyyətinin qəfilliyinə nail olmaq məqsədilə təşkil edilir və həyata keçirilir.
- C. Bölmələrin həyatda qalmasını artırmaq məqsədilə təşkil edilir və həyata keçirilir.
- D. Bölmələrin döyüş qabiliyyətini saxlamaq məqsədilə təşkil edilir və həyata keçirilir.

11. Gizlətmə nədən ibarətdir?

12. ABŞ–İraq müharibəsində Amerikanın hərbi hava qüvvələrinin çoxsaylı hava zərbələrinin İraq ordusunun döyüş texnikalarını itkiyə uğrada bil-məməsinin səbəbini açıqlayın.

13. “T-55 tankı dünyanın ən çox istehsal edilmiş və ən çox ölkə tərəfindən istifadə olunmuş tankdır” fikrini əsaslandırın.

14. БМП-1, БМП-2, БМП-3 tipli döyüş maşınlarının fərqli cəhətlərini qeyd edin.

15. Əsgər səngər qazmaq üçün necə yer seçməlidir?

16. Minalı-partlayan və partlamayan maneələrin təyinatına görə aid olmayanı qeyd edin.

- A. Tank əleyhinə
- B. Piyada əleyhinə
- C. Qarışıq
- D. Helikopter əleyhinə

17. Düşmənin canlı qüvvəsinə qarşı ərazini minalamaq üçün hansı minalardan istifadə edilir?

- A. Tank əleyhinə minalardan
- B. Piyada əleyhinə minalardan
- C. Helikopter əleyhinə minalardan
- D. Bort əleyhinə minalardan

18. Qəlpəli minalar çaylarda nə məqsədlə qurulur?

19. Kombinəedilmiş maneə dedikdə nə başa düşürsünüz?

20. Az nəzərəçarpan məftil maneələr yamaclarda qurulduqda nəyə görə effektiv tank əleyhinə maneə hesab olunur?

MÖVZU:

7,62 mm-lik VƏ 5,45 mm-lik KALAŞNİKOV AVTOMATLARI VƏ ƏL PULEMYOTLARI (1, 2 dərş)

Standart:

2.2.1. Atıcı silahların və əl qumbaralarının taktiki-texniki xassələri barədə təqdimat edir.

Təlim nəticələri:

- Atıcı silahları və əl qumbaralarını tanıyır.
- Avtomat, pulemyot və əl qumbaralarının döyüş xüsusiyyətləri və texniki təhlükəsizlik qaydaları barədə təqdimat edir.

İş forması:	<i>fərdi, qruplarla, kollektiv</i>
İş üsulu:	<i>şərh, müsahibə, müzakirə</i>
Resurslar:	<i>dərslik, iş vərəqləri, plakat və sxəmlər, təlim silahları</i>
İnteqrasiya:	Azərbaycan dili 1.2.4. Müzakirələrdə söylənilmiş mülahizələri dəyərləndirməklə təqdimatlar hazırlayır.

Dərsin gedişi:

Motivasiya mərhələsində müəllim müsahibə üsulu vasitəsilə fərdi qaydada odlu silah və onların növləri haqqında sorğu apara bilər. Verilən cavablar əsasında müzakirə təşkil olunur. Fikirlər ümumiləşdirilir.

Tədqiqat sualı: Atıcı silahlar hansılardır və onların əhəmiyyəti nədir?

Tədqiqatın aparılması: Tədqiqat müəllimin təlim silahları və xüsusi plakatlardan istifadə edərək mövzu ilə bağlı şərhini ilə başlaya bilər.

Tədqiqat qruplarda davam etdirilir. I qrupa dərsləyin 100-cü səhifəsində verilmiş 1-ci sual və 7,62 mm-lik Kalaşnikov avtomatlarının və əl pulemyotlarının taktiki-texniki xüsusiyyətləri, II qrupa 2-ci tapşırıq və 5,45 mm-lik Kalaşnikov avtomatlarının və əl pulemyotlarının əsas taktiki-texniki xüsusiyyətləri, III qrupa 4-cü tapşırıq, IV qrupa isə dərsləkdəki 5-ci tapşırığı icra etmək tapşırılır.

Məlumat mübadiləsi və müzakirə mərhələsində təqdimatlar dinlənir, müzakirə edilir və lazımi düzəlişlər edilir.

Ümumiləşdirmə və nəticənin çıxarılması mərhələsində qeyd olunur ki, atıcı silahlara müxtəlif tipli Kalaşnikov avtomatları və əl pulemyotları və s. daxildir. Motoatıcı maqanın şəxsi heyətinin təmin edilməsində, düşmənin canlı qüvvəsinin məhv edilməsində, atəş nöqtələrinin susdurulmasında onlar çox effektiv silahlardır.

AKM

РПК

AK 74

РПК 74

Gecə vaxtı təbii işıqlandırma şəraitində atəş aparmaq üçün qısa şərti adlarının axırında «H» hərfi olan (AKH, AK74H, РПК74H və s.) avtomatların və əl pulemyotlarının üzərində müxtəlif növ (НСП-2, НСПУ və s. tipli) gecə atış nişangahları qurulur.

РПК74Н

AKMH

Ev tapşırığı kimi dərsliyin 100-cü səhifəsindəki 3-cü tapşırıq verilir.

Qiymətləndirmə aparılır.

Qruplar Meyarlar	I qrup	II qrup	III qrup	IV qrup
Silahları tanımaq				
Təqdimatetmə				
Əməkdaşlıq				
Təqdimetmə				
Vaxta əməletmə				
Cəmi:				

Qeyd: Mövzunun ikinci saati praktik işə həsr edilməlidir. Kalaşnikov avtomatının hissə və mexanizmlərinin ləvazimatlarının quruluşu haqqında şagirdlərin hazırladıqları təqdimatlara baxılmalı, onların təyinatları müəyyənləşdirilməlidir.

Kalaşnikov avtomatının quruluşunu bu dərsdə onun natamam sökülməsinə və yığılmasını isə növbəti dərsdə öyrənmək üçün şagirdlərin əldə etdikləri biliklərin xüsusi əhəmiyyəti var. Müəllim çalışmalıdır ki, şagirdlərin hazırladıqları təqdimatda bu, xüsusi yer alsın.

MÖVZU:

7,62 mm-lik VƏ 5,45 mm-lik KALAŞNIKOV AVTOMATLARININ VƏ ƏL PULEMYOTLARININ NATAMAM SÖKÜLMƏSİ VƏ YİĞİLMƏSİ (1, 2 dərəcə)

Standart:

2.2.1. Atıcı silahların və əl qumbaralarının taktiki-texniki xassələri barədə təqdimat edir.

Təlim nəticəsi:

– Atıcı silahları natamam söküb-yığır.

İş forması:	<i>fərdi, kollektiv</i>
İş üsulu:	<i>izah, müzakirə, sorğu</i>
Resurslar:	<i>dərslilik, təlim silahı</i>
İntegrasiya:	Azərbaycan dili 1.2.2. Müfəssəl faktlardan, əyani vəsaitlərdən, müvafiq KİV-dən istifadə etməklə fikrini əsaslandırır.

Dərsin gedişi:

Motivasiya mərhələsində müəllim frontal sorğudan istifadə etməklə atıcı silahlar haqqında şagirdlərin bilik və bacarıqlarını yoxlaya bilər.

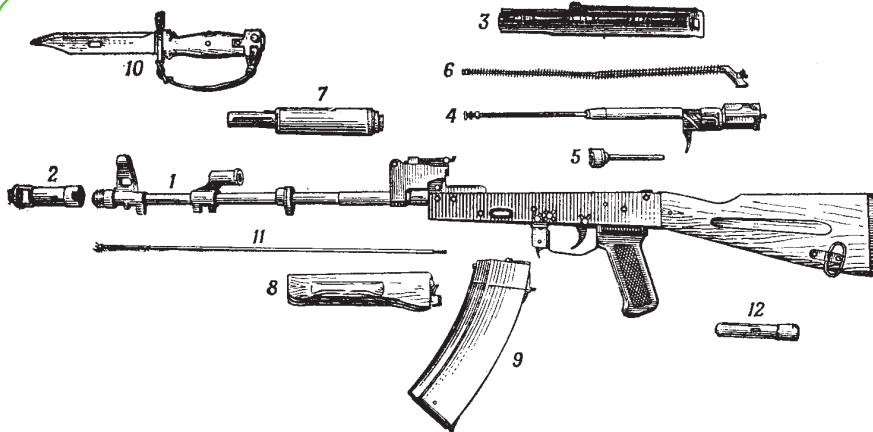
Tədqiqat sualı: Atıcı silahların natamam sökülüb-yığılmasının əhəmiyyəti nədir?

Tədqiqatın aparılması: Tədqiqata müəllimin şərhilə başlamaq olar. Atıcı silahların sökülməsinin növləri, məqsədi, qaydaları haqqında şagirdlərə ətraflı məlumat verildikdən sonra tədqiqat işi qruplarda davam etdirilir. I qrupa dərsləyin 107-ci səhifəsində olan 1-ci, II qrupa 2-ci, III qrupa 3-cü tapşırığın yerinə yetirilməsi tapşırılır.

Məlumat mübadiləsi və müzakirə mərhələsində qruplar təqdimat edir, cavablar dinlənir, düzəlişlər edilir. Səh. 107-də verilmiş 4 və 5-ci tapşırıqlar da bu mərhələdə yerinə yetirilir.

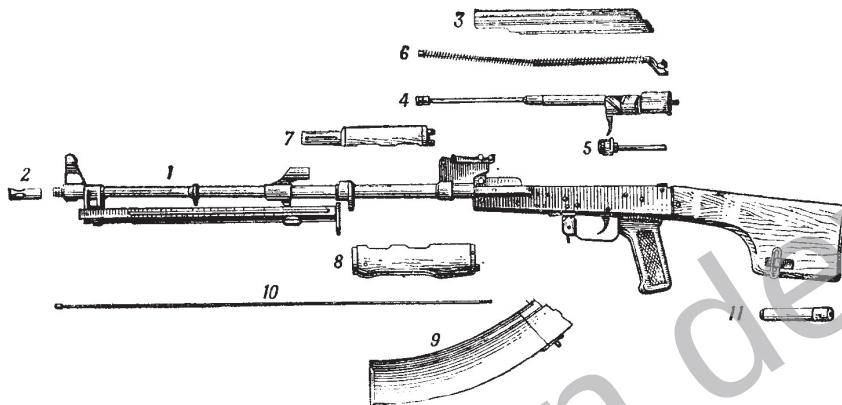
Ümumiləşdirmə və nəticənin çıxarılması mərhələsində qeyd olunur ki, atıcı silahların sökülüb-yığılması tam və natamam olur.

Natamam sökülmə təmizləmək, yağlamaq məqsədilə aparılır. Tam sökülməyə bölmələrdə icazə verilmir. Hissə və mexanizmlərin yeyilməsinin qarşısını almaq məqsədilə silahların sökülüb-yığılması, öyrənilməsi döyüş silahlarında həyata keçirilməsinə nadir hallarda icazə verilir.

AK74 tipli avtomatın əsas hissə və mexanizmləri və onların ləvazimatları

1 – lülə, nişangah tərtibatı, qundaq, tapança dəstəyi və zərbə-tetik mexanizmi ilə lülə qutusu, 2 – lüləağzı əyləc – kompensator; 3 – lülə qutusunun qapağı; 4 – qaz porşenli çaxmaq çərçivəsi; 5 – çaxmaq; 6 – qaytarıcı mexanizm; 7 – lülə örtüyü ilə qaz borusu; 8 – əl qundağı; 9 – maqazin; 10 – süngü-bıçaq; 11 – sünbə; 12 – penal.

PPK74 tipli əl pulemyotunun əsas hissə və mexanizmləri və onların ləvazimatları

1 – lülə, nişangah tərtibatı, qundaq, ikiyayaq, tapança dəstəyi və zərbə-tetik mexanizmi ilə lülə qutusu; 2 – alovsöndürən; 3 – lülə qutusunun qapağı; 4 – qaz porşenli çaxmaq çərçivəsi; 5 – çaxmaq; 6 – qaytarıcı mexanizm; 7 – lülə örtüyü ilə qaz borusu; 8 – əl qundağı; 9 – qutuvarı maqazin; 10 – sünbə; 11 – penal.

Qiymətləndirmə aparılır.

Mövzunun ikinci saati isə tam olaraq praktik işin yerinə yetirilməsinə ayrılır. Bu zaman fərdi iş formasından istifadə məqsədəuyğundur.

I	II	III	IV
Kalaşnikov avtomatını natamam sökməkdə və natamam sökdükdən sonra yığmaqda çətinlik çəkir.	Kalaşnikov avtomatının natamam sökülməyi və natamam sökdükdən sonra yığmağı müəllimin köməyi ilə həyata keçirir.	Kalaşnikov avtomatını natamam sökməkdə və natamam sökdükdən sonra yığarkən bəzi səhvlərə yol verir.	Kalaşnikov avtomatını natamam sökür və natamam sökdükdən sonra yığır.

MÖVZU:

ATIŞIN ƏSASLARI

Standart:

2.2.1. Atıcı silahların və əl qumbaralarının taktiki-texniki xassələri barədə təqdimat edir.

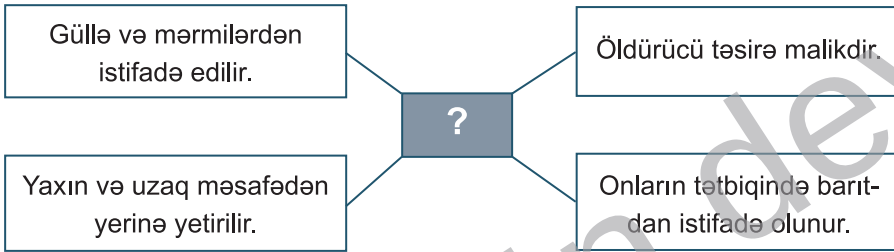
Təlim nəticələri:

- Atışın mahiyyətini izah edir.
- Atış mövqelərinin seçilməsi barədə təqdimat edir.

İş forması:	<i>qruplarla, kollektiv</i>
İş üsulu:	<i>anlayışın çıxarılması, müzakirə</i>
Resurslar:	<i>dərslik, iş vərəqləri, sxemlər, şəkillər və plakatlar</i>
İnteqrasiya:	Azərbaycan dili 1.2.4. Müzakirələrdə söylənilmiş mülahizələri dəyərləndirməklə təqdimatlar hazırlayır.

Dərsin gedişi:

Motivasiya mərhələsində müəllim anlayışın çıxarılması üsulundan istifadə edə bilər.

“?” işarəsinin yerinə “Atıcı silah” ifadəsi yazılmalıdır. Bu ifadə şagirdlərin verilən suallar əsəsindəki cavabı ilə müəyyən edilməlidir.

Tədqiqat sualı: Atışın əsasları nədir və onun mahiyyəti nədən ibarətdir?

Tədqiqatın aparılması mövzu ilə bağlı xüsusi şəkil və plakatlar vasitəsilə dərsin izahı ilə başlaya bilər. Sonra tədqiqat qruplarda davam etdirilir. I qrupa dərsliyin

112-ci səhifəsində verilmiş 1-ci, II qrupa 2-ci, III qrupa 3-cü tapşırığın icrası tapşırılır.

Məlumat mübadiləsi və müzakirəsi mərhələsində cavablar dinlənilir, müzakirə edilir. Müzakirə zamanı müəllim yönəldici suallardan da istifadə edə bilər.

Ümumiləşdirmə və nəticənin çıxarılması mərhələsində qeyd olunur ki, atəşin əsasları atış zamanı baş verən prosesləri başa düşmək, atəşin üsul və qaydalarını mənimsəmək üzrə biliklərdir.

Qiymətləndirmə aparılır.

I	II	III	IV
Atışın əsaslarını çətinliklə izah edir.	Atışın əsaslarını müəllimin köməyi ilə izah edir.	Atışın əsaslarını izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir.	Atışın əsaslarını müstəqil izah edir.
Atəş mövqələrinin seçilməsi haqqında təqdimatı çətinliklə edir.	Atəş mövqələrinin seçilməsi haqqında təqdimatı müəllimin köməyi ilə edir.	Atəş mövqələrinin seçilməsi haqqında təqdimat edərkən müəyyən səhvə yol verir.	Atəş mövqələrinin seçilməsi haqqında müstəqil olaraq təqdimat edir.

MÖVZU:

7,62 mm-lik CƏD TIPLİ SNAYPER TUFƏNGİ

Standart:

2.2.1. Atıcı silahların və əl qumbaralarının taktiki-texniki xassələri barədə təqdimat edir.

Təlim nəticələri:

- Snayper tufənginin döyüş xüsusiyyətlərini izah edir.
- Snayper tufənginin quruluşu haqqında məlumat verir.
- Snayper tufəngindən atəş açmaq üçün düzgün mövqe seçir.

İş forması:	<i>qruplarla, kollektiv</i>
İş üsulu:	<i>müzakirə, diskussiya, şərh</i>
Resurslar:	<i>dərslik, İnternet materialları, xüsusi sxemlər və şəkillər</i>
İntegrasiya:	Azərbaycan dili 1.2.2. Müfəssəl faktlardan, əyani vəsaitlərdən, müvafiq KİV-dən istifadə etməklə nitqini zənginləşdirir.

Dərsin gedişi:

Motivasiya mərhələsində müəllim İnternet materiallarından istifadə etməklə snayperlər haqqında filmdən kadrlar nümayiş etdirə bilər. Nümayiş edilən kadrlar əsasında müzakirələr təşkil edilir.

Tədqiqat sualı formalaşdırılır. Snayper tufənglərinin hansı xüsusiyyətləri var? Onlardan nə vaxt və necə istifadə olunmalıdır?

Tədqiqatın aparılması müəllimin izahı ilə başlanılır. Dərslikdəki müvafiq mövzu oxunur. Sonra tədqiqat qruplarda davam etdirilir. I qrupa 118-ci səhifədə verilmiş 1-ci, II qrupa 2-ci, III qrupa 3-cü, IV qrupa isə 4-cü tapşırığın icrası tapşırılır.

Məlumat mübadiləsi və müzakirə mərhələsində qruplar təqdimat edir, cavablar müzakirə edilir.

Bu zaman müəllim yönəldici suallardan da istifadə edə bilər.

Ümumiləşdirmə və nəticənin çıxarılması mərhələsində belə bir fikir əldə edilir ki, snayper tüfəngləri fərdi silahdır. Ondan görünən, hərəkət edən, açıq və yaxud maskalanmış tək hədəfləri məhv etmək üçün istifadə edilir.

Ev tapşırığı kimi dərsləyin 118-ci səhifəsində verilmiş 2-ci tapşırıq nəzərdə tutulub.

İkinci tapşırıq kimi 7,62 mm-lik Draqnovun snayper tüfəngi (СВД) və respublikamızda istehsal olunan eyniçaplı “Yalquzaq” və “Yırtıcı” snayper tüfənglərini müqayisəli təqdim edin.

Qiymətləndirmə aparılır.

Qruplar Meyarlar	I qrup	II qrup	III qrup
İzahetmə			
Məlumatvermə			
Mövqeseçmə			
Cəmi:			

MÖVZU:

ПК, ПКМ VƏ ПКТ PULEMYOTLARI

Standart:

2.2.1. Atıcı silahların və əl qumbaralarının taktiki-texniki xassələri barədə təqdimat edir.

Təlim nəticələri:

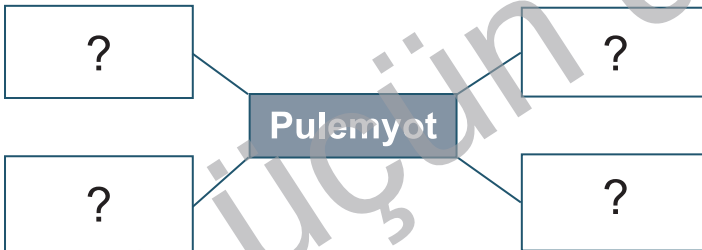
- Pulemyotun ümumi quruluşunu izah edir.
- Pulemyotun hissə və mexanizmlərini tanıyır.
- Pulemyotla davranarkən texniki təhlükəsizlik qaydalarını izah edir.

İş forması:	<i>cütlərlə, kollektiv</i>
İş üsulu:	<i>müzakirə, şəxələndirmə, Venn diaqramı</i>
Resurslar:	<i>dərslik, iş vərəqləri, şəkillər, cədvəllər</i>
İnteqrasiya:	Azərbaycan dili 1.2.4. Müzakirələrdə söylənilmiş mülahizələri dəyərləndirməklə təqdimatlar hazırlayır.

Dərsin gedişi:

Dərsə ev tapşırığının yoxlanılması ilə başlanılır. Azərbaycanda istehsal olunmuş “Yalquzaq” və “Yırtıcı” tipli snayper tüfəngləri haqqında şagirdlərin hazırladıqları təqdimatlara baxılır, müzakirə edilir.

Motivasiya mərhələsində müəllim şəxələndirmə üsulundan istifadə edir. Lövhəyə “Pulemyot” sözü yazılır və şagirdlərin cavabları lövhədə qeyd edilir.

Bu cavablar təxminən aşağıdakı kimi olmalıdır: atıcı silahdır, müxtəlif markaları var, odlu silahdır, döyüşdə xüsusi əhəmiyyətə malikdir və s.

Tədqiqat sualı: Pulemyotun hansı tipləri var və döyüşdə onların əhəmiyyəti nədən ibarətdir?

Tədqiqatın aparılması mərhələsində müəllim pulemyot haqqında ətraflı məlumat verir. Xüsusi şəkillər və cədvəllər əsasında pulemyotun quruluşu, mexanizmləri, müvafiq təhlükəsizlik qaydaları şagirdlərə izah edilir.

Tədqiqatın davamı kimi cütlərlə iş formasından istifadə edilir. Cütlərə pulemyotların əsas taktiki-texniki xüsusiyyətləri, ümumi quruluşu, əsas hissə və mexanizmləri, müxtəlif tipləri, natamam sökülmə qaydaları, lentlə patron qutusunu pulemyotdan ayırmaq, istifadə edilən patronlar haqqında və s. yazılmış iş vərəqləri təqdim olunur.

Məlumat mübadiləsi və müzakirə mərhələsində cütlərin cavabları dinlənir, yeri gəldikcə düzəlişlər edilir.

Ümumiləşdirmə və nəticənin çıxarılması mərhələsində qeyd olunur ki, pulemyotun ПК, ПКМ, ПКТ kimi modifikasiyaları var. Onlar döyüş zamanı həm yerdəki, həm də havadakı düşmənin müvafiq hədəflərini vurmaq üçün xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Bu mərhələdə dərsliyin 128-ci səhifəsində verilmiş 1, 2, 3-cü tapşırıqlar da icra edilir. 3-cü tapşırığın Venn diaqramı vasitəsilə icra edilməsi nəzərdə tutulub.

7,62 mm-lik təkmilləşdirilmiş Kalashnikov pulemyotu (ПКМ)

Azərbaycan Müdafiə Sənayesinin istehsalı. Universal Pulemyot.

UP-7,62

Ev tapşırığı:

- 1) 7,62 mm-lik ПК və onun modifikasiyalrı haqqında təqdimat hazırlayın.
 - 2) ПК və respublikamızda istehsal olunan UP-7,62 (Universal Pulemyot) pulemyotlarını müqayisəli təqdim edin.
- Yaxşı olar ki, sinif iki qrupa bölünsün və hər qrup bir tapşırığı icra etsin.

Qiymətləndirmə aparılır.

Cütlər Meyarlar											
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI
Pulemyotun ümumi quruluşunu izah edir.											
Pulemyotun hissə və mexanizmlərini tanıyır.											
Pulemyotla davranarkən təhlükəsizlik qaydalarını izah edir.											
Əməkdaşlıq											
Təqdimetmə											
Vaxta əməletmə											
Cəmi:											

MÖVZU:

40 mm-lik РПГ-7 TIPLİ TANK ƏLEYHİNƏ ƏL QUMBARAATANI

Standart:

2.2.1. Atıcı silahların və əl qumbaraatanlarının taktiki-texniki xassələri barədə təqdimat edir.

Təlim nəticələri:

- Tank əleyhinə əl qumbaraatanının quruluşunu müəyyən edir.
- Tank əleyhinə əl qumbaraatanının quruluşunu şərh edir.
- Tank əleyhinə əl qumbaraatanının döyüş xüsusiyyətlərini izah edir.

İş forması:	<i>qruplarla, kollektiv</i>
İş üsulu:	<i>müzakirə, diskussiya, beyin həmləsi</i>
Resurslar:	<i>dərslik, iş vərəqləri, şəkillər və cədvəllər</i>
İntegrasiya:	Coğrafiya 1.3.2. Kartoqrafik təsvirlər zamanı yaranan təhriflərə aid hesablamalar aparır.

Dərsin gedişi:

Dərsə ev tapşırığının yoxlanılması ilə başlanılır. Şagirdlərin hazırladıqları təqdimatlara baxıldıqdan sonra müəllim müzakirə yaradır, müvafiq suallardan istifadə edir.

Motivasiya mərhələsində “düşmənin zirehli texnikasını məhv etmək üçün hansı silahlardan istifadə edilir?” sualı ilə sinfə müraciət edilir. Alınan cavablar lövhədə qeyd olunur. Sonra cavablar müzakirə edilərək düzgün cavablar lövhədə saxlanılır, səhv cavablar silinir.

Tədqiqat sualı: Tank əleyhinə əl qumbaraatanının hansı xüsusiyyətləri və əhəmiyyəti var?

Tədqiqatın aparılması mərhələsində müəllim əyani vəsaitlərdən istifadə edərək mövzunu izah edir. Əl qumbaraatanları haqqında məlumat verdikdən sonra I qrupa əl qumbaraatanlarının döyüş təyinatı, II qrupa müxtəlif tipli əl qumbaraatanlarının fərqli və oxşar xüsusiyyətləri, III qrupa qumbaraatan və atıcı-qumbaraatan köməkçisinin vəzifələri, qumbaraatanın sökülüb-yığılması, IV qrupa optik nişangahlar haq-

qında sual və tapşırıqlar yazılmış iş vərəqləri təqdim olunur. Bundan əlavə olaraq müəllim hədəfə qədər olan məsafəni müəyyən etmək və döyüş sursatları haqqında sualları da iş vərəqlərində əks etdirə bilər.

Məlumat mübadiləsi və müzakirə mərhələsində qruplar təqdimat edir. Cavablar dinlənir, müzakirə edilir və yeri gəldikdə müvafiq düzəlişlər aparılır. Dərslərdəki (səh. 136) 1-ci tapşırıq da bu mərhələdə icra edilir.

Ümumiləşdirmə və nəticənin çıxarılması mərhələsində qeyd olunur ki, tank əleyhinə əl qumbaraatanlarından istifadə etməklə düşmənin tank, özüyəriyən artilleriya qurğuları, digər zirehli texnikası ilə yanaşı, səhra tipli yüngül sığınacaqlarda və şəhər tipli tikililərdə yerləşən canlı qüvvəsi də məhv edilə bilər. Bu silahın müasir tipli növlərindən istifadə hücum və müdafiə döyüşləri zamanı qələbə qazanmağa xidmət edir.

Ev tapşırığı kimi şagirdlərə tank əleyhinə əl qumbaraatanları haqqında təqdimat hazırlamaq verilə bilər. Dərslərdə səh. 136-dakı 2, 3 və 4-cü tapşırıqlar.

Qiymətləndirmə aparılır.

I	II	III	IV
Tank əleyhinə əl qumbaraatanının quruluşunu çətinliklə şərh edir.	Tank əleyhinə əl qumbaraatanının quruluşunu müəllimin köməyi ilə şərh edir.	Tank əleyhinə əl qumbaraatanının quruluşunu şərh edərkən bəzi səhvlər və yol verir.	Tank əleyhinə əl qumbaraatanının quruluşunu düzgün şərh edir.
Tank əleyhinə əl qumbaraatanının döyüş xüsusiyyətlərini çətinliklə izah edir.	Tank əleyhinə əl qumbaraatanının döyüş xüsusiyyətlərini müəllimin köməyi ilə izah edir.	Tank əleyhinə əl qumbaraatanının döyüş xüsusiyyətlərini cüzi səhvə yol verərək izah edir.	Tank əleyhinə əl qumbaraatanının döyüş xüsusiyyətlərini düzgün izah edir.

MÖVZU:

ƏL QUMBARALARI

Standart:

2.2.1. Atıcı silahların və əl qumbaralarının taktiki-texniki xassələri barədə təqdimat edir.

Təlim nəticələri:

- Əl qumbaralarının döyüş xüsusiyyətlərini müəyyən edir.
- Əl qumbaralarının təhlükəsizlik qaydalarını şərh edir.

İş forması:	<i>fərdi, qruplarla, kollektiv</i>
İş üsulu:	<i>sorğu, müzakirə, şərh</i>
Resurslar:	<i>dərslik, iş vərəqləri, xüsusi cədvəl, şəkil və plakatlar</i>
İntegrasiya:	Azərbaycan dili 1.2.2. Müfəssəl faktlardan, əyani vəsaitlərdən, müvafiq KİV-dən istifadə etməklə fikrini əsaslandırır.

Dərsin gedişi:

Motivasiya mərhələsində ev tapşırığı kimi verilmiş təqdimatlar dinlənilir, müzakirə edilir və ümumiləşdirmə aparılır.

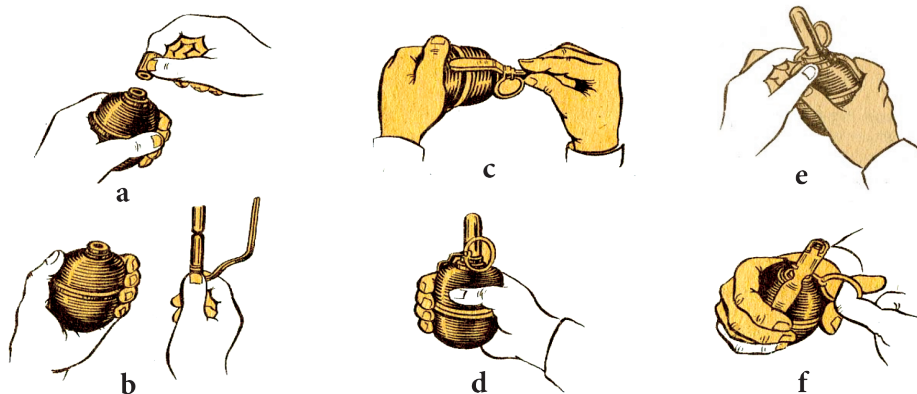
Tədqiqat sualı: Əl qumbaralarının hansı xüsusiyyətləri var və onlardan nə zaman istifadə etmək mümkündür?

Tədqiqatın aparılması mərhələsində müəllim əl qumbaraları haqqında məlumat verir, onların növləri və döyüş təyinatları izah edilir.

Tədqiqatın davamı qruplarda aparılır. Müəllim I qrupa əl qumbaralarının növləri, II qrupa əl qumbaralarının əsas taktiki-texniki xüsusiyyətləri, III qrupa qəlpəli əl qumbaraları, IV qrupa isə kumulyativ əl qumbaraları haqqında sual və tapşırıqlar yazılmış iş vərəqləri təqdim edir.

Məlumat mübadiləsi və müzakirə mərhələsində qruplar təqdimat edirlər. Cavablar dinlənilir, yeri gəldikcə düzəlişlər aparılır, müzakirə təşkil edilir. Müzakirə zamanı müəllim yönəldici suallardan, həmçinin dərsliyin 140-cı səhifəsində verilmiş suallardan istifadə edir.

Ümumiləşdirmə və nəticənin çıxarılması mərhələsində belə fikrə gəlinir ki, əl qumbaraları düşmənin canlı qüvvəsinə və texnikasına zərər vurmaq üçün istifadə edilən döyüş sursatıdır. Qumbaralar təyinatına, tətbiqedilmə üsullarına və təsir qüvvəsinə görə müxtəlif qruplara bölünür.

Qumbaranın istifadə olunma qaydası:

a – plastmas tıxacın açılması; b, c – partladıcının bağlanması; d – qumbaranın əldə tutulma qaydası; e – qoruyucu milin uclarının düzəldilməsi; f – qoruyucu milin çıxarılması

Qiymətləndirmə aparılır.

Qruplar Meyarlar				
	I qrup	II qrup	III qrup	IV qrup
Müəyyənətmə				
Şərhetmə				
Cəmi:				

MÖVZU:

9 mm-lik MAKAROV TAPANÇASI (PM)

Standart:

2.2.1. Atıcı silahların və əl qumbaralarının taktiki-texniki xassələri barədə təqdimat edir.

Təlim nəticələri:

- Makarov tapançasının xüsusiyyətlərini müəyyən edir.
- Makarov tapançasının quruluşunu şərh edir.

İş forması:	<i>qruplarla, kollektiv</i>
İş üsulu:	<i>şərh, müzakirə, sorğu, Venn diaqramı</i>
Resurslar:	<i>dərslik, iş vərəqləri, xüsusi cədvəl və şəkillər</i>
İntegrasiya:	Azərbaycan dili 1.2.4. Müzakirələrdə söylənilmiş mülahizələri dəyərləndirməklə təqdimatlar hazırlayır.

Dərsin gedişi:

Motivasiya mərhələsində müəllim “Ən kiçik odlu silah hansıdır?” sualı ilə sinfə müraciət edə bilər. Şagirdlərin cavabları dinlənir və müəyyən edilir ki, həcmcə ən kiçik odlu silah tapançadır.

Tədqiqat sualı: Makarov tapançasının hansı xarakterik xüsusiyyəti var?

Tədqiqatın aparılması mərhələsi müəllimin şərhini və izahını ilə başlaya bilər. Bu zaman xüsusi şəkil və cədvəllərdən istifadə etmək məqsədəuyğundur. Sonra tədqiqat qruplarla iş formasında davam etdirilir. I qrupa dərsliyin 146-cı səhifəsində verilmiş 1-ci, II qrupa 3-cü, III qrupa isə 4-cü tapşırıqların icra edilməsi tapşırılır.

Məlumat mübadiləsi və müzakirə mərhələsində qruplar təqdimat edir, cavablar dinlənir, lazımı düzəlişlər verilir, yeri gəldikcə yönəldici və dəqiqləşdirici suallardan istifadə olunur.

Ümumiləşdirmə və nəticənin çıxarılması mərhələsində qeyd olunur ki, Makarov tapançası hücum və müdafiə döyüşlərində düşməni yaxın məsafədə məhv

etmək üçün təyin olunmuş silahdır. Ondan düşmənin canlı qüvvəsini məhv etmək məqsədilə istifadə edilir. Bu silahdan qısa məsafədən atəş açmaq mümkündür.

Dərsin bu mərhələsində Venn diaqramından istifadə etməklə Makarov tapançalarının fərqli və oxşar xüsusiyyətləri müəyyənləşdirilir.

		
<i>9 mm-lik Makarov tapançası (IIM)</i>	<i>9 mm-lik səssiz tapança (IIБ)</i>	<i>9 mm-lik təkmilləşdirilmiş Makarov tapançası (IIMM)</i>

Ev tapşırığı kimi dərsliyin 146-cı səhifəsində verilmiş 2-ci tapşırıq nəzərdə tutulub.

Qiymətləndirmə aparılır.

Qruplar	I qrup	II qrup	III qrup
Meyarlar			
Müəyyənətmə			
Şərhetmə			
Cəmi:			

1. 7,62 mm-lik və 5,45 mm-lik Kalaşnikov avtomatlarının və əl pulemyotlarının təyinatını yazın.

2. Avtomatlardan (əl pulemyotlarından) neçə cür atəş aparılır və onlar hansılardır?

3. 5,45 mm-lik və 7,62 mm-lik Kalaşnikov avtomatlarının və əl pulemyotlarının avtomatik iş prinsipi hansı enerjiden istifadəyə əsaslanmışdır?

4. 7,62 mm-lik AKM, 5,45 mm-lik AK74 tipli avtomatlar, 7,62 mm-lik PPK və 5,45 mm-lik PPK74 tipli əl pulemyotlarının hissə və mexanizmlərinə aid deyil.

- A. Lülə, nişangah tərtibatı, qundaq və tapança dəstəyi ilə lülə qutusu
- B. Lülə qutusunun qapağı
- C. Qaz porşenli çaxmaq çərçivəsi

- D. Çaxmaq
- E. Qaytarıcı mexanizm
- F. Qaz tənzimləyən

5. 7,62 mm-lik və 5,45 mm-lik Kalaşnikov avtomatlarının və əl pulemyotlarının hansı sökülmə növləri var?

6. 7,62 mm-lik və 5,45 mm-lik Kalaşnikov avtomatlarının və əl pulemyotlarının lüləsində neçə yivli kanal var?

A. 2	C. 4
B. 3	D. 5

7. Yivli kanalların təyinatı nədir?

- A. Gülləyə fırlanma hərəkəti vermək
- B. Güllənin sürətini azaltmaq
- C. Təpməni azaltmaq
- D. Atış tempini artırmaq

8. Qundaq və tapança dəstəyi nə üçün nəzərdə tutulub?

- A. Avtomatdan (pulemyotdan) rahat istifadə etmək üçün
- B. Lülə qutusunda yerləşən hissə və mexanizmləri çirkənlənmədən qorumaq üçün
- C. Lülə kanalından ayrılan barıt qazlarını çaxmaq çərçivəsinin qaz porşəsinə yönəltmək üçün
- D. Avtomatın (pulemyotun) hissə və mexanizmlərini birləşdirmək üçün

9. Trayektoriya nədir?

10. Havada uçarkən gülləyə hansı qüvvələr təsir göstərir?

11. Silahın natamam sökülməsi nə məqsədlə aparılır?

- A. Silahı uzunmüddətli saxlanmaya qoyduqda və anbardan alınma zamanı
- B. Silahı təmizləmək, yağlamaq və baxışdan keçirmək məqsədilə
- C. Mövsümi xidməti keçirdikdə və təmir zamanı
- D. Silah çox çirkləndikdə, yağış və ya qar altında qaldıqda

12. Nişangah qurğuları nə üçün nəzərdə tutulub?

- A. Patronları yerləşdirmək və onları lülə qutusunda ötürmək üçün
- B. Silahı daşımaq üçün
- C. Müxtəlif məsafələrdə yerləşən hədəflərə atəş aparma zamanı silahı tuşlamaq üçün
- D. Atış zamanı yaranmış ləngiməni aradan qaldırmaq üçün

13. Maqazin nə üçün nəzərdə tutulub?

- A. Tüfəngin müxtəlif fəsillərdə atışa hazır olmasını təmin etmək üçün
- B. Tüfəngi daşımaq üçün
- C. Müxtəlif məsafələrdə yerləşən hədəflərə atəş aparma zamanı tüfəngi tuşlamaq üçün
- D. Patronları yerləşdirmək və onları lülə qutusunda ötürmək üçün

14. Alov söndürən nə üçün nəzərdə tutulub?

- A. Tüfəngi daşımaq üçün
- B. Atəş zamanı əmələ gələn alov şüasını azaltmaq üçün
- C. Tüfəngi müxtəlif məsafələrdə yerləşən hədəflərə atəş aparma zamanı tuşlamaq üçün
- D. Patronları yerləşdirmək və onları lülə qutusuna ötürmək üçün

15. Pulemyotun dəstəyi nə üçün nəzərdə tutulub?

- A. Pulemyotun hissə və mexanizmlərinin yeyilməsinin qarşısını almaq üçün
- B. Pulemyotun hissə və mexanizmlərinin əzilməsinin qarşısını almaq üçün
- C. Pulemyotu daşımaq və lülənin dəyişdirilməsini rahatlaşdırmaq üçün
- D. Müxtəlif məsafələrdə yerləşən hədəflərə atəş aparma zamanı tüfəngi tuşlamaq üçün

16. Düşmənin bütün növ müasir tank və özüyəriyən artilleriya qurğuları ilə mübarizə aparmağa imkan verən silah hansıdır?

- A. РПК-74
- B. ПКМ
- C. АКМ
- D. РПГ-7

17. Qəlpələrin yayılma məsafəsindən asılı olaraq qumbaralar hansı növlərə bölünür?

18. Kumulyativ qumbaralar aşağıdakılardan hansı üçün nəzərdə tutulmayıb?

- A. Düşmənin tankları ilə mübarizə aparmaq üçün
- B. Başqa növ zirehli (БТР, БМП) hədəflərlə mübarizə aparmaq üçün
- C. Uzunmüddətli və səhra tipli müdafiə istehkamlarını dağıtmaq üçün
- D. Düşmənin hücum edən canlı qüvvəsi ilə mübarizə aparmaq üçün

19. Hücumdə və müdafiədə qısa məsafədən düşmənin canlı qüvvəsinə zərər vurmaq üçün nəzərdə tutulan silah hansıdır?

- A. АК-74
- B. ПКМ
- C. ПМ
- D. РПК

20. Güllənin uçuşunu istiqamətləndirmək, onun sabit uçuşunu təmin etmək və gülləyə fırlanma hərəkəti vermək üçün nəzərdə tutulmuş hissə hansıdır?

- A. Tapança dəstəyi
- B. Maqazin
- C. Lülə
- D. Çaxmaq

MÖVZU:

HƏRBİ TOPOQRAFIYA

Standart:

2.3.1. Ərazidə xəritəsiz səmtlənmə üsullarını və azimutla hərəkəti tətbiq edir.

Təlim nəticəsi:

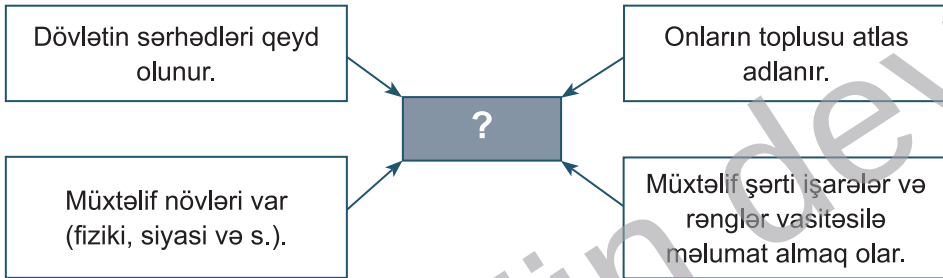
– Hərbi topoqrafiya üzrə məsələləri izah edir.

İş forması:	<i>qruplarla, kollektiv</i>
İş üsulu:	<i>müzakirə, şərh, anlayışın çıxarılması</i>
Resurslar:	<i>dərslik, iş vərəqləri, xəritə</i>
İntegrasiya:	Coğrafiya 1.3.1. Kartoqrafik təsvirlər zamanı yaranan təhrifləri əsaslandırır.

Dərsin gedişi:

Dərse ev tapşırığı kimi verilmiş 2-ci tapşırığın yoxlanılması ilə başlamaq olar. Şagirdlərin hazırladıqları təqdimatlardan bir neçəsi dinlənilir, ümumi fikir formalaşdırılır.

Motivasiya mərhələsində müəllim anlayışın çıxarılması üsulundan istifadə edir.

“?” işarəsinin yerinə xəritə sözü yazılmalıdır.

Tədqiqat sualı: Hərbdə xəritəni və onun xüsusiyyətlərini bilməyin nə kimi əhəmiyyəti var?

Tədqiqatın aparılması mərhələsində müəllim hərbi topoqrafiya haqqında məlumat verir. Hərbi topoqrafiyanın vəzifələri və döyüşün aparılması, qoşunların idarə edil-

məsi, silah və texnikaların yerləşdirilməsi, düşmən qüvvələrinin və texnikalarının müəyyənləşdirilməsi haqqında biliklər şagirdlərə izah edilir.

Tədqiqatın aparılması qruplar vasitəsilə davam etdirilir. Müəllim sinfi 3 və ya xud 4 qrupa bölə bilər. Hər qrupa müxtəlif ərazilərin birinin adı verilir. Məsələn, Qarabağ, Naxçıvan, Tərtər, Tovuz adları qrup adı kimi müəyyənləşdirilir və qruplara həmin ərazinin xəritə əsasında krokisini müəyyənləşdirmək tapşırılır.

Məlumat mübadiləsi və müzakirə mərhələsində qrupların təqdimatları dinlənilir, müzakirə edilir. Bu mərhələdə dərslikdə mövzu ilə bağlı 2-ci tapşırıq da yerinə yetirilir. Müəllim bu mərhələdə yönəldici suallardan da istifadə edə bilər. Ərazinin xüsusiyyətləri dedikdə nə başa düşürsünüz? Qoruyucu xüsusiyyətlər hansılardır? Maskalayıcı xüsusiyyətlərə nələri aid etmək olar? və s. 3-cü tapşırıq da şifahi olaraq bu mərhələdə yerinə yetirilir.

Ümumiləşdirmə və nəticənin çıxarılması mərhələsində qeyd olunur ki, hərbdə topoqrafiyanı bilməyin böyük əhəmiyyəti var. Düşmən mövqeyini müəyyənləşdirməkdə, xəritə, plan hazırlanmasında və s. əhəmiyyətli rolu var.

Ev tapşırığı kimi də fərdi olaraq istənilən ərazinin krokisini hazırlamaq (tapşırıq 1, səh. 150) verilə bilər.

Qiymətləndirmə aparılır.

I	II	III	IV
Hərbi topoqrafiya üzrə məsələləri çətinliklə izah edir.	Hərbi topoqrafiya üzrə məsələləri müəllimin köməyi ilə izah edir.	Hərbi topoqrafiya üzrə məsələləri bəzi səhvlərə yol verərək izah edir.	Hərbi topoqrafiya üzrə məsələləri düzgün izah edir.

MÖVZU:

ƏRAZİDƏ XƏRİTƏSİZ SƏMTLƏNMƏ (1, 2 dərslər)

Standart:

2.3.1. Ərazidə xəritəsiz səmtlənmə üsullarını və azimutla hərəkəti tətbiq edir.

Təlim nəticələri:

- Xəritəsiz ərazidə səmtlənmə üsullarını izah edir.
- Oriyentir əsasında səmtlənmə üsullarını müəyyənləşdirir.

İş forması:	<i>qruplarla, kollektiv</i>
İş üsulu:	<i>BİBÖ, şərh, müzakirə</i>
Resurs:	<i>dərslik, iş vərəqləri, cədvəl</i>
İntegrasiya:	Coğrafiya 1.3.2. Kartoqrafik proyeksiyalar zamanı yaranan təhrifləri əsaslandırır.

Dərsin gedişi:

Dərslər şagirdlərin hazırladıqları ev tapşırığının yoxlanılması ilə başlamaq olar. Müəllim özü məsləhət bildiyi şagirddən ev tapşırığını soruşur, cavablar əsasında müzakirə aparılır.

Motivasiya mərhələsində müəllim BİBÖ cədvəlindən istifadə edir. Lövhəyə asılmış və yaxud lövhədə çəkilmiş BİBÖ cədvəlinin birinci – “Bilirəm” sütununa “Tanış olmayan bir ərazidə xəritəsiz necə hərəkət etmək olar?” sualının cavabları yazılır. Şagirdlər təxminən aşağıdakı kimi cavab verə bilərlər.

Bilirəm	İstəyirəm bilim	Öyrəndim
1. Günəşin istiqamətinə uyğun hərəkət etmək olar.	Döyüş tapşırığını yerinə yetirən zaman xəritəsiz səmtlənmə necə aparılır?	
2. Ulduzlara əsasən hərəkət etmək olar.		
3. Diqqət çəkən hər hansı bir obyekt (bina, ağac, dağ və s.) əsas tutub o istiqamətdə hərəkət etmək olar və s.		

Tədqiqat sualı: Döyüş tapşırığını yerinə yetirən zaman xəritəsiz səmtlənmə necə aparılır?

Tədqiqatın aparılması mərhələsində müəllim mövzu ilə bağlı müvafiq məlumatları şagirdlərə izah edir. Tədqiqatın davamı olaraq şagirdlər qruplara bölünərək müvafiq tapşırıqları yerinə yetirirlər. I qrup dərsləyin 157-ci səhifəsində verilmiş 1 və 2-ci tapşırıq, II qrupa 3 və 4-cü tapşırıq, III qrupa 5-ci tapşırıq yazılmış iş vərəqləri təqdim edilir.

Məlumat mübadiləsi və müzakirə mərhələsində qrupların təqdimatı dinlənir, cavablar müzakirə olunur, lazımı düzəlişlər edilir.

Ümumiləşdirmə və nəticənin çıxarılması mərhələsində qeyd olunur ki, döyüş tapşırığını yerinə yetirən zaman xəritəsiz səmtlənmə, əsasən, kompas, oriyentirlər, göy cisimləri, GPS qurğuları və s. vasitəsilə aparılır. Səmtlənmələr təxmini və dəqiq olmaqla iki cür aparılır.

Qeyd edək ki, bu mərhələdə söylənilən fikirlər dərslərin sonunda BİBÖ cədvəlinin “Öyrəndim” sütununa yazılmalıdır.

Dərslərin 2-ci saatının praktik məşğələyə həsr olunması məqsədəuyğundur. Dərslərin prosesində kompasın köməyi ilə saata və günəşə, kölgəyə görə, həmçinin digər üsullarla xəritəsiz səmtlənmənin yerinə yetirilməsi tövsiyə edilir.

Qiymətləndirmə aparılır.

Qruplar			
	I qrup	II qrup	III qrup
Meyarlar			
İzahetmə			
Müəyyənləşdirmə			
Cəmi:			

MÖVZU:

AZİMUT İSTİQAMƏTİNDƏ HƏRƏKƏT (1, 2 dərş)

Standart:

2.3.1. Ərazidə xəritəsiz səmtlənmə üsullarını və azimutla hərəkəti tətbiq edir.

Təlim nəticələri:

- Azimut anlayışını şərh edir.
- Azimutla hərəkət qaydalarını tətbiq edir.

İş forması:	<i>fərdi, qruplarla</i>
İş üsulu:	<i>müzakirə, sorğu</i>
Resurslar	<i>dərslik, iş vərəqi, kompas</i>
İntegrasiya:	Coğrafiya 1.3.2. Kartoqrafik təsvirlər zamanı yaranan təhriflərə aid hesablamalar aparır.

Dərsin gedişi:

Motivasiya mərhələsində müəllim “Kompasın əhəmiyyəti nədir?” sualı ətrafında müzakirə təşkil edir. Şagirdlərin cavabları dinlənir və ümumiləşdirilir.

Tədqiqat sualı: Azimut üzrə hərəkətin mahiyyəti nədən ibarətdir?

DC45-4 kompası

Hərfi mənası italyan dilində bəzi mənbələrdə “com-passo”, yəni, “qövs yolu”, digər mənbələrdə isə “compassare” – “addımla ölçmək” deməkdir. Bu cihazın ən

qədim forması istiqaməti yerin maqnit sahəsi əsasında müəyyən edən maqnit kompasıdır.

Kompas ilk dəfə eramızdan əvvəl təqribən III-II əsrlərdə Çində icad edilmişdir. İlk kompas qayıqvarı maqnitdən ibarət olmuşdur. XII əsrin əvvəllərində Çin kompası Ərəbistana, XIII əsrin əvvəllərində isə Avropaya keçdi. Avropada isə Çin kompasından ilk istifadə edənlər italyanlar oldular.

Sonralar kompas müxtəlif alimlər tərəfindən daha da təkmilləşdirildi. Bu gün istifadə etdiyimiz kompası isə ilk dəfə 1483-cü ildə portuqaliyalı Pyer Qarsia Ferdinand icad etdi. Maqnit kompaslarından başqa, ən çox istifadə edilən isə hiroskopik və elektron kompaslardır.

Xan sülaləsinin dövründə Çin kompasının modeli

Tədqiqatın aparılması mərhələsində müəllim azimut haqqında şagirdlərə məlumat verir, kompasla azimutun təyin edilməsinin yollarını şagirdlərə izah edir. Sonra dərslikdəki müvafiq mövzu oxunur. Tədqiqat qruplarla iş formasında davam etdirilir. I qrupa azimutun təyinetmə vasitələri, II qrupa azimut üzrə hərəkətmə qaydaları, III qrupa azimutla hərəkətdə diqqəti cəlb edən bəzi xüsusiyyətlər haqqında sual və tapşırıqlar yazılmış iş vərəqləri təqdim edilir.

Məlumat mübadiləsi və müzakirə mərhələsində qruplar təqdimat edir. Qrupların cavabları müzakirə edilir və yeri gəldikcə düzəlişlər aparılır. Bu zaman müəllim yönləldici suallar da verə bilər. Məsələn: Azimutla hərəkət nə zaman tətbiq edilir?

Maqnit azimutu nədir? Açıq ərazidə hərəkət istiqamətini düz saxlamaq üçün nə etmək lazımdır? və s. Dərslərdə səh. 161-də verilən sual və tapşırıqlar da bu mərhələdə yerinə yetirilir.

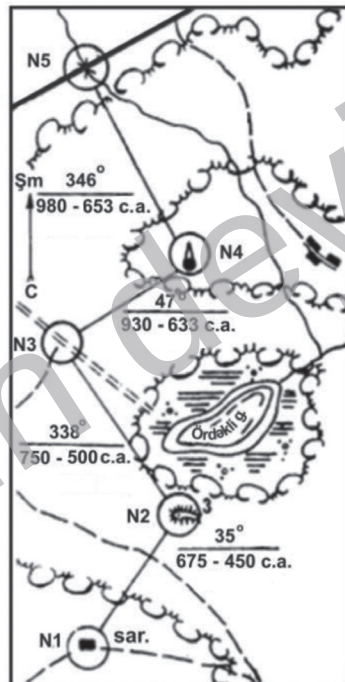
Ümumiləşdirmə və nəticənin çıxarılması mərhələsində müəllim fərdi iş formasından istifadə edərək bəzi şagirdlərə azimut üzrə hərəkətə, azimutun təyin edilməsinə aid xüsusi tapşırıqlar verə bilər. Alınan cavablar ümumiləşdirilərək belə qənaətə gəlinir ki, azimutla hərəkətin mahiyyəti kompas vasitəsilə istiqaməti tapmaq, onu saxlamaqdan, müvafiq məntəqəyə dəqiq çatmaq bacarığını formalaşdırmaqdan ibarətdir.

Qiymətləndirmə aparılır.

I	II	III	IV
Azimut anlayışını şərh etməkdə çətinlik çəkir.	Azimut anlayışını əlavə suallar vasitəsilə şərh edir.	Azimut anlayışını bəzi səhvə yol verərək şərh edir.	Azimut anlayışını müstəqil şərh edir.
Azimutla hərəkət qaydasını çətinliklə tətbiq edir.	Azimutla hərəkət qaydasını müəllimin köməyi ilə tətbiq edir.	Azimutla hərəkət qaydasını təbiiq edərkən bəzi səhvlərə yol verir.	Azimutla hərəkət qaydasını düzgün tətbiq edir.

Qeyd:

Mövzuya ayrılmış ikinci saatin tədrisi praktik işə ayrılmalıdır. Müəllim bu dərslərdə kompasla maqnit azimutunun təyini, azimutla hərəkət üçün marşrutun seçilməsinə və azimutla hərəkət sxeminin tərtib edilməsinə aid fərdi və yaxud qrup tapşırıqları hazırlamalıdır. Bu cür tapşırıqların yerinə yetirilməsində mövzu ilə bağlı bacarıqların formalaşdırılması əsas götürülməlidir. Bu bacarıqların formalaşdırılması istiqamətində hazırlanan hərəkət sxemlərini fərdi qaydada yerinə yetirmək məqsəduyğundur. Bu zaman məktəb və məktəb ətrafında yerləşən obyektlər, marşrutun istiqaməti, orientirlərin sayı müəllim tərəfindən müəyyənəşdirilməlidir.

Azimutla hərəkət sxemi

Qiymətləndirmə prosesində özünüqiymətləndirmə cədvəlindən istifadə edilməsi məqsədəuyğundur.

Ballar Meyarlar	5	4	3	2
Kompasla maqnit azimutunu təyin etdim.				
Azimutla hərəkət üçün marşrut seçdim.				
Azimutla hərəkət sxemini tərtib etdim.				

1. Aşağıdakılardan hansı hərbi topoqrafiyanın əsas vəzifəsinə aid deyil?

- A. Mürəkkəb döyüş şəraitində şəxsi heyətin səmtləndirilməsi
- B. Döyüşün aparılması, qoşunların idarə edilməsi
- C. Silah və texnikadan səmərəli istifadə olunması
- D. Hərbi Hava Qüvvələrinin uçuşunu tənzimlənməsi

2. Ərazinin keçilmə imkanını bildirən xüsusiyyətini qeyd edin.

- A. Qoşunların ərazidə yerləşmə xüsusiyyəti
- B. Qoşunların sanitar təmizlənmə məntəqəsinin yerləşməsi
- C. Qoşunların, döyüş texnikası və nəqliyyat vasitələrinin ərazidə hərəkətinə təsir edən xüsusiyyət
- D. Döyüş helikopterlərinin uçuşuna təsir edən xüsusiyyət

3. Qoruyucu xüsusiyyətlərinə aid olmayanı qeyd edin.

- A. Adi silahlarının öldürücü amillərinin təsirini zəiflədən
- B. Kütləvi qırğın silahlarının öldürücü amillərinin təsirini zəiflədən
- C. Qoşunların mühafizəsinin təşkilini asanlaşdıran ərazi xüsusiyyətləridir.
- D. Mühəndis-istehkam qurğularının qazılmasını asanlaşdıran ərazi xüsusiyyətləridir.

4. Ərazinin səmtlənmə şəraiti nələrə nəzərən dayanma yerinin və lazımi hərəkət istiqamətinin təyin edilməsini asanlaşdırmır?

- A. Ətrafdakı yerli obyektlərə
- B. Öz qoşunlarımıza və düşmən qoşunlarına
- C. Cəhətlərə
- D. Ərazinin relyefinə

5. Müşahidə şəraiti düşmənin mövqeyi, onun qüvvə və vasitələri haqqında məlumatların əldə edilməsinə yardım edən xüsusiyyətlərdir.

HƏ

YOX

6. Ərazinin maskalayıcı xüsusiyyəti dedikdə nə başa düşürsünüz?

7. Ərazinin maskalayıcı xüsusiyyətləri nədən asılıdır?

8. Topoqrafik xəritə – yer səthinin tamamilə və ya hər hansı bir hissəsinin istənilən miqyasda kiçildilmiş və xüsusi şərti işarələrlə müstəvi üzərində cızılmış təsviridir.

HƏ

YOX

9. 4 əsas cəhəti yazın.

- A.
- B.
- C.
- D.

10. Başlanğıc kimi, əsasən, istiqamət göstərilir?

- A. Şərq
- B. Şimal
- C. Cənub
- D. Qərb

11. Səmtlənəmədə geniş tətbiq edilən azimut bucağı nədir?

- A. Şərqdən başlayaraq saat əqrəbinin hərəkəti boyu verilmiş istiqamətə qədər ölçülən bucaqdır.
- B. Cənubdan başlayaraq saat əqrəbinin hərəkəti boyu verilmiş istiqamətə qədər ölçülən bucaqdır.
- C. Meridianın şimal ucundan başlayaraq saat əqrəbinin hərəkəti boyu verilmiş istiqamətə qədər ölçülən bucaqdır.
- D. Qərbdən başlayaraq saat əqrəbinin hərəkəti boyu verilmiş istiqamətə qədər ölçülən bucaqdır.

12. İşçi vəziyyətdə kompasin maqnit əqrəbi hansı istiqamətlərə yönəlmiş olur?

- A. Sağ və sol istiqamətlərə
- B. Yuxarı və aşağı istiqamətlərə
- C. Şərq və Qərb istiqamətlərə
- D. Şimal və Cənub istiqamətlərə

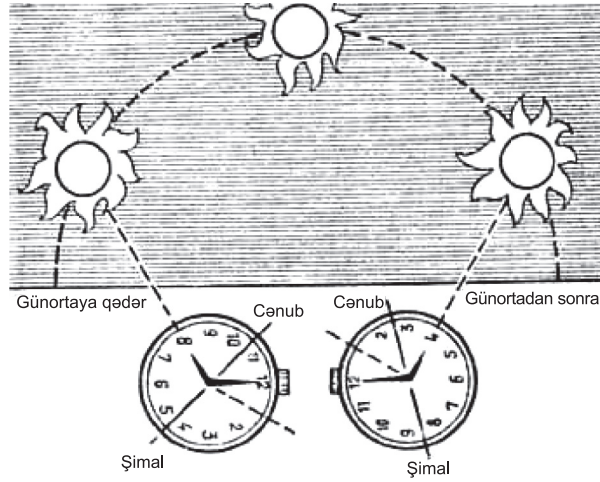
13. Xəritə hansına görə səmtlənir?

- A. Yaşayış məntəqələrinin sahəsi
- B. Xətti obyektlərə, oriyentirin istiqamətinə
- C. Kompasla
- D. Səma cisimlərinə görə

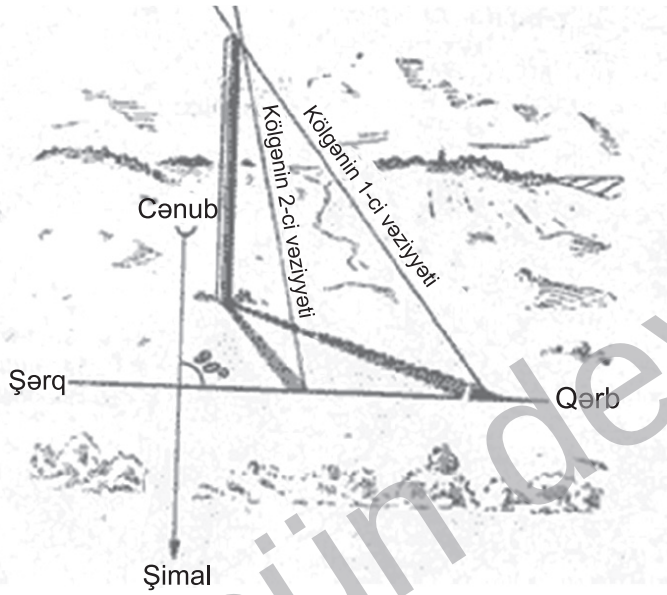
14. Dəqiq səmtlənəmə nəyin hesab göstəricisi əsasında aparılır?

- A. Qol saatının
- B. Kompasın
- C. Günəşin
- D. Ayın

15. Saata və Güneşə görə cəhətləri təyin edin.

16. Kölgəyə görə cəhətləri təyin edin.

17. Kompasla iş zamanı onu metal əşyaların elektromaqnit sahəsinin təsirinə məruz qoymaq olmaz. Niyə?

18. Azimutla hərəkətdə diqqəti cəlb edən xüsusiyyətlərə aid olmayanı qeyd edin.

- A. İnsanın bir ayağı ilə atdığı addım digər ayağın addımından kiçik olduğu üçün özündən asılı olmayaraq hərəkət istiqamətindən kənara çıxır.
- B. Ərazidəki məsafələr xəritədə ölçülmüş məsafələrdən böyük olur. Dərəli-təpəli ərazidə bu fərq xüsusilə böyükdür. Ona görə də relyefə uyğun olaraq məsafələrə düzəlişlər edilməlidir.
- C. Sıx meşədə, dumanda və digər məhdudgörmə şəraitində kompasi əldə tutaraq hərəkət etmək lazımdır.
- D. Xəritə üzərində işləyərkən saat fərqi nəzərə almaq lazımdır.

19. Azimutla hərəkət zamanı marşrutun forması nədən asılı deyil?

- A. Ərazinin xarakterindən
- B. Oriyentirlərin sayından
- C. Qarşıdakı hərəkət şəraitindən
- D. Şəxsi heyətin sayından

20. Oriyentirlər arasındakı məsafələr gündüz vaxtı piyada hərəkət üçün 1–2 km-dən artıq olmamalıdır. Niyə? Fikrinizi əsaslandırın.

MÖVZU:

FÖVQƏLADƏ HALLARIN TƏSNİFATI

Standart:

2.4.1. Fövqəladə hadisələri təsnif edir.

Təlim nəticəsi:

– Fövqəladə hadisələrin xarakterini təsnif edir.

İş forması:	<i>qruplarla, kollektiv</i>
İş üsulu:	<i>şaxələndirmə, müzakirə, sorğu</i>
Resurslar:	<i>dərslik, iş vərəqləri, İnternet materialları</i>
İntegrasiya:	Azərbaycan dili 1.2.4. Müzakirələrdə söylənilmiş mülahizələri dəyərləndirməklə təqdimatlar hazırlayır.

Dərsin gedişi:

Motivasiya mərhələsində müəllim şaxələndirmə üsulundan istifadə edərək dərsə başlaya bilər. Lövhəyə “Fövqəladə hadisə” ifadəsi yazılır və şagirdlərin fikirləri öyrənilir. Deyilən ifadələr boş xanalara yazılır.

Tədqiqat sualı: Fövqəladə hadisələrin hansı xarakterik xüsusiyyətləri var?

Tədqiqatın aparılması mərhələsində müəllim yeni dərsin izahından əvvəl frontal sorğudan istifadə edə bilər. Bu suallar təxminən aşağıdakı kimi ola bilər: Zəlzələ nədir və onun hansı təsirləri ola bilər? Daşqınlar niyə fövqəladə hal hesab edilir? Başqa hansı təbii fəlakətləri tanıyırsınız? Yanğınlar nəyə görə fövqəladə hadisə sayılır? və s.

Şagirdlərin cavabları müzakirə edilir və ümumiləşdirilir. Sonda isə müəllim fövqəladə hallar haqqında məlumat verir və onların təsnifatı şagirdlərə izah edilir.

Tədqiqatın davamı olaraq qruplarda iş aparılır. I qrupa fəlakətlər, II qrupa münaqişələr, III qrupa ekoloji xarakterli fəvqəladə hadisələr haqqında sual və tapşırıqlar yazılmış iş vərəqləri paylanılır.

Məlumat mübadiləsi və müzakirə mərhələsində qruplar təqdimat edir, cavablar dinlənir, müzakirə olunur. Dərslərdə səh. 166-da verilən 1, 2, 3, 4 və 5-ci tapşırıqlar da icra edilir. Cavablar təhlil edilir, ümumiləşdirilir.

Ümumiləşdirmə və nəticələrin çıxarılması mərhələsində qeyd olunur ki, fəvqəladə hallar təhlükəli təbii hadisələr, qəza, texnogen hadisələr, yoluxucu xəstəliklər, kütləvi qırğın silahlarının tətbiqi zamanı ola bilər.

Ev tapşırığı olaraq fəvqəladə hadisələrə aid İnternet materiallarından istifadə edərək təqdimat hazırlamaq tapşırıla bilər.

Qiymətləndirmə aparılır.

I	II	III	IV
Fəvqəladə hadisələri xarakterinə görə çətinliklə təsnif edir.	Fəvqəladə hadisələri xarakterinə görə müəllimin köməyi ilə təsnif edir.	Fəvqəladə hadisələri xarakterinə görə təsnif edir.	Fəvqəladə hadisələri xarakterinə görə fikrini əsaslandıraraq təsnif edir.

MÖVZU:

TEXNOGEN VƏ SOSIAL XARAKTERLİ FƏLAKƏTLƏR

Standart:

2.4.1. Fövqəladə hadisələri təsnif edir.

Təlim nəticəsi:

– Texnogen fəlakətləri təsnif edir.

İş forması:	<i>qruplarla</i>
İş üsulu:	<i>şərh, müzakirə, sorğu</i>
Resurslar:	<i>dərslik, iş vərəqləri, şəkillər, İnternet materialları</i>
İntegrasiya:	Azərbaycan dili 1.2.4. Müzakirələrdə söylənilmiş mülahizələri dəyərləndirməklə təqdimatlar hazırlayır.

Dərsin gedişi:

Dərsə ev tapşırığının yoxlanılması ilə başlamaq olar. Şagirdlərin hazırladıqları təqdimatlara baxılır, müzakirə edilir.

Motivasiya mərhələsində İnternet vasitəsilə texnogen və sosial xarakterli fəlakətlərə aid kadrlar nümayiş etdirir. Həmin kadrlara baxışdan sonra sinifdə həmin fəlakətləri ümumiləşdirən xüsusiyyətlər barədə sorğu keçirilir.

Tədqiqat sualı: Texnogen və sosial xarakterli fəlakətlər hansılardır və onlar hansı xüsusiyyətlərə malikdir?

Tədqiqatın aparılması mərhələsində müəllim mövzunu şagirdlərə izah edir. Sonra tədqiqat qruplarda davam etdirilir. I qrupa hidrotexniki qurğularda qəzalar, II qrupa yanğın və partlayış təhlükəsi olan obyektlərdə qəzalar, III qrupa radiasiya təhlükəli obyektlərdə qəzalar, IV qrupa kimyəvi təhlükəli obyektlərdə qəzalar haqqında sual və tapşırıqlar təqdim olunur.

Məlumat mübadiləsi və müzakirə mərhələsində qrupların cavabları dinlənir, müzakirə edilir və yeri gəldikcə lazımi düzəlişlər edilir. Bu mərhələdə sosial mənsəli fəlakətdə vəziyyət haqqında da suallar vermək olar. Müzakirə mərhələsində dərsliyin 173-cü səhifəsində verilmiş 3-cü, 4-cü və 5-ci tapşırıqlar da yerinə yetirilməlidir.

Ümumiləşdirmə və nəticənin çıxarılması mərhələsində qeyd olunur ki, texnogen xarakterli fəlakətlər sosial və iqtisadi sahələrdə baş verə bilər. Bu tip fəlakətlər kommunal təsərrüfat obyektlərində, nəqliyyatlarda, hidrotexniki qurğularda, kimyəvi, bioloji, yanğı və partlayışdan təhlükəli obyektlərdə baş verir.

Ev tapşırığı olaraq dərsləyin 180-ci səhifəsində verilmiş 1 və 2-ci tapşırıqlar yerinə yetirilə bilər. Yaxşı olar ki, bu tapşırıqlar qrup formasında yerinə yetirilsin. I qrup tapşırığı 1-i, II qrup isə tapşırığı 2-ni yerinə yetirə bilər.

Qiymətləndirmə aparılır.

I	II	III	IV
Texnogen fəlakətləri çətinliklə təsnif edir.	Texnogen fəlakətləri müəllimin köməyi ilə təsnif edir.	Texnogen fəlakətləri təsnif edir.	Texnogen fəlakətləri nümunələr gətirməklə təsnif edir.

MÖVZU:

TƏBİİ FƏLAKƏTLƏR

Standart:

2.4.2. Təbii fəlakətlər haqqında biliklərini şərh edir.

Təlim nəticəsi:

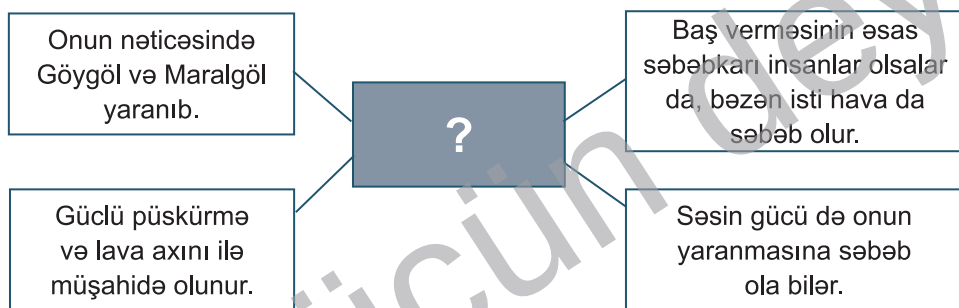
– Təbii fəlakətlərin xüsusiyyətlərini şərh edir.

İş forması:	<i>qruplarla, kollektiv</i>
İş üsulu:	<i>müzakirə, sorğu, anlayışın çıxarılması</i>
Resurslar:	<i>dərslik, iş vərəqləri, videomateriallar, şəkillər</i>
İntegrasiya:	Azərbaycan dili 1.2.4. Müzakirələrdə söylənilmiş mülahizələri dəyərləndirməklə təqdimatlar hazırlayır.

Dərsin gedişi:

Ev tapşırığı yoxlanılır. Qrupların hazırladıqları məruzə və təqdimat dinlənir, münasibət bildirilir.

Motivasiya mərhələsində müəllim anlayışın çıxarılması üsulundan istifadə edə bilər. Şagirdlərə mövzu ilə bağlı bir neçə müxtəlif fikirlər təqdim edilir və onları birləşdirən ümumi ad tapılır: Təbii fəlakət.

Tədqiqat sualı: Təbii fəlakətlərin hansı xüsusiyyətləri var?

Tədqiqatın aparılması mərhələsində müəllim İnternetdən istifadə edərək video-materiallar əsasında mövzu ilə bağlı hazırladığı yeni dərsi izah edir. Təbii fəlakətlərin

növləri, onların özünəməxsus xarakterik xüsusiyyətləri şagirdlərə izah edilir. Sonra tədqiqat qruplarda davam etdirilir. I qrupa zəlzələlər və onların vurduqları ziyanlar, II qrupa vulkan və onun törətdiyi fəlakətlər, III qrupa subasmalar, sel, IV qrupa meteoroloji xarakterli vəziyyətlər, onların gətirdiyi bədbəxtliklər haqqında sual və tapşırıqlar verilir, şagirdlər tədqiqata cəlb edilir.

Məlumat mübadiləsi və müzakirə mərhələsində qrupların təqdimatı dinlənir, müzakirə edilir, yeri gəldikcə düzəliş və əlavələr edilir, münasibət bildirilir. Dərsləyin 180-ci səhifəsində verilmiş 2-ci, 3-cü və 5-ci tapşırıqlar da kollektiv formada yerinə yetirilir.

Ümumiləşdirmə və nəticənin çıxarılması mərhələsində qeyd edilir ki, təbii fəlakətlər Yer kürəsi və onun sakinləri üçün ən təhlükəli hadisələrdir. Onlar qəfil baş verir, qısa vaxt ərzində hədsiz dərəcədə ziyan verir. Bəzən onların yaratdıqları fəsadlar yoluxucu xəstəliklərin yaranmasına, iqtisadi problemlərin üzə çıxmasına, ən dəhşətlisi isə insan itkisinə səbəb olur.

Ev tapşırığı kimi dərsləyin 180-ci səhifəsində verilmiş 1-ci və 4-cü tapşırıqlar əsasında təqdimat hazırlamaq tapşırıla bilər. Yaxşı olar ki, müəllim sinfi 2 qrupa bölsün və hər qrupa bir tapşırığın icra edilməsini həvalə etsin.

Qiymətləndirmə aparılır.

I	II	III	IV
Təbii fəlakətlərin xüsusiyyətlərini çətinliklə izah edir.	Təbii fəlakətlərin xüsusiyyətlərini müəllimin köməyi ilə izah edir.	Təbii fəlakətlərin xüsusiyyətlərini bəzi səhvlərə yol verərək izah edir.	Təbii fəlakətlərin xüsusiyyətlərini düzgün izah edir.

MÖVZU:

KÜTLƏVİ QIRĞIN SİLAHLARI VƏ ONLARIN FƏSADLARI (1 dərş)

Standartlar:

- 2.4.1. Fövqəladə hadisələri təsnif edir.
- 2.4.3. Kütləvi qırğın silahları və onların dağıdıcı vasitələri haqqında biliklərini şərh edir.

Təlim nəticələri:

- Nüvə silahının xarakterini izah edir.
- Nüvə silahının dağıdıcı amillərini izah edir.

İş forması:	<i>qruplarla, kollektiv</i>
İş üsulu:	<i>müzakirə, beyin həmləsi</i>
Resurslar:	<i>dərşlik, iş vərəqləri, şəkillər, İnternet materialları</i>
İnteqrasiya:	Azərbaycan dili 1.2.4. Müzakirələrdə söylənilmiş mülahizələri dəyərləndirməklə təqdimatlar hazırlayır.

Dərşin gedışı:

Dərşə şagirdlərin təbii fəlakətlər haqqında hazırladıqları təqdimatları yoxlamaqla başlamaq olar. Son vaxtlar Azərbaycan ərazisində qeydə alınan təbii fəlakətlər, İndoneziya və Yaponiyada baş verən sunamilər haqqında şagirdlərin hazırladıqları təqdimatlar müzakirə edilir və yeni dərşə keçid üçün ümumiləşdirmələr aparılır.

Motivasiya mərhələsində “İnsan zəkasının gücü ilə hansı fəlakətlər törədilə bilər?” sualı ətrafında müzakirə təşkil edilir. Şagirdlərin verdikləri cavablar lövhədə qeyd edilir, yeri gəldikcə münasibət bildirilir.

Tədqiqat sualı: Kütləvi qırğın silahları hansı fəlakətlər törədə bilər?

Tədqiqatın aparılması mərhələsində müəllim İnternetdən istifadə edərək nüvə silahları və onların törətdikləri fəlakətlər haqqında olan videokadrları nümayiş etdirə bilər. Müvafiq kadrlara baxdıqdan sonra tədqiqat qruplarda aparılır. I qrupa nüvə silahı, onun dağıdıcı xüsusiyyəti haqqında sualla və dərşliyin 188-ci səhifəsində verilmiş 1-ci tapşırığın icrası, II qrupa nüvə silahının əsas məhv etmə faktorlarına aid

tapşırıqların icrası, III qrupa ərazinin radioaktiv zəhərlənməsinin şərti bölgüsü və nüvə silahının fəsadları haqqında sual və tapşırıqların icra edilməsi tapşırılır.

Məlumat mübadiləsi və müzakirə mərhələsində qruplar təqdimat edir. Cavablar dinlənilir, müzakirə edilir. Yeri gəldikcə lazımi düzəlişlər aparılır. Müzakirə zamanı yönəldici suallardan da istifadə edilə bilər.

Ümumiləşdirmə və nəticənin çıxarılması mərhələsində qeyd olunur ki, kütləvi qırğın silahlarına nüvə, kimyəvi və bioloji silahlar aiddir. Bu silahlardan istifadə bəşəriyyətə ağılasığmaz dərəcədə fəlakətlər gətirir. Bu silahlardan ən güclü dağıdıcı xüsusiyyətlərə malik olan nüvə silahıdır.

Ev tapşırığı kimi Naqasaki və Xirosima şəhərlərinə nüvə silahının (atom bombasının) atılması, onun əhaliyə, təbiətə vurduğu ziyan və fəsadlar haqqında təqdimat hazırlamaq tapşırılır.

Qiymətləndirmə aparılır.

I	II	III	IV
Nüvə silahının xarakterini çətinliklə izah edir.	Nüvə silahının xarakterini müəllimin köməyi ilə izah edir.	Nüvə silahının xarakterini izah edərkən cüzi səhvlər və yol verir.	Nüvə silahının xarakterini tam izah edir.
Nüvə silahının dağıdıcı amillərini izah edərkən çətinlik çəkir.	Nüvə silahının dağıdıcı amillərini müəllimin köməyi ilə izah edir.	Nüvə silahının dağıdıcı amillərini bəzi səhvlərə yol verməklə izah edir.	Nüvə silahının dağıdıcı xüsusiyyətlərini izah edir.

MÖVZU:

KÜTLƏVİ QIRĞIN SİLAHLARI VƏ ONLARIN FƏSADLARI (2 dərs)

Standartlar:

2.4.1. Fövqəladə hadisələri təsnif edir.

2.4.3. Kütləvi qırğın silahları və onların dağıdıcı vasitələri haqqında biliklərini şərh edir.

Təlim nəticəsi:

– Kimyəvi, bioloji silahların törətdikləri fəlakətləri izah edir.

İş forması:	<i>qruplarla, kollektiv</i>
İş üsulu:	<i>beyin həmləsi, müzakirə, Venn diaqramı</i>
Resurslar:	<i>dərslik, iş vərəqləri, Internet materialları, şəkillər</i>
İntegrasiya:	Biologiya 3.2.1. Yoluxucu xəstəliklər, onlardan qorunma yolları haqqında referat, təqdimat hazırlayır.

Dərsin gedişi:

Dərse şagirdlərin hazırladıqları təqdimatları yoxlamaqla başlamaq olar.

Motivasiya mərhələsində müəllim “Elmin inkişafı həmişə xoş məqsədlərə xidmət etmir” fikrinə şagirdlərin münasibətini öyrənmək məqsədilə müzakirə təşkil edir. Şagirdlərin söylədikləri fikirlər dinlənir, müzakirə edilərək ümumiləşdirilir.

Tədqiqat sualı: Kimyəvi və bioloji silahların hansı xarakterik xüsusiyyətləri var?

Tədqiqatın aparılması mərhələsində dərslikdə verilmiş (səh. 187) və mövzuya uyğun mətn oxunur. Müəllim yeri gəldikcə lazımı fikirləri izah edir. Dərsin davamı olaraq şagirdlər qruplara bölünür və tədqiqat qruplarında davam etdirilir. I qrupa dərsliyin 188-ci səhifəsində verilmiş 3-cü, II qrupa 4-cü tapşırıq, III qrupa isə kimyəvi və bioloji silahların oxşar və fərqli xüsusiyyətlərini müəyyənləşdirmək tapşırılır.

Məlumat mübadiləsi və müzakirə mərhələsində qruplar təqdimat edirlər. Cavablar dinlənir, müzakirə edilir və yeri gəldikcə düzəlişlər aparılır. Qeyd edək ki, III qrupun tapşırığı Venn diaqramından istifadə edilərək yerinə yetirilir. Müzakirə zamanı nüvə və kimyəvi, bioloji silahların da oxşar və fərqli xüsusiyyətləri müəyyən-

ləşdirilə bilər. Bu isə növbəti mərhələdə nəticələrin əldə edilməsinə şərait yaradan bir amildir.

Ümumiləşdirmə və nəticənin çıxarılması mərhələsində belə fikir formalaşdırılır ki, kimyəvi və bioloji silahlar dağıdıcı xüsusiyyətlərə malik olmasalar da, xəsarətyetirici və öldürücü təsirə malikdirlər. Belə silahların tətbiq edildiyi ərazilərdə ziyanverici təsir müəyyən müddət qalır və zərərçəkmiş əhalinin uzunmüddətli müalicəyə ehtiyacı olur.

Qiymətləndirmə aparılır.

I	II	III	IV
Kimyəvi və bioloji silahların törətdikləri fəlakətləri çətinliklə izah edir.	Kimyəvi və bioloji silahların törətdikləri fəlakətləri müəllimin köməyi ilə izah edir.	Kimyəvi və bioloji silahların törətdikləri fəlakətləri səhvə yol verərək izah edir.	Kimyəvi və bioloji silahların törətdikləri fəlakətləri izah edir.
Kimyəvi və bioloji silahlar haqqında bilikləri şərh edərkən çətinlik çəkir.	Kimyəvi və bioloji silahlar haqqında bilikləri müəllimin köməyi ilə şərh edir.	Kimyəvi və bioloji silahlar haqqında bilikləri səhvə yol verərək şərh edir.	Kimyəvi və bioloji silahlar haqqında bilikləri şərh edir.

MÖVZU:

FƏRDİ VƏ KOLLEKTİV MÜHAFİZƏ VASİTƏLƏRİ

Standartlar:

- 2.5.1. Fərdi mühafizə vasitələri haqqında biliklərini şərh edir.
- 2.5.2. Kollektiv mühafizə vasitələri haqqında biliklərini nümayiş etdirir.

Təlim nəticələri:

- Fərdi mühafizə vasitələrindən istifadə qaydalarını izah edir.
- Kollektiv mühafizə qaydalarını izah edir.

İş forması:	<i>qruplarla, kollektiv</i>
İş üsulu:	<i>sorğu, müzakirə</i>
Resurslar:	<i>dərslik, iş vərəqləri, əleyhqazlar, şəkillər</i>
İntegrasiya:	Biologiya 3.2.1. Yoluxucu xəstəliklər, onlardan qorunma yolları haqqında referat, təqdimat hazırlayır.

Dərsin gedişi:

Motivasiya mərhələsində müəllim “Xəstəlik və bəlalardan qorunmaq nə üçün lazımdır?” sualı ətrafında müzakirə təşkil edir. Şagirdlərin cavabları dinlənir, təhlil edilir və ümumiləşdirilir.

Tədqiqat sualı: Fərdi və kollektiv mühafizə hansı vasitələrlə həyata keçirilir?

Tədqiqatın aparılması müəllimin şərhilə başlaya bilər. Müəllim əleyhqazlar və onlardan necə istifadə etməyi şagirdlərə izah edir. Əleyhqazlardan istifadəni əyani şəkildə şagirdlərə nümayiş etdirir. Tənəffüs orqanlarının, gözlərin, dəri örtüyünün zərərli kimyəvi maddələrdən, buxar və damcılardan, xəstəlik törədən mikroblardan qorunmasına aid müəllimin hazırladığı sual və tapşırıqlar iş vərəqlərinə yazılaraq qruplara təqdim edilir və bununla da tədqiqat qruplarda davam etdirilir. Qruplara verilən tapşırıqlara mühafizə üçün nəzərdə tutulmuş sığınacaqlar, təhlükəsizlik qaydaları haqqında tapşırıqlar da verilir.

Məlumat mübadiləsi və müzakirə mərhələsində qruplar təqdimat edirlər. Cavablar dinlənir, müzakirə edilir. Müəllim müzakirə zamanı yönəldici suallardan istifadə edir. Dərslikdə səh. 193-də verilmiş 1-ci və 2-ci suallar da cavablandırılır.

Ümumiləşdirmə və nəticənin çıxarılması mərhələsində qeyd olunur ki, fərdi mühafizə vasitələri əleyhqazlar, parça maskalar, pambıq-tənzif sarğısı, xüsusi kostyumlar, rezin çəkmələr, əlcəklərlə birlikdə mühafizə kombinezonu, xüsusi pləşlər və s. hesab olunur. Bu vasitələrin xüsusi istifadə qaydaları var və bunu hamı bilməlidir. Xüsusi sığınacaqlar, daldalanacaqlar isə kollektiv mühafizə vasitələri sayılır.

Bu mərhələdə dərslikdə səh. 193-dəki 3-cü və 4-cü tapşırıqlar da yerinə yetirilir.

Qiymətləndirmə aparılır.

I	II	III	IV
Fərdi mühafizə qaydalarını çətinliklə izah edir.	Fərdi mühafizə qaydalarını müəllimin köməyi ilə izah edir.	Fərdi mühafizə qaydalarını bəzi səhvə yol verərək izah edir.	Fərdi mühafizə qaydalarını izah edir.
Kollektiv mühafizə qaydalarını izah edərkən çətinlik çəkir.	Kollektiv mühafizə qaydalarını müəllimin köməyi ilə izah edir.	Kollektiv mühafizə qaydalarını bəzi səhvə yol verərək izah edir.	Kollektiv mühafizə qaydalarını izah edir.

Çap üçün deyil

1. Fövqəladə halların mənbəyinə aid deyil:

- A. Təhlükəli təbii hadisələr
- B. Geniş yayılmış infeksiyon xəstəliklər
- C. Müasir kütləvi qırğın silahlarının tətbiq edilməsi
- D. Şimal küləklərinin əsməsi

2. Fəlakətin növünə aid olmayanı qeyd edin.

- A. Ekoloji fəlakət
- C. Məişət fəlakəti
- B. Texnogen fəlakət
- D. Təbii fəlakət

3. Münaqişəli fəvqəladə hadisələrə aid olmayanı qeyd edin.

- A. Hərbi toqquşmalar
- B. Əhəlinin rifahının yüksək olması
- C. Sosial partlayışlar
- D. Milli və dini zəmində olan münaqişələr, terrorizm

4. Münaqişəsiz fəvqəladə hadisələrə aid olmayanı qeyd edin.

- A. Tüğyan edən cinayətkarlıq
- B. Təbii xarakterli hadisələr
- C. Texnogen xarakterli hadisələr
- D. Ekoloji xarakterli hadisələr

5. Təbii xarakterli fəvqəladə hadisələri seçin.

- 1. Geofiziki təhlükəli hadisələr (zəlzələlər, vulkan püskürmələri)
- 2. Nəqliyyat qəzaları (fəlakətləri)
- 3. Hidroloji təhlükəli hadisələr (subasmalar, daşqınlar)
- 4. İnsanların yoluxucu xəstəliklərə tutulması
- 5. Müharibələr

- A. 1, 2, 3
- B. 2, 4, 5
- C. 1, 3, 4
- D. 2, 4, 5

6. Texnogen xarakterli fəvqəladə hadisələrə aid deyil.

- A. Təhlükəli geoloji hadisələr (sürüşmə, torpaq uçqunları)
- B. Binaların və qurğuların qəflətən uçması
- C. Radioaktiv maddələr ətrafa yayılmaqla baş verən qəzalar
- D. Partlayışlar

7. Bu gün istənilən nəqliyyat növü potensial təhlükə mənbəyidir. Komfortlu və sürətli texniki proqres insanın həyat və fəaliyyətinin təhlükəsizlik dərəcəsini aşağı salıb.

HƏ

YOX

8. Tikinti materialları və konstruksiyaların qruplarından olmayanı qeyd edin:

- A. Yanmayan
- B. Çətin yanan
- C. Yanan
- D. Rahat yanan

9. Radioaktiv maddələrin tullanması ilə bağlı olan qəzalara Atom Elektrik Stansiyalarında, nüvə silahı istehsal edən müəssisələrdə baş verən qəzalar aiddir.

HƏ

YOX

10. Biri sosial təhlükələrə aid deyil.

- A. Narkomaniya
- B. Alkoqolizm
- C. Xəstəliklər
- D. Savadsızlıq

11. Təbii mənşəli fəlakətləri təhlükəli edən nədir?

- A. Qəfil baş vermələri
- B. Tez-tez baş vermələri
- C. Ancaq gecələr baş vermələri
- D. Ancaq gündüzlər baş vermələri

12. Torpaq sürüşmələrinin 80%-i insan fəaliyyəti ilə bağlıdır. Bu fikri əsaslandırın.

13. Təbii fəlakətlər arasında qarşılıqlı əlaqə mövcuddur. Bu fikri əsaslandırın.

14. Zəlzələlərin ilkin əlamətləri haqqında öyrəndiklərinizi yazın.

15. Biri sürüşmənin başvermə səbəblərinə aid deyil:

- A. Qrunt sularının çoxalması
- B. Bitki örtüyünün dəyişməsi və ya məhv edilməsi
- C. Yay fəslinin isti keçməsi
- D. Aşınma və silkələnmə

16. Qar uçqunları dağların yamacları boyu aşağıya doğru sürətlə sürüşən qar kütləsidir.

HƏ

YOX

17. Qar uçqunlarının əmələgəlmə səbəblərinə aid olmayanı seçin.

- A. Uzunmüddətli qar yağması
B. Qarın intensiv əriməsi
C. Zəlzələ, partlayışlar, hava mühitinin titrəməsi
D. Dağların cənub yamaclarında bitki örtüyünün sıx olması

18. İlk dəfə atom bombasının tətbiqi haqqında bildiklərinizi yazın.

19. Kimyəvi silahın ilk dəfə istifadəsi ilə bağlı öyrəndiklərinizi yazın.

20. Toz əleyhinə parça maska haqqında öyrəndiklərinizi yazın.

MÖVZU:

SAĞLAM HƏYAT TƏRZİ

Standart:

3.1.1. Sağlam həyat tərzini təşkil edən amillər haqqında biliklərini nümayiş etdirir.

Təlim nəticəsi:

– Sağlam həyat tərzindəki biliklərini nümayiş etdirir.

İş forması:	<i>fərdi, qruplarla, kollektiv</i>
İş üsulu:	<i>sorğu, şəxələndirmə, müzakirə</i>
Resurslar:	<i>dərslik, iş vərəqləri</i>
İnteqrasiya:	Biologiya 3.2.2. Sağlam həyat tərzində gigiyena qaydalarının rolunu və əhəmiyyətini dəyərləndirir, məruzə və təqdimatlar hazırlayır.

Dərsin gedişi:

Motivasiya mərhələsində müəllim şəxələndirmə üsulundan istifadə edərək şagirdləri müzakirəyə cəlb edir. Açar kimi "Sağlamlıq" sözü götürülür.

Şagirdlər təxminən belə cavab verməlidirlər. Şəxsi gigiyena, düzgün qidalanma, təmiz hava, idman və s.

Tədqiqat sualı formalaşdırılır: sağlam olmaq üçün nə etmək lazımdır?

Tədqiqatın aparılması mərhələsində şagirdlər qruplara bölünür. Müəllim I qrupa siqaret və onun zərərli, II qrupa düzgün qidalanma nədir, III qrupa idman və sağ-

lamlıq, IV qrupa şəxsi gigiyena qaydaları və sağlamlıq mövzusunda tapşırıqlar verir. Eyni zamanda I qrupa dərsləyin 197-ci səhifəsində verilmiş 1-ci tapşırıq, II qrupa 2-ci tapşırıq, III qrupa 3-cü tapşırıq və IV qrupa 4-cü tapşırığın icrası tapşırılır.

Məlumat mübadiləsi və müzakirə mərhələsində qruplar təqdimat edirlər. Cavablar dinlənir, düzəlişlər edilir. Cavablar əsasında müzakirə aparılır. Yeri gəldikcə müəllim yönəldici suallardan da istifadə edə bilər.

Ümumiləşdirmə və nəticənin çıxarılması mərhələsində qeyd olunur ki, sağlam olmaq üçün düzgün qidalanmaq, sağlam həyat tərzinə nail olmaq, zərərli vərdislərdən uzaq olmaq, idmanla məşğul olmaq və s. lazımdır. “Sağlam bədəndə sağlam ruh olar” fikri də bu mərhələdə nəticə çıxarmağa səbəb ola bilər.

Qiymətləndirmə aparılır.

I	II	III	IV
Sağlam həyat tərzini haqqında biliklərini nümayiş etdirməkdə çətinlik çəkir.	Sağlam həyat tərzini haqqında biliklərini müəllimin köməyi ilə nümayiş etdirir.	Sağlam həyat tərzini haqqında biliklərini nümayiş etdirir.	Sağlam həyat tərzini haqqında biliklərini fikrini əsaslandıraraq nümayiş etdirir.

MÖVZU:

MÜXTƏLİF NÖV XƏSARƏTLƏR ZAMANI İLK TİBBİ YARDIM QAYDALARI (1 dərs)

Standart:

3.2.1. Yaralanma və bədbəxt hadisə zamanı zərərçəkənlərə ilk tibbi yardım göstərir.

Təlim nəticəsi:

– Lazımı ilk tibbi yardımını göstərməyi izah edir.

İş forması:	<i>cütlər, kollektiv</i>
İş üsulu:	<i>müzakirə , BİBÖ</i>
Resurslar:	<i>dərslik, şəkillər</i>
İntegrasiya:	Azərbaycan dili 1.2.4. Müzakirələrdə söylənilmiş mülahizələri dəyərləndirməklə təqdimatlar hazırlayır.

Dərsin gedişi:

Motivasiya mərhələsində müəllim “tibbi yardım” sözünün mənası haqqında müzakirə təşkil edə bilər. Bu müzakirə BİBÖ cədvəlinin doldurulması məqsədilə aparılır. Şagirdlərin tibbi yardım haqqında bilikləri cədvəlın birinci sütununa yazılır.

Bilirəm	İstəyirəm bilim	Öyrəndim
1. Tibbi biliklərə əsaslanır. 2. Tibbi yardıma ehtiyacı olanları ayırd edir. 3. Sadə üsullardan istifadə edilir.	Tibbi yardımın hansı növləri var? Onlar necə yerinə yetirilir?	

Tədqiqat sualı: İlk tibbi yardımın hansı qaydaları var? Bu qaydaları bilmək nə üçün lazımdır.

Tədqiqatın aparılması mərhələsində cütlərlə iş formasından istifadə etmək məqsəduyğundur. Müəllim cütlərə müvafiq olaraq ilan sancmaları, günvurma, suda boğulma, elektrik cərəyanı vurma, qida zəhərlənmələri, qanaxmalar, sınıqlar zamanı ilk tibbi yardım qaydalarına aid sual və tapşırıqlar təqdim edir. İş vərəqləri cütlərə təqdim edilir.

Məlumat mübadiləsi və müzakirə mərhələsində cütlərin cavabları dinlənilir, müzakirə edilir. Müzakirə zamanı dərslikdə verilmiş (səh. 207) suallardan da istifadə edilir.

Ümumiləşdirmə və nəticənin çıxarılması mərhələsində qeyd olunur ki, ilk tibbi yardım fəvqəladə vəziyyətdə insan həyatını xilas etmək, yardıma ehtiyacı olanın vəziyyətinin ağırlaşmasının qarşısını almaq və s. məqsədlə edilir.

Qiymətləndirmə aparılır.

I	II	III	IV
Lazımı ilk tibbi yardım göstərməyi çətinliklə izah edir.	Lazımı ilk tibbi yardım göstərməyi müəllimin köməyi ilə izah edir.	Lazımı ilk tibbi yardım göstərməyi bəzi səhvlərə yol verərək izah edir.	Lazımı ilk tibbi yardım göstərməyi izah edir.

Çap üçün deyil

MÖVZU:

MÜXTƏLİF NÖV XƏSARƏTLƏR ZAMANI İLK TİBBİ YARDIM QAYDALARI (2 dərs)

Standartlar:

- 3.2.2. Radioaktiv və kimyəvi maddələrdən zədələnmələr zamanı ilk tibbi yardım göstərir.
- 3.2.3. Bioloji vasitələrdən, yoluxucu xəstəliklərdən mühafizə qaydalarına əməl edir.

Təlim nəticələri:

- Radioaktiv və kimyəvi zədələnmələr zamanı profilaktik qaydaları izah edir.
- Bakterioloji vasitələr və yoluxucu xəstəliklərdən qorunma qaydalarını şərh edir.

İş forması:	<i>qruplarla, kollektiv</i>
İş üsulu:	<i>şərh, müzakirə</i>
Resurslar:	<i>dərslik, iş vərəqləri, şəkillər</i>
İntegrasiya:	Biologiya 3.2.1. Yoluxucu xəstəliklər, onlardan qorunma yolları haqqında referat, təqdimat hazırlayır.

Dərsin gedişi:

Motivasiya mərhələsində müəllim “Kütləvi qırğın silahları sağlamlığa hansı ziyan vura bilər?” sualı ilə sinfə müraciət edir. Şagirdlərin cavabları dinlənir və onlar ətrafında müzakirə edilir. Müzakirədə deyilmiş əsas fikirlər ümumiləşdirilir. Bu fikirlər təxminən belə olmalıdır: kütləvi qırğın silahlarından istifadə edildikdə yanıqlar, sağalmaz yoluxucu xəstəliklər və s. yarana bilər.

Tədqiqat sualı. Kütləvi qırğın silahlarından istifadə zamanı yaranan zədələnmə və xəstəliklərdən necə qorunmaq lazımdır?

Tədqiqatın aparılması mərhələsində dərslikdəki müvafiq mövzu oxunur, təhlil edilir. Müəllim müvafiq şəraitdə törenə bilən fəsadlar, onlardan qorunmaq yolları, görülən profilaktik tədbirlər haqqında geniş məlumat verir. Tədqiqat qruplarda davam etdirilir. Müəllim sinfin səviyyəsinə uyğun mövzu ilə bağlı hazırladığı sual və tapşırıqlar yazılmış iş vərəqlərini qruplara təqdim edir. Müəllim mövzu ilə bağlı qruplara təqdim

edilmiş şəkillər əsasında mövzuya uyğun qorunma üsulları yazmaq da tapşırıla bilər. Həmin şəkillər xüsusi geyimlər, sığınacaqlar, dezinfeksiya işləri ilə bağlı ola bilər.

Məlumat mübadiləsi və müzakirə mərhələsində qruplar təqdimat edirlər. Cavablar dinlənir, münasibət bildirilir. Yeri gəlincə yönəldici suallar da istifadə edilə bilər.

Ümumiləşdirmə və nəticənin çıxarılması mərhələsində qeyd olunur ki, mövzu ilə bağlı xüsusi fəvqəladə hallarda sığınacaqlardan istifadə edilməli, xüsusi davranış qaydalarına əməl edilməli, qoruyucu geyimlərdən, dezinfeksiyaedici vasitələrdən istifadə edilməlidir.

Qiymətləndirmə aparılır.

Qruplar Meyarlar	I qrup	II qrup	III qrup	IV qrup
Profilaktik qaydaları izah etmə				
Yoluxucu xəstəlikdən qorunma qaydalarını şərh etmə				
Cəmi:				

1. Sağlamlığı formalaşdıran əsas faktorları yazın.

2. Sağlam həyat tərzinin əsas tərkib hissələrindən biri rəşional qidalanmadır. "Gün ərzində 4 dəfədən az olmayaraq qida qəbul etmək tövsiyə olunur" fikrini əsaslandırın.

3. Aşağıdakılardan hansı ilk tibbi yardımın məqsədinə aid deyil?

- A. Fövqəladə vəziyyətdə insan həyatını xilas etmək
- B. Yaraların ağırlaşmasının qarşısını almaq
- C. Əzabları yüngülləşdirmək
- D. Zərərçəkəni əməliyyat etmək

4. İlk tibbi yardım növlərinə aid olmayanı seçin.

- A. İxtisasız
- B. Sanitar
- C. Xüsusi
- D. Əsaslı

5. Hansı variantda ilansancmanın əlamətləri düzgün verilmişdir?

1. Dəri qızarır
2. Dəri şişkinləşir
3. Göyərmələr yaranır.
4. Dəri ağarır.

A. 1, 2, 3 B. 2, 3, 4 C. 1, 2, 4 D. 1, 2, 3

6. İlan sancan zaman zərərçəkən heç bir halda hərəkət etməməlidir. Bu fikri əsaslandırın.

7. İlan sancması zamanı nələr etmək olmaz?

8. Günvurma hansı hallarda baş verir?

- A. Başaıçiq şəkilde uzun müddət ərzində gün altında qaldıqda
- B. Başaıçiq şəkilde uzun müddət ərzində kölgədə qaldıqda
- C. Başaıçiq şəkilde uzun müddət ərzində evdə qaldıqda
- D. Başaıçiq şəkilde uzun müddət ərzində su şırnağının altında qaldıqda

9. Biri günvurma zamanı müşahidə olunan əlamətlərə aid deyil:

- A. Zəiflik və ürəkbulanma
- B. Başgicəllənmə və güclü baş ağrıları
- C. Qulaqlarda küy və təngnəfəslik
- D. Əhvali-ruhiyyənin yüksəlməsi

10. Zərərçəkənə soyuq su vermək, üzünü və sinəsini soyuq su ilə silmək, başına, boynunun yan tərəflərinə buz və ya bu mümkün olmadıqda soyuq su ilə kompres qoymaq. Bu tədbirlər hansı halda görülməlidir?

- A. İlən sancmaları zamanı
- B. Qanaxmalar zamanı
- C. Günvurma zamanı
- D. Sınıqlar zamanı

11. Donma uzun müddət soyuq temperaturda olduqda baş verir ki, bu zaman insan orqanizmi bədən temperaturunu tənzimləyə bilmir.

HƏ

YOX

12. Donmada ilk tibbi yardımın əsas prinsipi nədən ibarətdir?

- A. Zədələnmiş nahiyyəni masaj etməkdən və təkrar soyumadan qorumaqdan
- B. Zədələnmiş nahiyyəni isitmək və təkrar soyumadan qorumaqdan
- C. Zədələnmiş nahiyyəni qızdırılmış kərpiclə isitməkdən
- D. Zədələnmiş nahiyyəni qaynar suda birbaşa isitməkdən

13. Suda batanı xilas edərkən ehtiyat tədbirlərini əsaslandıraraq yazın.

14. Suda boğulma zamanı ilk tibbi yardım qaydalarına aid olmayanı qeyd edin.

- A. Zərərçəkənin əynindəki sıxıcı paltarları (qalstuk, kəmər və s.) çıxarmaq
- B. Zərərçəkənin ağız boşluğunu yad cisimlərdən təmizləmək
- C. Tənəffüs yollarından suyu xaric etmək
- D. Zərərçəkəni soyuq su vermək, üzünü və sinəsini soyuq su ilə silmək

15. Təcili yardım xidməti gələnə qədər zərərçəkənin sıxıcı paltarlarını çıxarmaq, onu başının altına balıq qoyulmadan yatağa uzatmaq (başı yana olmalıdır ki, qusma baş verdikdə xəstə boğulmasın), üstünü isti örtmək, içməyə isti çay vermək lazımdır. Bu tədbirlər nə vaxt həyata keçirilməlidir?

- A. Günvurma zamanı
- B. İlanvurma zamanı
- C. Elektrotravma (cərəyanvurma) zamanı
- D. Suda boğulma zamanı

16. Qida zəhərlənmələrinin əsas səbəbi hansıdır?

- A. Qida məhsullarının düzgün saxlanılmaması, istehsal tarixi ötmüş malların qəbulu
- B. Rejimlə qidalanmamaq
- C. Qida məhsullarının soyuq halda qəbulu
- D. Təmiz yuyulmuş meyvə-tərəvəzin qəbulu

17. Qanaxmanın növünə aid olmayanı qeyd edin.

- A. Kapilyar qanaxmalar
- B. Venoz qanaxmalar
- C. Arterial qanaxmalar
- D. Dirsek qanaxmaları

18. Yarada şüşə və ya hər hansı digər iti əşya gördükdə heç bir halda onu çıxarmaq olmaz. Bu fikri əsaslandırın.

19. Burun qanaxması zamanı ilk yardım nədən ibarətdir?

20. Məlumdur ki, yüngül və ya sahəsi çox da geniş olmayan yanıqlar zamanı ilk tibbi yardımı zədələnmiş sahənin soyudulmasından başlayırlar. Bu nəyə səbəb olur?

- A. Dərinin soyumasına
- B. Ağrının keçib getməsinə
- C. Yanığın dərinin daha dərin qatlarına yayılmasının qarşısını alır.
- D. Yanığın dərhal sağlması təmin olunur.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası. Bakı, 12 noyabr 1995-ci il.
2. “Azərbaycan Respublikasının sülhməramlı əməliyyatlarda iştirakı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı, 11 may 2010-cu il.
3. “Azərbaycan Respublikasında hərbi xidmətə çağırışın əsasları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı, 10 iyun 1992-ci il.
4. “Azərbaycan Respublikası Dövlət Bayrağının istifadəsi qaydaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı, 17 noyabr 2007-ci il – 19 iyul 2004-cü il.
5. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Ensiklopediyası. Bakı, 2005.
6. Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin Daxili Xidmət Nizamnaməsi. 23 sentyabr 1994-cü il.
7. Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin İntizam Nizamnaməsi. 23 sentyabr 1994-cü il.
8. Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin emblemi haqqında Əsasnamənin təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı. Bakı, 14 may 1999-cu il.
9. Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin Qarnizon və Qarovul Xidmətləri Nizamnaməsi. 23 sentyabr 1994-cü il.
10. Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin Sıra Nizamnaməsi. 24 dekabr 2014-cü il.
11. Azərbaycan Respublikasının Hərbi doktrinası. 8 iyun 2010-cu il.
12. “Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələri haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı, 9 oktyabr 1991-ci il.
13. Azərbaycan Respublikasının milli kurikulumu. Bakı, 2006.
14. Azərbaycan Respublikasının təhsil qanunu. Bakı, 2006.
15. Abbasov Ə. “Şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi: müasir baxış və konseptual yanaşmalar”. Azərbaycan məktəbi. 2007, №4.

16. A.Məmmədov. Atəş hazırlığı. I hissə, AAHM nəşriyyatı, 2005.
17. A.M.Məmmədov, C.S.Əkbərov, Ə.M.Talıbov, E.Q.Həşimov. İlk tibbi yardım (dərs vəsaiti). Bakı, 2014.
18. Gənclərin ibtidai hərbi hazırlıq Əsasnaməsi. Bakı, 29 may 1998-ci il.
19. "Gənclər siyasəti haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı, 9 aprel 2002-ci il.
20. "Hərbi xidmətkeçmə haqqında" Əsasnamənin təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı, 3 oktyabr 1997-ci il.
21. "Hərbi qulluqçuların dövlət icbari şəxsi sığortası haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı, 20 may 1997-ci il.
22. "Hərbi qulluqçuların statusu haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı, 25 dekabr 1991-ci il.
23. Hərbi mühəndis hazırlığı. Bakı, AAHM nəşriyyatı, 2016.
24. "Hərbi vəzifə və hərbi xidmət haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı, 23 dekabr 2011-ci il.
25. "Hərbi vəziyyət haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı, 6 yanvar 1994-cü il.
26. Quru Qoşunlarının döyüş fəaliyyəti. III hissə (taqım, manqa, tank). Bakı, 2016.
27. "Müdafiə haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı, 26 noyabr 1993-cü il.
28. R.F.Əkbərov, R.F.Əkbərova. İlk tibbi yardım. Bakı, "Mütərcim", 2010.
29. Z.Veysova "Fəal interaktiv təlim". Bakı, 2007.
30. Военная топография. Москва, 1990.